

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

ZONGULDAK İLİ DEVREK İLÇESİ AĞZI

Muhammed Fatih Gülaydın

Zonguldak 2021

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

ZONGULDAK İLİ DEVREK İLÇESİ AĞZI

Hazırlayan

Muhammed Fatih Gülaydın

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Gül Banu Duman

Zonguldak 2021

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

... / ... / 2021

(İmza)

Muhammed Fatih Gülaydın

T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında 185282121005 numaralı Muhammed Fatih Gülaydın'ın hazırladığı **“Zonguldak İli Devrek İlçesi Ağzı”** konulu ~~DOKTORA~~/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 08/01/2021 Cuma günü saat 13.00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Gül Banu DUMAN (Danışman)

Üye _____

Prof. Dr. Ali YAKICI

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Nuray 3.KARAKAYA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../20.....

Prof. Dr. Ertuğrul YILDIRIM

Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Tez Başlığı : Zonguldak İli Devrek İlçesi Ağzı
Tez Yazarı : Muhammed Fatih Gülaydın
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Gül Banu Duman
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2021
Sayfa Adedi : 142

Ağız, aynı dil içinde ses, şekil söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen belli yerleşim bölgelerine özgü konuşma dilidir. Ağız çalışmaları sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizimi ve söz varlığına olan katkısı düşünüldüğünde önemli bir araştırma alanıdır.

Zonguldak İli Devrek İlçesinin yerel ağız özelliklerinin incelendiği bu çalışmada Devrek ağzının standart dilden farklı yönleri belirlenmiş ve ayırıcı özellikleri tespit edilmiştir. Bu çalışma Devrek İlçesine bağlı 17 köyden 21 farklı kaynak kişiden yararlanılarak elde edilen derlemelerden hazırlanmıştır. Bu çalışmada Standart Türkçeden farklı olarak tespit edilen; fonetik özellikler “Ses Bilgisi” başlığında, morfolojik özellikler “Şekil Bilgisi”, başlığında incelenmiştir. Derlenen metinlerde Devrek’in kültürel yapısından izler taşıyan konular seçilmiş ve bu konular üzerine konuşulmuştur.

Çalışmanın amacı kendine özgü ses ve şekil özellikleri gösteren Devrek ağzının incelenmesi ve ayırt edici özelliklerinin tespit edilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Zonguldak, Devrek, Ağız, Türk Dili, Diyalektoloji

ABSTRACT

Institution	: BEÜ Institute of Social Sciences, Turkish Language and Literature
Title	: The dialect of Devrek district in Zonguldak
Author	: Muhammed Fatih Gülaydın
Adviser	: Doç.Dr. Gül Banu DUMAN
Type of Thesis, Year	: MSc. Thesis, 2021
Total Number of Pages	: 142

The accent is a colloquial language specific to certain localities that may differ in sound, shape syntax, and meaning within the same language. Dialect studies are an important field of research considering phonology, morphology, syntax, and its contribution to the existence of words.

In this study, which examined the local accent characteristics of the Devrek District of Zonguldak Province, different aspects of the Devrek accent from the standard language were examined and distinctive features were found. This study was prepared from the data obtained by using 21 different people from the 17 villages in Devrek District. In this study, phonetic features identified as different from Standard Turkish were examined in the title “phonetic information” and morphological features were examined in the title “morphological information”. In the compiled texts, subjects bearing traces of Devrek's cultural structure were selected and discussed on these topics.

The aim of the study is to examine the Devrek accent, which shows its distinctive sound and shape characteristics to determine its distinctive features.

Keywords: Zonguldak, Devrek, Turkish Language, Dialect, Dialectological

ÖN SÖZ

19. yüzyıldan itibaren başlayan diyalektoloji (ağız) çalışmaları Cumhuriyet yılları itibari ile çeşitliliğini artırmıştır. Türkiye Türkçesi ağzlarında Zonguldak uzun süre ağız çalışmalarının uzağında kalmıştır. Son zamanlarda yazılan tezlerle bu eksiklik giderilmeye başlamıştır. Zonguldak Merkez ağzı daha önce araştırılmış olsa da Zonguldak'ın ilçeleri özelinde bir çalışma yoktur ve geniş bir araştırma sahası mevcuttur.

Zonguldak ağzı ilk olarak Caferoğlu'nun 1951 yılında yayımladığı “Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler: Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu ve Zonguldak İlleri Ağızları” adlı çalışmasında incelenmiştir. Daha sonra Ayşe Ece Abalı'nın 1966 yılında yaptığı “Zonguldak Ağzı” adlı lisans bitirme tezinde Zonguldak ağzı çalışılmıştır. 1985-1989 yılları arasında Bartın ve Karabük illeri Zonguldak'a bağlıken M. Emin Eren, doktora tezi düzeyinde “Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları” araştırması ve 2011 yılında Duygu Çamurcu'nun yüksek lisans tezi düzeyinde “Zonguldak Merkez Ağzı” adlı çalışmaları mevcuttur. Zonguldak ilçeleri incelendiğinde ise 1968 yılında Hamit Kalyoncu'nun Çaycuma Ağzından derlemeler adlı lisans tezi göze çarpmaktadır. Zonguldak ilçeleri özelinde ağız alanında yüksek lisans ve doktora düzeyinden araştırma bulunmamaktadır.

Devrek yöresiyle ilgili az sayıda olan Halkbilimi araştırmaları dışında dil alanında araştırma bulunmamaktadır. Yapılan Halkbilimi araştırmalarına gazeteci, şair ve yazar İbrahim Tığ'ın derlediği ve atmışa yakın türkü, mani, yerel ağız sözlüğü, deyimler, kargış ve atasözlerini kapsayan “Kiraz Aldım Dikmeden/Devrek Türküleri” adlı kitap örnek verilebilir. Yüksek lisans tez düzeyinde E. Elif Ballı'nın “Devrek yöresinden derlenmiş atasözleri ve deyimlerin tematik açıdan değerlendirilmesi” araştırması dışında doktora veya yüksek lisans düzeyinde bir araştırmaya rastlanmamıştır. Devrek yöresinde fazla araştırma yapılmamış olması, dil ve kültür alanında incelenmesi gereken bir saha olduğunu göstermektedir.

Ağız çalışmalarının dile katkılar sağladığı gerçektir. Ağız çalışmaları bir dilin gramerini inceleyerek ve tarihî derinliğini araştırarak dilbilimine katkı sağladığı gibi kaynak kişilerin yörenin kültürünü, geleneğini ve birikimlerini aktarmasıyla

halkbilimine katkı sağlar. Kaynak kişilerden edinilen bilgiler doğrultusunda türkü, ninni ve halk oyunu gibi folklorik bulgular bu araştırmada derlenmiştir.

Araştırma Zonguldak ilinin Devrek ilçesinde bulunan; Adatepe, Ahmetoğlu, Aksu, Akçabey, Akçasu, Bakırcılar, Başlarkadı, Çaydeğirmeni, Eğerci, Eveyikli, Hüseyinçavuşoğlu, Mahmutoğlu, Oğuzhan, Tellioğlu, Velibeyler, Yağmurca ve Yeniköy köylerinden veriler toplanmıştır. Yirmi iki kaynak kişinin yaş ortalaması 60,4'dür. Kaynak kişilerin öğrenim durumları; 4'ü okuma yazma bilmemekte, 14'ü beşinci sınıf dördüncü sınıf gibi çeşitli ilkökul kademelerinden terk, 4'ü ise lise mezunudur. Kaynak kişilerdeki kadınlar ev hanımları olmakla birlikte Devrek sınırları dışında yaşamamış kişilerdir. Erkekler ise askerlik dönemi dışında Devrek'te yaşamış kişilerdir.

Zonguldak ilinin Devrek ilçesi ağzının incelendiği bu çalışma; Giriş kısmı dışında, İnceleme, Metinler ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş kısmında, araştırmanın konusu, amacı, alanı ve yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra Devrek'in tarihinden ve coğrafyasından bahsedilmiştir. Ses bilgisi bölümünde yörede tespit edilen ses değişiklikleri incelenmiştir. Şekil bilgisi bölümünde, ses bilgisi kadar detaylı olmayan, standart Türkçeden farklılık gösteren noktalar işlenmiştir. Sözlük bölümünde, standart Türkçeden farklılıklar gösteren ve yöreye özgü sözcüklere yer verilmiştir.

Bu tezin hazırlanmasında yaşanan en büyük zorluk Covid 19 küresel salgınının derleme yapılan dönemde başlaması oldu. Derlemelere başlanan döneme denk gelen sokağa çıkma ve şehirlerarası seyahat kısıtlamaları, derleme yapılan dönemin tamamını kapsadığı için daha geniş yapılması planlanan derleme çalışmaları sınırlı tutulmak durumunda kalmıştır. Derleme yapılması planlanan 80 yaş üstü dokuz kişiyle sağlık önlemleri sebebiyle derleme yapılamamıştır.

Bu tezi hazırlamamda; bana geçmiş araştırma arşivlerini açan İbrahim Tığ'a, yaşanan bu zorlu salgın sürecinde kapılarını açan kaynak kişilere ve tezin her aşamasında bana sürekli yardımcı olan, yol gösteren, hatalarımı düzeltmemi sağlayan danışman hocam Doç. Dr. Gül Banu Duman'a teşekkür ederim.

Muhammed Fatih Gülaydın

Zonguldak, 2021

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ	1
1. SAHANIN TANITIMI.....	3
1.1. Devrek'in Adı ve Etimolojisi	4
1.2. Devrek'in Tarihçesi	7
1.2.1. Türk Hâkimiyeti Öncesinde Devrek	7
1.2.2. Selçuklu Döneminde Devrek	8
1.2.3. Osmanlı Döneminde Devrek	9
1.2.4. Milli Mücadele Döneminde Devrek	10
1.3 Devrek'in Coğrafyası ve Ekonomisi	10
1.4. Devrek Örf Adet ve Gelenekleri.....	12
1.4.1. Devrek'te Güreş Festivali.....	12
1.4.2. Devrek'te Evlilik Adetleri	13
1.4.3. Devrek'te Köçeklik Geleneği	15
1.4.4. Anbar Oyunu	15
2. SES BİLGİSİ.....	17
2.1. Ünlüler	17
2.1.1. Ünlü Çeşitleri.....	17
2.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	17
2.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri	18
2.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	19
2.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	19
2.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	19
2.1.1.6. /u/ Ünlüsü ve Çeşitleri.....	19
2.1.2. Uzunluk ve Kısallıklarına Göre Ünlüler	20
2.1.2.1. Kısa Ünlüler	20

2.1.2.2. Uzun Ünlüler.....	20
2.1.2.2.1. Ünsüz Erimesi veya Düşmesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler	21
2.1.2.2.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında	21
2.1.2.2.2. Hece Kaynaşmaları Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler	23
2.1.2.2.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında	23
2.1.2.2.2.2. Eklerde Görülen Hece Kaynaşmalarıyla Oluşan Uzun Ünlüler	23
2.1.2.2.3. Vurgudan Kaynaklanan Uzun Ünlüler.....	24
2.1.2.2.4. Alıntı Sözcüklerde Uzun Ünlüler	24
2.1.2.2.4.1. Asli Uzun Ünlüler	24
2.1.2.2.4.2. İkincil Uzun Ünlüler.....	24
2.1.3. İkiz Ünlüler.....	24
2.1.3.1. Eşit İkiz Ünlüler	24
2.1.3.2. Yükselen İkiz Ünlüler	25
2.1.3.3. Alçalan İkiz Ünlüler	25
2.1.4. Ünlü Uyumları	25
2.1.4.1. Önlük-Artlık Uyumu (Damak Uyumu, Büyük Ünlü Uyumu).....	25
2.1.4.2. Önlük-Artlık Uyumunun Bozulma Sebepleri.....	26
2.1.4.3. Alıntı Sözcüklerde Önlük-Artlık Uyumu	27
2.1.4.3.1. Uyuma Giren Alıntı Sözcükler	27
2.1.4.4. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu (Dudak Uyumu, Küçük Ünlü Uyumu)	27
2.1.4.5. Uyum Değişikliği	27
2.1.4.6. Ön Ünlülerin Artlılaşması	28
2.1.4.7. Art Ünlülerin Önlüleşmesi.....	28
2.1.4.8. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	28
2.1.4.9. Yuvarlak Ünsüzlerin Düzleşmesi.....	28
2.1.4.10. Geniş Ünlülerin Daralması	28
2.1.4.11. Dar Ünlülerin Genişlemesi	29
2.1.4.12. Ünlü Türemesi.....	29
2.1.4.13. Ünlü Düşmeleri	29
2.2. Ünsüzler	30
2.2.1. Ünsüz Çeşitleri.....	30

2.2.2. Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları	32
2.2.2.1. Ötümsüzleşme	32
2.2.2.2. Ötümlüleşme	32
2.2.2.3. Sızıcılaşmalar	34
2.2.2.4. Ünsüzlerde Artılılaşmalar	34
2.2.2.5. Ünsüz Benzeşmeleri	34
2.2.2.6. Ünsüz Türemeleri	35
2.2.2.7. Ünsüz Düşmeleri	35
2.2.2.8. Sürekli Ünsüzler Arasında Nöbetleşmeler	37
2.2.2.9. Yörede Rastlanan Diğer Nöbetleşmeler	37
2.2.2.10. Göçüşme	37
2.2.2.11. Hece Yutulması	37
3. ŞEKİL BİLGİSİ	39
3.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	39
3.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	40
3.1.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri	40
3.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	41
3.4. İsim Çekimi	41
3.4.1. Çokluk Eki	41
3.4.2. Aitlik Eki	41
3.4.3. İyelik Ekleri	42
3.4.4. Hâl Ekleri	43
3.4.4.1. Yalın Hâl	43
3.4.4.2. İlgi Hâli: +Xn, +nXn, +Xn, +nXn	43
3.4.4.3. Belirtme Hâli: +ı, +i, +u, +ü	43
3.4.4.4. Bulunma Hâli: +DA	43
3.4.4.5. Vasıta Hâli: +la, +le	44
3.4.4.6. Eşitlik Hâli	44
3.4.4.7. Yön Gösterme Hâli: +arı, +eri, +ra	44
3.5. Fiil Çekimi	44
3.5.1. Şahıs Ekleri	44
3.5.1.1. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri	44
3.5.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri	47
3.5.2. Fiillerin Basit Çekimleri	49

3.5.2.1. Bildirme Kipleri	49
3.5.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	49
3.5.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	51
3.5.2.1.3. Şimdiki Zaman	53
3.5.2.1.4. Geniş Zaman.....	55
3.5.2.1.5. Gelecek Zaman	58
3.5.2.2. Tasarlama Kipleri.....	59
3.5.2.2.1. Emir Kipi.....	59
3.5.2.2.2. Dilek-Şart Kipi	60
3.5.3. Birleşik Zaman Çekimleri	61
3.5.3.1. Hikâye.....	61
3.5.3.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	61
3.5.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi	64
3.5.3.1.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi	65
3.5.3.2. Rivayet.....	65
3.5.3.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti	65
3.5.3.2.2. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	65
3.5.3.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti.....	66
3.5.3.3. Şart	66
3.5.3.3.1. Geniş Zamanın Şartı	66
3.5.3.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı	67
3.5.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı.....	67
3.5.4. Cevher Fiili.....	67
3.5.4.1. Geniş/Şimdiki Zaman.....	67
3.5.4.2. Görülen Geçmiş Zaman.....	68
3.5.4.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman	69
3.5.4.4. Şart	69
3.6. Zarf-Fiil.....	69
3.7. Edatlar	70
SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	80
Ek 1. Metinler.....	80
Ek 2. Sözlük	124

Ek 3. Metinler Listesi	138
Ek 4. Çeviri Yazı İşaretleri	139
Ek 5. İşaretler	141
ÖZ GEÇMİŞ.....	142

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1: Köylere Göre Kaynak Kişilerin Dağılımı.	4
Tablo 2.1: Devrek Ağzındaki Ünlüler	17
Tablo 3.1: İyelik ekleri	42
Tablo 3.2: Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri.	44
Tablo 3.3: İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri ve Emir Ekleri.	47
Tablo 3.4: Görülen Geçmiş Zaman Ekleri.	49
Tablo 3.5: Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri.	52
Tablo 3.6: Şimdiki Zaman Ekleri.	53
Tablo 3.7: Geniş Zaman Ekleri.	55
Tablo 3.8: Geniş Zaman Ekleri.	58
Tablo 3.9: Emir ve Dilek-Şart Kipi	59
Tablo 3.10: Şimdiki Zamanın Hikâyesi Ekleri.	62
Tablo 3.11: Geniş Zamanın Hikâyesi Ekleri.	64
Tablo 3.12: Geniş/Şimdiki Zaman Ekleri.	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1: Devrek Haritası.....	3
Şekil 1.1: Zonguldak ili ve İlçeleri.....	11
Şekil 1.2: Anbar oyunu şeması	16

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
s.	: Sayfa
S	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
E.T.	: Erişim Tarihi
Yay.	: Yayınları, Yayınevi
İ.T.A.	: İbrahim Tığ Arşivi

GİRİŞ

Dilbilim literatüründe diyalektoloji olarak geçen ağız araştırmaları Türkoloji’de alanında ilk çalışmaları XIX. yüzyılda başlamıştır. J. Deny, F. Giese, I. Kunos, T. Kowalski, A. Maksimov gibi bilim insanları Türk dili ağızları alanında araştırmalar yapmıştır. “... 1867 yılında yapılmıştır. A.Maksimov, Hüdavendigâr ve Karamanlı ağızlarıyla ilgili çalışmasıyla Anadolu ağızları üzerine çalışmaları başlatmıştır” (Köktekin, 2007: 2). Cumhuriyet döneminde Türk Dil Kurumu’nun kurulmasıyla beraber ağız çalışmaları hız kazanmış ve günümüze kadar geniş bir birikim ve örnek havuzu oluşturmuştur. “... 1932 yılında Türk Dil Devrimi’nin yapılmış olması, Anadolu halk ağızlarına karşı geniş bir ilgi uyandırmıştır” (Korkmaz, 2005: 145). Buna rağmen halen çalışılmamış bölgeler ve ağızlar mevcuttur. Bu fazla çalışılmayan bölgeler arasında Batı Karadeniz bölgesi göze çarpmaktadır. Bölgenin ticari ve kültür merkezi olarak yer alan Zonguldak ili ve ilçeler bazında geniş bir inceleme sahası konumundadır.

Bugüne kadar yapılan ağız çalışmaları taranmış ve Devrek yöresi üzerine gerek doktora gerekse yüksek lisans tezi düzeyinde herhangi bir ağız çalışmasına rastlanmamıştır. Karahan’ın (2014: 116) “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması” adlı araştırmasında; batı grubu ağızları içinde Zonguldak ili ağızları ve Devrek III. alt grupta yer almaktadır.

“Devrek yöresi, önemli uygarlık merkezlerinden uzakta kalan coğrafi konumu ve denizin ile iç kesimlerle bağlantısını engelleyen doğal yapısı dolayısıyla, önemli olayların ve kitleleri etkileyen ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi gelişmelerin uzağında kalmıştır” (DEVREK, 2020).

Devrek, coğrafi yapısından kaynaklı olarak yerleşim merkezlerine olan uzaklığı sebebiyle çevre bölgelerin sosyal-kültürel gelişmelerinin uzağında kalmış bir yerleşim yeridir. Bu durum diğer yöre ağızlarından etkilenmemesi ve kendi ağız yapısını koruyabilmesini sağlamıştır. Bundan dolayı Devrek araştırmaya değer bir yöredir.

Bu çalışmada dar alan çalışması tercih edilerek yalnızca Devrek ilçesinin köylerinden derlemelerle sınırlandırılmıştır. Çalışmanın amacı, Devrek ilçesinin

ses bilgisi ve şekil bilgisi özelliklerini incelemek, Devrek ağzının Anadolu ağzıları içindeki yerini belirlemek, söz varlığını ortaya çıkarmaktır.

Yöre üzerine çalışmaya karar verildikten sonra Devrek ilçesinin köyleri hakkında bilgi edinilmiş bu bilgiler doğrultusunda farklı konumdaki köylerde saha çalışması yapılmıştır. Birbirine çok benzer özellikler gösteren köylere gidilmeyip, ağız özellikleri bakımından farklılık gösteren köylerden derlemeler elde edilmiştir. Devrek ilçesinin genel olarak ağız özelliğini ortaya koyabilecek köylerden on yedi tane köy seçilmiş ve derleme çalışmaları yapılmıştır.

Kaynak kişilerin seçiminde, yöre ağzını tam olarak yansıtabilecek, köyden dışarıya çok fazla çıkmamış, okuryazarlığı olmayan ya da fazla olmayan ilkokul mezunu ağırlıklı, kadınlar için farklı şehirlerden gelin olarak gelmemiş kişiler seçilmiştir. Kaynak kişiler arasında daha önce yöredeki türkülerini derleme çalışması yapan araştırmacı yazar İbrahim Tığ'ın arşivinden de yararlanılmıştır.

Kaynak kişilerle yemekler, evlilik, yöresel oyunlar, halk hekimliği, askerlik anıları, hatıralar, türküler, ninniler, maniler, köçeklik geleneği, bölgenin tarihi gibi konularda derleme yapılmıştır. Ağız çalışması malzemeleri toplanmasının yanı sıra yöreye ait halk kültürü ve sözlü kültürü hakkında bilgiler kayıt altına alınmıştır.

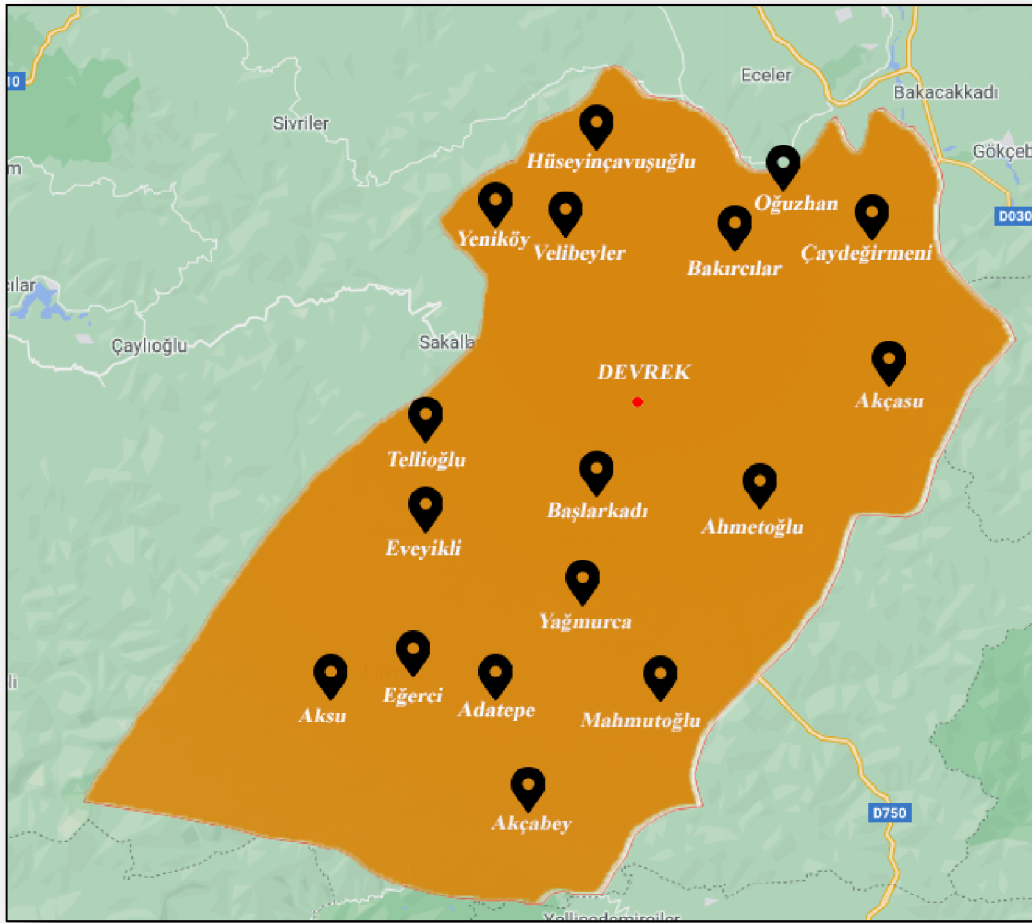
Derleme metinlerinde özel isimlerin ve cümlelerin ilk harfi, çeviri yazı işaretlerinde bazı harflerin büyük şekillerini kullanıldığı için büyük yazılmamıştır. Her cümlenin başına numara verilmiştir. Kaynak kişilerin anlattıkları konular ilgili başlıklarla ayrılmıştır. Çeviri yazı işaretlerinden dolayı, nokta (.), virgül (,) soru işareti (?) gibi temel noktalama işaretleri dışındaki noktalama işaretleri karışık görünümünden uzak tutmak için kullanılmamıştır. Araştırmada Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un önerdiği çeviri yazı işaretleri kullanılmıştır. (Ercilasun, 1999).

İnceleme bölümünde, ses bilgisi ve şekil bilgisi olmak üzere iki bölümde işlenmiştir. Ardından gelen Sonuç kısmında ise Devrek ilçesi ağzının belirleyici nitelikteki özellikleri üzerine çalışılmıştır. Metinler bölümünde, çeviri yazı işaretleri ile derlenen metinler satır numaralarına göre yer almaktadır. Sözlük bölümünde, derlenen metinlerde geçen kelimelerin yöredeki anlamları verilmiştir.

1. SAHANIN TANITIMI

Araştırmada Devrek ilçesinin farklı konumdaki on yedi köyünden derleme yapılmıştır. Derleme yapılan yerlerdeki yirmi iki kaynak kişiden yöre ağzını yansıtan kayıtlar toplanarak yazıya aktarılmıştır. Gidilen köylerin konumları aşağıdaki haritada, kaynak kişiler hakkındaki bilgiler ise tabloda gösterilmiştir.

Şekil 1.1: Devrek Haritası

Not: Devrek haritası, <https://www.google.com/maps/place/Devrek,+Zonguldak/@41.2200934,31.9502502,13.5z/> sitesinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1.1: Köylere Göre Kaynak Kişilerin Dağılımı.

Köyler	Kaynak Kişi	Eğitim Durumu	Yaş	Toplam Kişi Sayısı
Adatepe	Ayhan Alaz	Lise	54	1
Ahmetoğlu	Fuat Atar	İlkokul	63	1
Akçabey	Yasemin Durmaz	O.Y.B.	51	1
Akçasu	Ayşe Demir	İlkokul	51	1
Aksu	Durkadın Lafakoz	O.Y.B.	77	1
Bakırcılar	Armağan Tığ Zeynep Kart	İlkokul İlkokul	62 58	2
Başlarkadı	Abdullah Kabakçı Hayati Ören	Lise İlkokul	70 59	2
Çaydeğirmeni	H. Macit Çekeneci	Lise	64	1
Eğerci	Hayriye Birgen Hayriye Terzicik	İlkokul İlkokul	60 58	2
Eveyikli	Muzaffer Onur Eşref Dereli	İlkokul İlkokul	60 70	2
Hüseyinçavuşoğlu	Mehmet Baltacı	İlkokul	67	1
Mahmutoğlu	Mustafa Masalcı	İlkokul	50	1
Oğuzhan	Melahat Tığ	O.Y.B.	63	1
Tellioglu	Ali İbrahim Davulcu	İlkokul	69	1
Velibeyler	Dursune Davulcu	İlkokul	44	1
Yağmurca	Ferhat Kiraz	İlkokul	51	1
Yeniköy	Habibe Böcekli Şahin Bçekli	O.Y.B. Lise	79 50	2

*O.Y.B. : Okuma-yazma bilmiyor.

1.1. Devrek'in Adı ve Etimolojisi

Devrek birçok dönemde yerleşim adı olarak kullanılmıştır. “1877’den önce de buradaki kadılara gönderilen fermanlarda yer almaktadır.” (Evirgen, 2008:7) Uzun zamandır Devrek olarak anılan bölgenin adı daha sonra “Hamidiye” olarak değişmesinde aynı zamanda marangoz olan Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit Han’ın etkisi vardır. “İyi bir marangoz olan II. Abdülhamid döneminde, Hamidiye’deki baston sanatının da oldukça ilerlemiş olduğu ve bu sanata destek verildiği Kastamonu Salnamelerinde özellikle vurgulanır: ‘... kasabada ceviz ağacı ve çeşitli ağaçlardan imal edilmekte bulunan sandık ve masa ve sandalye ve konsol ve sigara ağızlığı ve en çok baston gibi şeyler şayan-ı memnuniyet bir surettedir.’ Dolayısıyla II. Abdülhamid ile birlikte Hamidiye’de, baston sanatı gelişerek günümüze kadar gelir.” (Karauguz, 2013: 31). Abdulhamit döneminden

sonra tekrar Devrek adı kullanılmıştır. “Abdülhamit döneminde kullanılan Hamidiye isminin bırakılıp tekrar ilçe adı olarak, Devrek’in kullanılması, 1910 yılında olmuştur.” (Evirgen, 2008: 7). Kaynak kişilerden elde edilen derlemelerde de bu bilgiye rastlanmaktadır. “Osmanlı kazasıdır. Osmanlılar döneminde adı Hamidiye sonra bir Devrek’in yakın köyünün ismi olan Devrek ismini almış.” (K.K: 6).

Devrek adının kökeni tam olarak nereden geldiği kesin olarak bilinmese de çeşitli görüşler vardır. Bu görüşler ve kaynak kişiler tarafından derlenen bulgular doğrultusunda Devrek adının nereden geldiği hakkında hâkim olunan görüşler şunlardır;

Devrek, coğrafi konumundan dolayı birçok il ve ilçe arasında bir geçiş noktasıdır. Geçmiş dönemlerde tüccarların burada buluşmaları ve mallarını burada taksim etmelerinden dolayı taksim anlamına gelen devir kelimesine fiilden isim yapım eki olan ve genelde yer adı oluşturan (dur-ak, kon-ak) –ek ekiyle beraber devrek kelimesinin oluştuğu düşünülmektedir. Çelikdönmez’in aşağıdaki görüşünde bu durumu destekler niteliktedir. “Ereğli, Bartın ve Bolu’dan gelen kervanların burada buluşmaları, mallarını burada taksim etmeleri nedeniyle devir yeri anlamına gelen devrek sözcüğü zamanla bölgenin ismi haline gelmiştir” (Çelikdönmez, 2000: 18-19).

Türk Dil Kurumunun Derleme Sözlüğünde “devrek” kelimesinin anlamı olarak “pazartesi” kelimesini vermektedir. (TDK, 2020). Devrek ilçesinde geçmişten günümüze yöre halkının geneline hitap eden pazarı Pazartesi günleri kurulmaktadır. “Pazartesi günleri çok kuvvetli bir mahalle halk pazarı da vardı” (K.K: 6) Bu pazar Devrek ile özleşmiş bir yerdir. Yörede köçeklik geleneği hala sürdürülmektedir. Köçekler Pazartesi günleri toplanmaka ve işlerini almaktadır. “Pazartesi günleri Devrek’in, devamlı mekânımız belliydi.” (K.K: 8), “Pazartesi günleri Devrek’te buluşma yerimiz vardı orada pazarlık yapardık” (K.K: 17). Pazartesi gününün yörede birçok ticari ve kültürel olayın yaşandığı bir gün olduğu görülmektedir.

Mehmet Köktürk araştırmalarında; 1248 tarihli bir Selçuklu haritasında, Devrek Çayı’nın Bizanslılarla sınırda olduğunu Devrek sıklıkla Selçuklularla ve

Bizanslılar arasında yer değiştirdiği için devredilen manasına gelen Devrek denilmiş olabileceği ileri sürmektedir.

1968-1973 yılları arasında Devrek Belediye Başkanlığı yapan Samim Sırrı Yücel bölgenin isminin jeolojik yapısından kaynaklı olduğundan bahsetmiştir. “Devrek’in deprem kuşağında bulunmasından dolayı sıkça yer sarsıntılarının yaşanmasından dolayı devrilen yer anlamını içeren devrek sözcüğünün kullanıldığı söylenmektedir.” (Evirgen, 2008: 6)

Bilge Umar’a göre Devrek adının kökeni; “Anadolu kökenli Devra (Ana Tanrıının Gürsuyu) sözcüğüne İran dilinin küçültme takısı -ek eklenerek türetilmiştir. Anadoludaki Devrek’ in ve hatta Divriği’nin adaşıdır Türk ağzında Devrek olmuş adın -ek bölümü İran dilinden değil, Ermeniceden gelir yani Ermenicenin, o -ek ile tıpatıp aynı anlamda 'olan (-cık anlamında olan) takısı -ag'ın -ek edilmiş biçimidir.” (Umar, 1993: 211). Devrek’te bir dönem Ermeni nüfusunun yaşadığı kaynak kişilerden 64 yaşındaki Hüseyin Macit Çekeneci, babaannesiyile olan sohbetinde öğrendiğini dile getirmiştir. “Yok, oğul burada eskiden Ermeniler vardı. O mahalle Ermeni mahallesiydi bize de misafirliğe gelirlerdi.” (K.K: 6) Ömür Çelikdönmez de Devrek Tarihi adlı kitabında bu ihtimale yer vermiştir. “Nitekim Devrek yer adı, Ermeni halkın yaşadığı bazı yerleşim merkezlerinin isimleriyle benzeşmektedir. Örneğin Kayseri’nin Develi kazasında yaşayan Ermeniler buraya Everek demekteydi. Ayrıca Bitlis’in Deverenik ilçesi de Ermenilerin yoğun nüfusa sahip oldukları yerler arasında bulunmaktaydı.” (Çelikdönmez, 2000: 20). Kaynak kişinin babaannesinin ona anlattıklarına göre yörede yaşayan Ermeni nüfusunun da bu bölgeyi benimsediği anlaşılmaktadır. İstanbul’a yerleşen eski komşularını gören kaynak kişinin dedesine Ermeni komşusu “Orası bizim için Devrek değildi devletti.” (K.K: 6) dediğini söylemiştir. Bu durumda Ermeni nüfusun Devrek özelinde Türk kültürünü benimsediğinin göstergesidir. Türklerin daha önceleri Anadolu coğrafyasını yurt edindikleri dönemde yerleşim birimlerine ad vermede Türk diline uygun adlar tercih etmesi bu ihtimali düşürmektedir. Peçenek, Kuman-Kıpçak Türk boylarının Anadolu’da ilk yerleşim yerlerinden olan Bartın’ın Devrek’e sınır olması da bölge adının Türkçe olması ihtimalini güçlendirmektedir. “Anadolu, 1071 tarihinden önce de bir Türk yurdudur. Daha Roma ve Bizans

dönemlerinde Peçenek, Kuman-Kıpçak gibi Hristiyan Türk boyları Bartın'dan başlayarak Kuzey Karadeniz sahili ile Doğu ve Orta Anadolu'nun bazı bölgelerine yerleşmişlerdir.” (Gülensoy, 1996: 693)

1.2. Devrek'in Tarihçesi

Devrek, 7500 yıldır Anadolu'da ki çeşitli uygarlıkların sınırları içerisinde bulunmuş bir şehirdir. Frigler, Lidyalılar, Persler, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin parçası olmuş, Zonguldak bölgesinin en eski yerleşim yerlerinden biridir. “Devrek, günümüzden 7500 yıl önce ilk defa iskân edilmiştir. Dolayısıyla Devrek, bölgede medeniyetin ilk filizlendiği yerdir” (Karağuz, 2013: 21).

Devrek yöresinin tarihi yönüyle ilgili geniş bir araştırma bulunmamaktadır. “...yörenin tarihi ile ilgili olarak çok fazla belge ve eser bulmak mümkün görünmemektedir. Devrek yöresinde, yörenin tamamını içine alan bir tarama kazı yapılmamıştır”(Devrek, 2020). Devrek ve çevresinde siyasi olarak ilk resmi otorite kesin olarak bilinmemektedir.

1.2.1. Türk Hâkimiyeti Öncesinde Devrek

Devrek bölgesi Neolitik çağdan beri yerleşim yeri olmuştur. “Bölgede varlığı bilinen, bölgeye yerleşen ilk ulus Kaşkalar'dır. Anadolu'ya MÖ XVIII. yy.'ın başında geldikleri kabul edilmektedir.” (Evirgen, 2008: 7) Bölgeye Friglerin gelmesi Kaşkalar sayesinde gerçekleşmiştir. “Gaşkalar ezeli düşmanları Hititlere karşı, Frigler ile birleşerek, Hitit Devleti'nin çökmesinde rol oynamışlardır. Friglerle kaynaşıp karışarak bu devletin egemenliğine girmişlerdir. Daha sonra Herodot'un yazdıklarından yola çıkarak, Devrek ve civarının son Lidya Kralı Krezus zamanında Lidya hâkimiyetine girdiği söylenebilir.” (Çelikdönmez, 2000: 42-46). Devrek daha sonraları ise farklı eski uygarlıkların sınırları içerisinde yer almıştır. “MÖ X.yy.'da Mariöndin ve Migdonlar Devrek bölgesine gelip yerleştiler.” (Yurt Ansiklopedisi, 1984: 7734).

Devrek bölgesinde daha sonra Perslilerin ve Lidyalıların egemenlik gösterdiği bilinmektedir. Persler ve Lidyalılar bu bölge için savaşmışlar ve bu savaşın sonucunda Persler bölgeye hükmetmişlerdir. Devrek, Perslerden sonra bir

dönem Makedonya sonrada Bitinya Krallığı hâkimiyetine girmiştir. “MÖ 546’da Pers ordularının Lidya ordusunu mağlup etmesinin ardından, bölgede 213 yıl devam eden, Pers egemenliği dönemi başlamıştır. Devrek, MÖ VI. yy.’ın ikinci yarısında Perslerin egemenliği altındaydı. Kısa bir süre İskender’in zamanında Makedonya’ya bağlı bir eyalet olarak katıldıktan sonra, Bitinya halkının bağımsızlık başkaldırısından zaferle çıkmasının ardından, Bitinya Krallığı’na katıldı. İskender’in ölümünden sonra, Bitinya Krallığı Selekiler zamanında tam özgürlüğüne kavuştu.” (Çelikdönmez 2000: 47-49).

Devrek bölgesinde ilk Türk yerleşimleri 530 ve 575 yıllarında Kuman, Kıpçak, Peçenek ile Bulgar Türklerinin iskânıyla beraber gerçekleşmiştir. “Roma İmparatorluğu’nun MS 395’te ikiye ayrılmasından sonra, zaman zaman Bitinya, Pontus ve Paflagon idari bölgelerine dâhil olan Devrek ve civarı Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu sınırları içerisinde yer aldı. Devrek ve civarına, 530 ve 755 tarihlerinde Kuman, Kıpçak, Peçenek ve Bulgar Türkleri Bizans İmparatorluğu tarafından yerleştirilmiştir.” (Çelikdönmez 2000: 74).

1.2.2. Selçuklu Döneminde Devrek

1071’de Malazgirt zaferiyle birlikte Anadolu’ya Türk boylarını akın etmeye başlamıştır. “1071 Malazgirt zaferinden sonra, Selçuklularla birlikte gelen Türk boylarının Anadolu’da Karadeniz ile Çanakkale Boğazı, Ege Denizi, Doğu Akdeniz ve Antalya körfezine kadar yayıldıkları görülmektedir.” (Sevim ve Yücel, 1989:223). Türklerin Devrek yöresindeki ilk askeri hareketi Emir Danişment komutasındaki Türk birlikleriyle görülür. “1074’te Emir Danişmend komutasında bir Türk birliği Devrek arazisine girmiştir. Emir Danişmend, Mengücek ve Saltuk’un sevk ve idare ettiği, Türkmen kabileleri, Pontus ve Kapadokya havalisine yerleşmeye başlamışlardır.”(Çelikdönmez, 2000: 76).

Türklerin devlet teşkilatı olarak Devrek’te bulunması 1081 yılında Bizans ile Anadolu Selçukluları arasında imzalan Dragos Antlaşmasıyla gerçekleşmiştir. “1081 yılında Bizans İmparatorluğu ile Anadolu Selçuklu Devleti arasında imzalanan Dragos Antlaşması ile Dragos suyunun (Kocaeli) doğusunda yer alan tüm Anadolu toprakları Türklere bırakıldı. Böylece Devrek yöresinin fethi de

gerçekleşmiş oldu. Türkmenlerin de bu fetih sırasında Devrek yöresine geldikleri kabul edilmektedir.” (devrek.gov.tr Erişim Tarihi: 16.10.2020)

Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçuklular arasında yaşanan taht kavgalarında dolayı bölgedeki etkinlik sağlamlaşamadı. “Büyük Selçuklularla savaşan Anadolu Selçukluları gücünü yitirince Devrek ve civarı tekrar Bizanslıların eline geçti.” (Yurt Ansiklopedisi, 1984: 7734)

Anadolu Selçuklu Devleti 1176 yılında Miryokefelon zaferiyle beraber Devrek bölgesine tekrar dönme fırsatı buldu. Anadolu kaybedilen yerlerin geri alınmasıyla beraber Devrek 1197’de tekrar Türk hâkimiyetine geçti. “Ankara Meliki Mesud, babası zamanında kardeşleri Bizans aleyhinde topraklarını genişletirlerken, bu bölgede Bizanslılara karşı Sakarya vadisine kadar yaptığı fetihler sonucunda Devrek’i 1197’de Türk topraklarına katmayı başarmıştır.” (Sevim ve Yücel, 1989: 223-224).

Anadolu Selçuklularının bölgedeki etkisini yitirmesi sonucunda kesin bilgiler olmasa da Devrek Candaroğulları hâkimiyetine girdiği düşünür. “Buna kanıt olarak Hızırbeyili yöresi (Devrek-Çaycuma) Bedil köyünde Candaroğulları zamanından kalma Hasan Şeyh zaviyesinden 16. yüzyıl kayıtlarında bahsedilmesi gösterilebilir.” (devrek.gov.tr, Erişim Tarihi:17.10.2020).

1.2.3. Osmanlı Döneminde Devrek

Yıldırım Beyazıt’ın Anadolu da bozulan Türk siyasi birliğini yeniden sağlama politikası doğrultusunda Candaroğlu Beyliğini ortadan kaldırarak 1392 yılında Devrek Osmanlı topraklarına katıldı. “XIV. yüzyıl sonlarında bölgeye hâkim durumdaki Candaroğulları Osmanlı Devleti ile karşı karşıya gelmesine rağmen bir süre topraklarını korumayı başardı. Ancak beylik içerisinde taht kavgalarının ortaya çıkmasıyla bundan yararlanan Yıldırım Bayezıt 1392’de Devrek ve civarına dönük seferler düzenleyerek Candaroğlu Beyliği’ni yıktı, topraklarını Osmanlı idaresi altına aldı.” (Yurt Ansiklopedisi, 1984: 7734).

Devrek, Osmanlı Devletinde Bolu Sancağına bağlı olmakla beraber ilk kez resmi kayıtlara “Hızırbey İli” olarak 1519 yılında geçmiştir. “Yavuz Sultan Selim Han döneminde tutulan, 1519 yılı kayıtlarına göre de Devrek, “Hızırbey İli”

olarak anılmaktadır.” (Çelikdönmez, 2000: 111) Bölgeye bu ismin verilmesinin nedeni olarak, Osman Gazi’nin silah arkadaşı olan Hızır Bey’in Dirgene, Gerze ve Devrek’i fethetmesinden kaynaklı bölgeye bu adın verildiği gösterilmektedir. “Devrek yöresinin Osman Gazi’nin silah arkadaşlarından Hızır Bey tarafından fethedildiğine ilişkin iddia; Devrek yöresinin eski adı olan Hızırbey İli adı ile Hızır Bey adının ilişkilendirilmesinden kaynaklanmaktadır.” (devrek.gov.tr, Erişim Tarihi:16.10.2020). Daha önceki yıllarda da bu yer adının kullanıldığı kanıtlayan Osmanlı kayıtları da vardır. “Fatih Sultan Mehmet’in Amasra’nın fethine giderken takip ettiği yol güzergâhı, Hızırbey yer adlandırılmasının Fatih döneminde Osmanlı kayıtlarında bulunduğu ve Osmanlı yöneticilerince kullanıldığını göstermektedir.” (Çelikdönmez, 2000: 111).

Devrek çeşitli yıllarda farklı Beyliklere ve Sancaklara bağlanmıştır. “XVIII. yüzyılda memleketin yeniden teşkilatlandırılmasıyla Devrek ve çevresi 1831’de Kastamonu Sancak Beyliği’nin içerisinde yer almıştır. Devrek Kastamonu Sancağı’na idari açıdan bağlanmıştır. Ancak 1839’da yeniden oluşturulan Viranşehir Sancağı, Bolu ile Amasra arasında kalan bölgeyi içine alacak şekilde geniş tutmuştur. Ereğli, Devrek ve Çarşamba ile birlikte sancak kaymakamlığı unvanı verilerek bağlanmıştır.” (Çelikdönmez, 2000: 123-124)

1.2.4. Milli Mücadele Döneminde Devrek

Zonguldak ve çevresi Birinci Dünya Savaşı sonrası Fransızlar tarafından işgal edilmiş bir bölgedir. “Zonguldak ve havalisi zengin taş kömürü yataklarına sahip olması nedeniyle sömürgeci Fransızlar açısından askeri bir önem arz etmekteydi. Bu stratejik konumundan dolayı Fransızlar Zonguldak ve Ereğli havzasını işgal etmiştir” (Çelikdönmez, 2000: 146). Devrek milli mücadele döneminde Kuva-yi Milliye’ye destek vermiş bir yerdir. “Zonguldak ve Ereğli’nin işgaliyle Devrek Millî Mücadele’nin bölgede merkezi olmuştur.” (Çelikdönmez, 2000:146).

1.3 Devrek’in Coğrafyası ve Ekonomisi

Devrek; Türkiye’ni kuzeyinde, Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan Zonguldak’ın 40 km güneyinde yer alan ilçesidir. Devrek kuzeyde Zonguldak merkez ve Gökçebey ilçeleri, doğuda Karabük merkez ve Yenice ilçeleri, güneyde Bolu’nun Mengen ve Yığılca ilçeleri ve batıda Ereğli ilçeleri arasında

bulunmaktadır. “Ortalama yükseltinin 500 metreler dolayında olduğu ilçede en yüksek nokta güneybatıdaki Kızılkiriş Dağı üzerinde yer alan Kızkulak Tepesi’dir (1605 m). En alçak seviyede kalan yerler ise yer yer 50 metreye kadar düşen Devrek Çayı vadi tabanıdır.” (Karagel, 2010: 77).

Şekil 1.1: Zonguldak ili ve İlçeleri

Kaynak: WIKIMEDIA (2020); “Zonguldak ili ve ilçeleri”, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a7/Zonguldak_location_districts.png (Erişim Tarihi: 15.10.2020).

Devrek nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 57.540’tır. Bu nüfusun 31.043’ü (%54) kırsal kesimlerde, köylerde yaşamaktadır. (zonguldak.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.10.2020).

Devrek ekonomisinde yöreye has bir özelliği olan bastonculuk ilk sırada gelmektedir. “1892 tarihini taşıyan Kastamonu Salnamesi, Devrek’te Osmanlı döneminde bastonculuğun bir zanaat kolu olarak yaşamış olduğunu kanıtlıyor bize. Bilinen ilk baston ustası olarak da Ali Ziya Efendi’yi görüyoruz. Ali Ziya Efendi, askerliğini yaptığı sırada, Mısır’da İngilizlere esir düşmüştür. Esareti sırasında İngilizlerin şemsiyelerini onaran Ali Ziya Efendi giderek baston, asa ve pipo yapımına yönelir. Marangoz olduğu için eli bu işe yatkındır. Devrek’e döndüğünde kolları sıvar; tüm bilgisini, ruh ve düşünce dünyasıyla birleştirerek döker ortaya. Yeni kuşaklar bu zanaatı öğrenmekte gecikmez. “Devrek Bastonu” böylece oluşmaya başlar.” (Ertem, 1994: 184). Bunun yanı sıra “İlçe ekonomisine TTK, orman ve yurt dışı işçiliği yanında baston üreticiliği de önemli katkı sağlamaktadır.” (Zonguldak, 2020)

Devrek yöresinde demircilik faaliyetleri de gelişmiştir. Tarımla uğraşan köylünün araç ve gereçlerini Devrek'te bulunan yerel demirci ustaları üretmektedir. “Köylünün tarımda kullandığı aletleri yapabilen ihtiyacı olan balta, nacak, kazma, kürek gibi inşaatta kullanılan bütün hepsini yapan dört beş tane hâlihazırda aktif demirci de mevcut.” (K.K: 6).

Tarımla uğraşan köylünün ürünlerini sattıkları pazartesi halk pazarı da Devrek'in ekonomisine katkı sağlamaktadır. “Pazartesi günleri çok kuvvetli bir mahalle halk pazarı da vardı. Köylü ağırlıklı diğer zerzevatları da gelir.” (K.K: 6)

1.4. Devrek Örf Adet ve Gelenekleri

Bu tür ağız çalışmalarının önemli yanlarından biri halk kültürünün de ağız çalışmalarıyla birlikte derlenmiş ve kayıt altına alınmış olmasına yardımcı olmasıdır. Bu bölümde kaynak kişilerden derlenen veriler doğrultusunda Devrek örf adet ve gelenekleri hakkında bilgi verilecektir.

1.4.1. Devrek'te Güreş Festivali

Devrek'te uzun dönemler boyunca Batı Karadeniz'in Kırkpınar'ı olarak da bilinen Devrek Er Meydanı güreş festivalleri yapılmaktaydı. “Devrek er meydanı diye. Batı Karadeniz'in Kırkpınar'ı diğer adı da” (K.K: 6) Bazı dönemler baston festivalleriyle birlikte yapılan bu güreş müsabakalarına ilgi Devrek sınırlarını aşmıştır. “Seksen dört senesinde yaz ayı başlangıcında seksen dört den seksen dokuza kadar beş sene devam etti.... o zaman bu güreş festivali güreşçilerle baston festivali ayrı ayrı gündü. Ben o zamanın döneminde belediye başkanına iki işle uğraşmadan ikisini birleştirip hem bastonu tanıtmaya amaçlı hem güreşe gelenlere hatta güreş sahasının kenarında şeyde satarlardı bastonlarını yaptıkları imal ettikleri bastonları da orada alacaklara gelen misafirlere satarlardı” (K.K: 6).

Bu festival önceki zamanlarda da Devrek'te yapılsa da belirli aralıklarla devam edip son bulmuştur. “Bütün Edirne'deki güreşen güreşçilerin hepsi buraya gelirdi. Tek partili dönemde de varmış.” (K.K: 6)

1.4.2. Devrek'te Evlilik Adetleri

Devrek düğün adetleri köklerini Türk evlilik adetlerinden almış ve kendi kültürünü oluşturmuş bir geleneğe sahiptir.

Evliliğin en büyük misyonlarından biri çocuk yapma fonksiyonudur. “Eşler arasında sevgiyi sağlama ve çocuk yapma fonksiyonu ailenin en eski ve belki de değişmemiş tek fonksiyonudur.” (Kongar, 1986: 2ne getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin demişti.” (Ergin, 1969: 8) Devrek yöresinde de çocuğu olmayan ailelerin karşılanmadığı görülmektedir. “Bizim bura küçük yer çocuğu olmayanı hor görürler. Çocuk olmazsa etrafta sorular gelir.” (KK: 3) Çocuğu olmayan ailelerin, alternatif tıp ve modern tıpa yöneldiği gibi eski Türk âdeti olan Göktanrı’ya çaput bağlama geleneğini de devam ettirdiği gözlemlenmiştir. “Bizim buralarda hocaya da giderler çaput bağlarlar. Ebelere filan giderler. Göbeği düşük mü diye bakarlar. Doktora en son giden oluyor.” (KK: 3). Bu durumlarda Devrek'te Türk evlilik adetlerinin devam ettiğinin bir göstergesidir.

Devrek'te evlenme çağı; kadınlarda 16-17 yaşlarında, erkeklerde askerlikten dolayı 20-21 yaşlarında olduğu gözlemlenmektedir. “On yedi yaşında evlendim.” (KK: 1).

Yörede evlenmek isteyen erkekler isteklerini babalarına iletmektedirler. Bazen de davranışlarıyla bu durumu göstermişlerdir. Örneğin; evlenmek isteyen erkekler, sofrada çay içerken çay kaşıklarını şekerliğe saplamaları evlilik isteğinin bir göstergesi olarak kabul edilir. “Babalarına söylüyorlar. Önceden bazen de çay içerken şekerliğe kaşık daldırıyorlar. Şimdi babalarına söylüyorlar. Direkt söyler ben bu kızla evlenmek istiyorum diye evlenirlerdi.” (KK: 3).

Yöre de diğer yöre kültürlerinden farklı olarak tuzlu kahve geleneği değişiklik gösterir. Gelin; eğer damat adayını beğenirse, bol şekerli bir kahve, eğer damat adayını beğenmezse, karşı tarafa nazıkçe beğenmediğini belli etmek için tuzlu kahve yapmaktadır. Bu kahveleri damada değil kayınpedere verilmektedir. “Kızı istediğimiz zaman kız kahve yapar. Kız kayınpedere tuzlu kahve yaparsa ben istemiyorum demiş olurdu. Eskiden istemeye damat gelmezdi. Şimdi tuzlu kahveyi damada veriyorlar ama istemiyorum anlamında değil. Önceden gelin istemediği zaman tuzlu kahve yapılırdı.” (KK: 1).

Devrek yöresinde düğüne daveti kız tarafı ve oğlan tarafı yapmaktadır. Düğüne davet şekilleri edilecek kişilerin, aileye yakınlığı ve saygınlıklarına göre farklılıklar göstermektedir. Düğüne davet edilecek kişi aileden birisi ise tatlı gönderilerek, saygın biriye tavuk yemeği gönderilerek davet edilmektedir. Davet edilecek kişi aileden biri değilse sözlü olarak düğün tarihi bildirilmektedir. Günümüzde tatlı ve tavuk yemeğiyle yapılan davet devam etmekte olup, aile dışında kalanlar için ise kart yollanmaktadır. “Düğüne davet ederken özel biriye tatlı gönderilirdi, düğünümüz var diye. Çok özelse tavuk gönderilirdi. Sıradan biriye söylenirdi. Şimdi de kart yolluyorlar ama özel biriye tatlı ya da tavuk yollarlar.” (KK: 1), “Düğün davetleri söyleniyordu. Köyde oluyorlardı. Evlerde hısım akraba geliyordu. Düğün evinde yemek çıkıyordu” (KK: 4).

Devrek'te kına gecelerinde kına yakılmakla beraber “kına köy seyirlik oyunu” oynanır. Ağlayan gelini güldürmek kına gecesindeki kadınları eğlendirmek için bu oyun oynanır. Oyunda bir kadın erkek gibi giyinir. Kasket takar ve eline sigara alır. Erkek kılığına giren kadına sakal çizilir ve izleyen bekâr kadınlara asılır onları dansa kaldırır. Bekâr kadınlar nazlanır ve dans etmek istemez. Bu sefer erkek kılığına giren kadın bekâr kadınlarının annelerinden kızı istemeye çalışır, anne kızları vermediği zaman beline daha önce sıkıştırdığı tabağa vurarak bir sürü altınının olduğunu söyler. Kızı alamaması durumunda oturan kadınları zorla dansa kaldırır. “Annem kınalarda tenekeye çala vuru çala vuru türkü söylerdi. Ondan sonra birkaç kişide böyle erkek kıyafeti giyerdi. Onlarda erkek gibi gelirlerdi. Kınanın içine oynarlardı. Orda tiyatro yaparlardı yani sakal makal böyle şey yaparlardı. Ellerine sigara alırlardı. O kınanın eğlencesi oydu. Şimdi yok şimdi kınalarda erkekler de oluyor o zaman işte iyiydi. Tiyatro yaparlardı birkaç kişi komik olurdu. Oynamayanları çekerdi kenara karşı karşı oynarlardı. Yerde oturan kadınları kaldırırlardı. Annem birde bir bezin arkasına tabak kordu. Kızların analarına giderdi kızını bana verecek misin derdi. Kızı ver altınlar böyle şıkır şıkır ediyor belimde derdi. Altınlarım var belimde derdi. Ondan sonra başka karıya giderdi. Benim uşaklar Almanya'dan geldi derdi.” (KK: 1).

Devrek yöresinde halk inanışına göre iki bayram arasında yapılan düğünlerde gelinin öleceğine inanıldığından, düğünler iki bayram arasında

yapılmamaktadır. “Bizim zamanımızda iki bayram arasında düğün olmuyordu. Gelin ölür derlerdi.” (KK: 1).

1.4.3. Devrek’te Köçeklik Geleneği

Köçeklik, “...eğlencelerde ve şenliklerde kadın kıyafeti giyerek, kadın görünümünde ve müzik eşliğinde oyun oynayan ya da dans eden genç erkeklerle verilen addır” (Altuntaş, 1997: 35). “Osmanlıdan günümüze kadar ulaşan, ulaşırken de değişen, zaman zaman yasaklanan, kültürün bir unsuru olarak reddedilmeye çalışılan bir gelenek olan köçeklik; Türk halk kültüründe farklı bir yere sahiptir.” (Çetinkaya, 2019:57).

Köçeklik geleneği önceleri Devrek yöresinin tamamında devam ettirilirken günümüzde merkez kesimden daha çok kırsal kesimlerde devam etmektedir. “Zonguldak ilinde köçeklik genellikle köy düğünlerinde devam etmekte olup köyde yapılan düğünlerde itibar ve zenginlik göstergesi olarak kabul edildiği yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Köy düğünlerinde ne kadar fazla köçek ekibi olursa düğün itibar kazanmakta, düğün sahibi varlıklı olarak algılanmaktadır.” (Çetinkaya, 2019:58).

Devrek’te köçeklik kültürü uzun yıllardan beri devam eden bir kültürdür. İ.T.A’dan alınan kaynak kişilerden; Muzaffer Onur, Ali İbrahim Davulcu ve Eşref Dereli köçeklik geleneğini devam ettiren düğün dansçılarıdır.

Devrek’te köçekler düğünlerden önce pazartesi günleri ortak bir mekânda toplanmakta ve üçerli dörderli takımlar halinde düğün günü düğünlere gitmektedirler. “Devrek pazartesi günleri Devrek’in devamlı mekânımız belliydi belli semtimiz vardı o semtten bize ulaşırlardı” (K.K: 8).

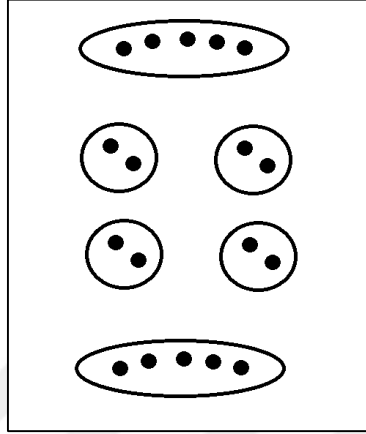
Devrek’te köçekler genelde Tellioğlu, Eveyikli ve Sabunlar köylerinde yaygınlık göstermektedir. “Belli köyler vardı mesela Tellioğlu bizim bu Eveyik kısmında Sabunlar’da Ziyagil vardı.” (K.K: 17).

1.4.4. Anbar Oyunu

Devrek’te uzun yıllardan beri Türkler tarafından oynanan mangala strateji oyununun bir türevi olan anbar oyunu oynanmaktadır. “Çocukken taş oynardık. Kuyu kazardık, yuva yapardık beş tane yuvarlak. Dokuz tane taş alırdık ana kuyuya

beş dane taş koyuyorsun diğer kişide taş koyuyor sonra diğer dört kuyuya bir tane bir tane taş koyuyorsun taşın bitti yerde onu ama hesaplayacaksın taşı kendi ambarına koyacaksın ondan sonra kimin taşı önce dolarsa anbarını o kazanıyor. Karşının taşı bitiyor en fazla kendi ambarını toplamaya çalışıyorsun.” (K.K: 1). Kaynak kişiye derleme sırasında çizdirilen oyun şeması aşağıda verilmiştir.

Şekil 1.2: Anbar oyunu şeması

Klasik mangala oyunundan farklı olarak daha az taş ve kuyuyla oynanan bu oyun Yeniköy köyünde derlenmiş olup diğer köylerde bu oyun hakkında herhangi bir bilgi bulunmamıştır.

2. SES BİLGİSİ

2.1. Ünlüler

Tablo 2.1: Devrek Ağzındaki Ünlüler

	Düz ünlüler			Yarı Yuvarlık Ünlüler		Yuvarlak Ünlüler		
	Geniş	Yarı geniş	Dar	Geniş	Dar	Geniş	Yarı Geniş	Dar
Kalın Ünlüler	a	á	ı	â	î	o	ö	u
Yarı Kalın Ünlüler	á		í			ó		ú
İnce Ünlüler	e		i	ê	ï	ö		ü

Devrek ağzında standart Türkçede olan a, e, ı, i, o, ö, u, ü; temel ünlülerin yanı sıra standart Türkçede bulunmayan ünlüler de vardır. Devrek ağzında ünlü ünsüz tesirinden veya kaynak kişilerin konuşma özelliklerinden dolayı alfabedeki normal ünlülerden farklılaşan telaffuz edilen on ünlü tespit edilmiştir. Devrek ağzında toplam on dokuz ünlü bulunmaktadır. Bunlar; “a, e, ı, i, o, ö, u, ü, â, á, â, è, ê, í, î, ï, ó, ò, ú.” ünlüleridir. Standart Türkçede bulunmayan ünlüler aşağıda incelenecektir.

2.1.1. Ünlü Çeşitleri

Standart Türkçede bulunan ünlülerin dışında Devrek ağzında on bir ünlü bulunmaktadır. Bu ünlülere aşağıdaki başlıklarda değinilmiştir.

2.1.1.1. /a/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[â] : /a/ ünlüsünün daralmış şeklidir ve /a/ ile /ı/ arasındadır. Bu ses “a > ı” değişmesinin ara evresidir.

anıları “anıları” (6-93), ğınanın “kınanın” (1-26) aluyâm “alayım” (2-19)

Türkçede yer gösteren işaret zamirlerine yönelme ve belirtme durum eki yörede yaygın bir şekilde /â/ şeklindedir:

burayâ “buraya” (6-269), orayâ “oraya” (8-12)

Bu sesin oluşmasında zaman zaman y ünsüzünün daraltıcı etkisi rol de oynamaktadır:

bakâyım “bakayım” (1-80), dakâyım “takayım” (1-81), toplamâya “toplamaya” (1-85) yazmâya “yazmaya” (2-39), olmâyana “olmayana” (3-33)

[á] : Orta damak ünlüsüdür ve /a/ ile /e/ arasındadır. “Zonguldak-Bartın-Karabük ağız yörelerinin tümünde yaygın bir şekilde, fakat sistemsiz olarak rastlanır.” (Eren, 1997:19) Devrek yöresinde /á/ sesine rastlansa da herhangi bir sistem tespit edilememiştir.

râhmetli “rahmetli” (6-259), ámaclı “amaçlı” (6-280), fâlân “falan” (8-13), ámmá “ama” (4-11),

[å] : Çok az yuvarlaklaşmış /a/ ünlüsüdür ve /a/ ile /o/ arasında bir sestir:

dâvullâ “davullar” (6-154), ğuvâyi “Kuvayı” (6-128), duvâh “duvak” (6-156), cuvâplanduruyom “cevaplandırıyorum” (9-10), asğuyâ “askıya” (6-220).

Yörede şimdiki zaman –yor ekinde o>â değişimine rastlanır.

gidiyân “gidiyorsun” (3-41)

2.1.1.2. /e/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[ê] : Dar ve kapalı bir ünlü olmakta birlikte /e/ ile /i/ arası sestir.

şışincê “şışince” (6-204) dêil “değil” (1-53) dêi “diye” (6-181) yetiştirüya “yetiştiriyor” (6-238), êtti “etti” (6-256)

[ê] : /e/ ile /ö/ arasında bir sestir:

cêüzü “cevizi” (5-2), dêmürçülêrûn “demircilerin” (6-15), bêyle “böyle” (6-324)

2.1.1.3. /ı/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[ı]: Yarı kalın, yarı ince, düz, dar, /ı/ ile /i/ arası bir ünlüdür:

ğamasıylan “kamasıyla” (6-308), aklıylan “aklıyla” (6-339) atmış “atmış” (17-18).

[î]: /ı/ ile /u/ arası, yarı yuvarlak bir /ı/ ünlüsüdür:

alıladı “alırlardı” (1-28), kâzâdik “kazardık” (1-98), vurîyâ “vuruyor” (7-9), tanımiyâ “tanımıyor” (9-24)

2.1.1.4. /i/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[î]/i/ ile /ü/ arası, yarı yuvarlak bir /i/ ünlüsüdür:

misafîrlê “misafirler” (6-80), söylîyâ “söylüyor”(7-11), gelîp “gelip” (6-100)

düşîyâ “düşüyor”(6-339), erîk “erik” (14-9)

2.1.1.5. /o/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[ó]: Yarı kalın, yuvarlak, geniş, /o/ ile /ö/ arası bir ünlüdür:

kýçek “köçek” (17-3), gózel “güzel” (1-80), kóye “köye” (2-4) gór “gör” (9-38), gók góz “gök göz” (4-18), ózel “özel” (6-27), górucú “görücü” (3-27)

[ô]: Yarı geniş, yarı dar, yuvarlak, kalın, /o/ ile /u/ arası bir sestir. Yörede seyrek görülür:

kócandan “kocandan” (3-74), óndan “ondan” (4-1), çóvallâla “çuvallarla” (6-12)

2.1.1.6. /u/ Ünlüsü ve Çeşitleri

[ú]: Yarı kalın, yarı ince, yuvarlak, dar, /u/ ile /ü/ arası bir sestir.

kýylú “köylü” (4-35), dúún “dügün” (13-11), zamankú “zamanki” (6-132) kúl “kül” (6-168), kuafür “kuaför” (1-14)

2.1.2. Uzunluk ve Kısallıklarına Göre Ünlüler

Ünsüz düşmesi veya anlatımdaki vurgudan kaynaklı olarak ünlülerin telaffuz süresinde uzunluk ve kısallık meydana gelir.

2.1.2.1. Kısa Ünlüler

Ünlülerde kısalmalar konuşmacının normal konuşmasından daha hızlı olması veya konuşurken heyecanlanması sonucunda meydana gelir.

“Sözün temposu ne kadar hızlı olursa, teker teker her teşekkülün süresi de o kadar kısa; tersine söz temposu ne kadar yavaş olursa, ayrı ayrı her fonetik teşekkülün süresi de o kadar uzun olur. Konuşma temposu ise müzikte olduğu gibi, birçok çeşitli olup bir tek cümle içinde bile sık sık değişir ve her şeyden önce konuşan kişinin fikrî durumuna ve o andaki ruh hâletine tâbidir. Çok çabuk kızan veya mizacen her zaman neşeli olan bir kimse, nevmî veya lenfavi olan bir kimseden daha hızlı konuşur... Sözlerinin gerek muhtevasını gerek şeklini tartarak ve ölçüp biçerek sözlerini sarf eden bir kimse yavaş; karşıdakilerin ne düşündüklerini itibar nazarına almayan bir kimse ise kesik kesik ve süratli konuşur.” (Üçok, 1951:98).

Devrek ağzında kısa ünlülere fazla rastlanmamasıyla beraber şu örnekler tespit edilmiştir:

şeyē “şeye” (1-115) yēri “yeri” (4-17) giyērdük “giyerdik” (1-75), yağladıkdan “yağladıktan” (5-4), yumurtadan “yumurtadan” (6-27) ayırır “ayırır” (13-7)

2.1.2.2. Uzun Ünlüler

“Boğumlanma süreleri, temel ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülere “uzun ünlü” denir.” (Korkmaz, 1994:36) Aşağıda uzun ünlülerin oluşum sebepleri açıklanmıştır:

2.1.2.2.1. Ünsüz Erimesi veya Düşmesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

2.1.2.2.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında

/f/, /ğ/, /g/, /h/, /k/, /l/, /n/, /ñ/, /y/, /v/, /r/ ünsüzleriyle dilimize Arapçadan geçen alıntı gırtlak patlayıcısı bulunan kelimelerde ayn (ع) ve hemze (ء) sesinin düşmesiyle sözcüğün kök ve tabanında uzun ünlüler meydana gelir. Devrek yöresinde en çok /ğ/, /h/, /r/ seslerinin düşmesi veya erimesiyle uzun ünlüler meydana gelir.

/ğ/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

dā “dağ” (1-133), ārısı ağrısı (1-133), yāmur “yağmur” (4-26), sādı “sağdı” (6-69), ēlencesi “eğlencesi” (1-29), ōlan “oğlan” (1-59), bālamadım “bağlamadım” (1-140).

/ğ/ ünsüzü erimesi sonucunda kendisinden önceki ünlü sesin uzadığı görülsede “ciğerli” kelimesi örneğinde kendinden sonraki /e/ sesinin uzadığı görülmüştür.

ciērli “ciğerli” (6-169),

/h/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

bōça “bohça” (3-62), gāvemiz “kahvehanemiz” (6-51), mālēlēde “mahallelerde” (6-206), pastānēsi “pastahanesi” (6-54), pēlivan “pehlivan” (6-246), māsustur “mahsustur” (6-27)

/k/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

ēşisini “ekşisini” (6-197), yōdu “yoktu” (1-14), çōdu “çoktu” (1-114)

/n/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

bā “bana” (2-32) gittūde “gittiğinde” (6-317), ōdan “ondan” (1-25)

Aşağıdaki örneklerde -nl-> -nn- benzeşmesi vardır. /n/ ünsüzünün erimesi sonucunda uzun ünlü meydana gelmiştir.

yānnış “yanlış” (2-35), ānnaşamiya “anlaşamıyor” (3-61), annāttuğuna “anlattığına” (6-69)

/r/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

ğadā “kadar”(1-1), yōgan “yorgan” (1-72), sonā “sonra” (6-3), sefē “sefer” (19-12), āğadaş “arkadaş” (21-40)

Geniş zaman ekinde, çokluk ekinde ve şimdiki zaman ekinde /r/ ünsüzünün düşmesi ile uzunluk meydana gelmektedir. Oldukça yaygındır.

Geniş zaman ekinde:

gidēdik “giderdik” (1-2) vurū “vurur” (1-24), yapā “yapar” (1-50)

Şimdiki zaman ekinde:

bırakıya “bırakıyor” (2-48) oluya “oluyor” (4-2), alıyā “alıyor” (4-5), yapāyā “yapıyor” (6-112). ediyā (19-4).

Çokluk ekinde:

osmanlılā (6-173), çalguculā (6-145), ğadınlā (1-33), davuklā (4-9) gözlemelē (18-7),

/l/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

misā “misal” (17-5) ğādılılādı “kaldırırlardı” (1-36) ōdu “oldu” (1-12)

/ş/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

āçılarının “aşçıların” (6-23)

/y/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

sōlüyālā “söylüyorlar” (4-81), ōle “öyle” (7-8), öylēdi “öyleydi” (1-13), ōnaladı “oynarlardı” (1-35), ahlīla “aklıyla” (6-75)

Arapçadan alıntı kelimelerde ayn (ع) ve hemze(ه) ünsüzünün düşmesiyle oluşan uzun ünlüler:

etfāye (<Ar. İtfai'ye) (2-76), mālup (<Ar. Ma'lup) (6-356)

2.1.2.2.2. Hece Kaynaşmaları Sonucunda Oluşan Uzun Ünlüler

Hece kaynaşmaları sonucunda oluşan uzun ünlüler fazlaca görülmektedir. Erime ve kaybolma olayına bağlı olarak bu kelimelerin hece sayılarında da eksilme olur.

2.1.2.2.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında

İki ünlü arasında kalan /ğ/, /h/ ve /y/ seslerinin düşmesiyle çok sık karşılaşılmaktadır.

/y/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Hece Kaynaşmaları

çalışmamā “çalışmamaya” (2-5), kesmē “kesmeye” (6-301), üzēken “üzereyken” (7-4).

ğ/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Hece Kaynaşmaları

ayā “ayağa” (1-71), yiyecē “yiyeyeği” (2-69) bacānu “bacağını” (1-108)

/h/ Ünsüzünün Erimesi Sonucunda Oluşan Hece Kaynaşmaları

dā “daha” (2-12), sabā “sabaha” (2-16), silānı “silahını” (2-42)

2.1.2.2.2.2. Eklerde Görülen Hece Kaynaşmalarıyla Oluşan Uzun Ünlüler

“Eklerde karşılaşılan uzunlukları ‘eklerde görülen’ ve ‘ekleşme sırasında ortaya çıkan uzunluklar’ şeklinde iki bölüme ayırmak mümkündür. Çünkü bazı uzunluklar, ekleşme sırasında görülmekte, bazıları da bir kısım eklerin bünyesinde kalıcı, sürekli ve kurallı uzunluklar olarak görülmektedir.” (Buran, 2008:292).

-AcAK Gelecek Zaman Ekinde

-AcAK gelecek zaman ekinde şahıs eklerine göre -cān, -cēn , -cām –cēm şekilleri görülür.

içecēn “içeceksin” (2-43), hesaplācān “hesaplayacaksın” (1-102), kesecēm “keseceğim” (2-6)

2.1.2.2.3. Vurgudan Kaynaklanan Uzun Ünlüler

“Konuşma sırasında kelimedeki bir heceyi diğerlerine göre daha yüksek bir ses tonuyla, daha baskılı bir şekilde söyleme. Vurgunun kelime vurgusu, cümle vurgusu, anlam vurgusu ve ünlem vurgusu gibi türleri vardır.” (Korkmaz, 2017:246).

Anlatımı güçlü kılmak için konuşmacılar tarafından bazı kelimelerde ünlü uzaması meydana gelmiştir.

göstērişli “gösterişli” (6-139), fōtur “fötr” (6-139), ayrıcā “ayrıca” 6-318,

2.1.2.2.4. Alıntı Sözcüklerde Uzun Ünlüler

Asli ve ikincil olmak üzere iki çeşit uzun ünlü vardır.

2.1.2.2.4.1. Asli Uzun Ünlüler

Arapça ve Farsçadan alınan alıntı kelimelerde asli uzunlukların korunduğu tespit edilmiştir.

meselā “<Ar. mesela” (9-7), misāfirler “<Ar. misafir” (6-279), hārp “<Ar. harp” (6-317).

2.1.2.2.4.2. İkincil Uzun Ünlüler

“Bir kelimenin ilk veya daha sonraki hecelerinde ses değişimleri veya kaynaşmaları ile oluşmuş bulunan uzunluk.” (Korkmaz, 2017:159).

bāzı “<Ar. ba‘zı” (6-148), yāni “<Ar. ya‘ni” (6-153)

2.1.3. İkiz Ünlüler

“Yan yana gelen iki ünlünün bir nefeste veya aynı hecede telâffuz edilmesine ikiz ünlü adı verilir” (Demir, 2006:89).

2.1.3.1. Eşit İkiz Ünlüler

“Her iki unsurundaki ünlü aynı ve boğumlanma süreleri eşit olan ikiz ünlü türüdür. Türkçede aslında ikiz ünlü bulunmadığı için, görülen örnekler daha çok

iki ünlü arasındaki bir ünsüzün eriyip kaybolması ile oluşmuştur.” (Korkmaz, 2017:129).

İki ünlü arasında olan /y/, /ğ/ ve /h/ sesleri eriyerek bazı sözcüklerde eşit ikiz ünlü oluşumuna sebep olmaktadır.

yalu “yağlı” (6-251) tuttuu “tuttuğu” (6-321). dedüümüz “dediğimiz” (6-13), şeere “şehir” (1-118), gaari “gayri” (1-48) deem “diyeyim” (7-2), iidi “iyiydi” (1-30) bayaa “bayağı” (6-248), godoloolu “godoloğlu” (6-248), baalālā “bağlarlar” (3-75).

2.1.3.2. Yükselen İkiz Ünlüler

“İkiz ünlülerin birinci öğeleri ikinci öğelerine göre daha dar ve süreksizse, bunlara yükselen veya çoğalan ikiz ünlüler denilmektedir” (Gülensoy, 1988:29).

ereğle “Ereğli’ye” (6-292), çou “çoğu” (6-254) gaet “gayet” (6-83), depsi “tepsiye” (5-11).

2.1.3.3. Alçalan İkiz Ünlüler

“İkiz ünlülerin ikinci unsurları bazen birinci unsurlarına göre daha dar (yarı ünlü) ve süreksizse, bunlara alçalan veya azalan ikiz ünlüler denilmektedir.” (Gülensoy, 1988:29)

ineimiz “ineğimiz” (1-115), göbei “göbeği” (3-71), seircilerin “seyircilerin” (6-274), çoaldılā “çoğaldılar” (17-2), souğ “soğuk” (2-47)

2.1.4. Ünlü Uyumları

2.1.4.1. Önlük-Artlık Uyumu (Damak Uyumu, Büyük Ünlü Uyumu)

“Yalın veya eklerle uzatılmış olan Türkçe veya Türkçeleşmiş bazı alıntı sözlerde, ilk hecede bulunan ünlünün taşıdığı kalınlık-incelik niteliğinin ondan sonraki hecelerde de yer alması kuralı.” (Korkmaz, 2017: 97).

Ekler

-ken Zarf-Fiil Eki

Standart Türkçede tek şekilli (-ken) olarak kullanılmaktadır. Devrek ağzında –ken, ve –kene şekilleri görülür.

edereken “ederiken” (1-67), içeriken “içerken” (3-14), geliken “gelirken” (6-302), güdēkene “güderken” (16-12), söylēkene “söylerken” (16-13).

-yor Şimdiki Zaman Eki

Devrek yöresinde çok çeşitli olarak kullanılan bu ek tam olarak önlük-artlık uyumuna girmemiştir. –ya, yā şekilleri ile kullanılmaktadır.

bırakıya “bırakıyor” (2-48) oluya “oluyor” (4-2), alıyā “alıyor” (4-5), yapāyā “yapıyor” (6-112), vurıyā “vuruyor” (6-292). olmiya “olmuyor” (3-28)

ile Edatı

Devrek ağzında ile edatı +InAn +ylAn ve +lA şeklinde ekleşerek kullanıldığı görülür.

ğamasıylan “kamasıyla” (6-308), bennen “benimle” (6-43), bizlen “bizimle” (6-38)

i- Fiili

Ekleşmiş ve önlük-artlık uyumuna girmiştir.

kilisesiyimiş “kilisesiymiş” (6-72), yerlisidi “yerlisiydi” (6-369) yokudu “yoktu” (8-26), olurudu “olurdu” (13-6)

2.1.4.2. Önlük-Artlık Uyumunun Bozulma Sebepleri

Bazı ünsüzlerin etkisiyle önlük-artlık uyumunda bozulmalar görülmektedir.

[k] Ünsüzünün Etkisi

[k] ünsüzünün etkisi ile uyumun bozulması görülmektedir. /k/ ünsüzlerinin orta damağa kayması ile kendilerinden önce veya sonra gelen ünlüler yarı artlılaşmaktadır.

kóček “köçek” (9-38), kóylü “köylü” (13-6).

2.1.4.3. Alıntı Sözcüklerde Önlük-Artlık Uyumu

Alıntı kelimelerin çoğunluğu önlük-artlık uyumuna uymamaktadır; ancak ünlü benzeşmelerinin etkisi sonucunda uyuma giren sözcüklerle karşılaşılmalıdır.

2.1.4.3.1. Uyuma Giren Alıntı Sözcükler

filen “filan” (6-196), fakır “fakir” (16-10).

2.1.4.4. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu (Dudak Uyumu, Küçük Ünlü Uyumu)

“Düzlük-yuvarlaklık uyumu sözcüğün ilk hecesinde düz bir ünlü varsa, sonraki hecelerde de düz, yuvarlak ünlü varsa sonraki hecelerde dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin kullanılmasıdır” (Demir ve Yılmaz, 2014: 135).

furunları “fırınları” (6-165), meyvacılık “meyvecilik” (6-237)

2.1.4.5. Uyum Değişikliği

Bazı sözcüklerin ünlülerinin tamamının önlüleşmesi ya da artlılaşmasıyla ahenk değişikliği olmaktadır.

a-a~e-ē: emma “ama” (1-102), gorlē “korlar” (6-189)

i-e~ı-a: etmeyolā “etmiyorlar” (6-46)

i-i~u-u: ermenüler “ermeniler” (6-86)

u-u~ü-ü: nufusu “nüfusu” (6-52).

2.1.4.6. Ön Ünlülerin Arthlaşması

Ünlü benzeşmeleri, çeşitli ünsüzlerin arthlaştırıcı etkilerinin sonucunda ön ünlülerde arthlaşmalar meydana gelmektedir.

gózel “güzel” (1-80) gók góz “gök göz” (4-18) kóçek “köçek” (9-38), gör “gör” (9-38)

2.1.4.7. Art Ünlülerin Önlüleşmesi

Gerileyici veya ilerleyici ünlü benzeşmeleri ve /y/ ünsüzünün etkisi ile art ünlülerde önlüleşmeler görülmektedir.

búydáy “buğday” (4-21), fálán “falan” (6-25), ráhmetli “rahmetli” (6-259), áma “ama” (17-2).

2.1.4.8. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Gerileyici veya ilerleyici ünlü benzeşmeleri sonucunda düz ünlülerin yuvarlaklaştığı görülmektedir. Devrek yöresinde aşağıdaki örnekler tespit edilmiştir.

alíladı “alırlardı” (1-28), gelíp “gelip” (6-100), erík “erik” (14-9), misaf írlē “misafirler” (6-80), kázādík “kazardık” (1-98).

2.1.4.9. Yuvarlak Ünsüzlerin Düzleşmesi

Gerileyici veya ilerleyici ünlü benzeşmeleriyle yuvarlak ünsüzlerin düzleştiği görülmektedir.

bēyle “böyle” (6-324), düşîyā “düşüyor” (6-339), vurîyā “vuruyor” (7-9).

2.1.4.10. Geniş Ünlülerin Daralması

Gerileyici veya ilerleyici ünlü benzeşmeleriyle düz ünlülerin yuvarlaklaştığı görülmektedir. Devrek yöresinde fazla rastlanmamaktadır.

kócandan “kocandan” (3-74), öndan “ondan” (4-1),

gēne “gene” (16-9), dēil “değil” (1-53), etti “etti” (6-256).

2.1.4.11. Dar Ünlülerin Genişlemesi

Gerileyici veya ilerleyici ünlü benzeşmeleri ve bazı ünsüzlerin etkisi ile dar ünlülerin genişlediği görülmektedir.

böyük “büyük” (6-24), değ “değil” (21-60)

2.1.4.12. Ünlü Türemesi

Devrek yöresinde fazla olmamakla beraber iç ve son seslerde ünlü türemesi olayı tespit edilmiştir. Son seste ünlü türemesi olarak Devrek yöresinde yaygın kullanılan –ken zarf-fiil ekinin genişlemiş şeklinde ünlü türemesi tespit edilmiştir.

İç Seste Ünlü Türemeleri

Kaynaklarımızda fazla rastlanmamıştır. Standart Türkçede “iki heceli bir sıra isim tabanlarımız vardır ki çekim sırasında bir sesli önünde hemen daima orta hece seslilerini düşürürler” (Tekin, 1995:105). Omuz kelimesi de bu duruma örnek olmasına rağmen Devrek ağzında bu durum söz konusu değildir. Omuz kelimesinde ki ikinci ünlü korunmuştur:

omuzundan “omzundan” (6-327)

Son Seste Ünlü Türemeleri

Yörede, -ken zarf-fiil eki dışında son seste ünlü türemesi tespit edilememiştir.

–ken zarf-fiil ekinden sonra bir ünlü türemesi olur.

güdēkene “giderken” (16-11), söylēkene “söylerken” (16-13).

2.1.4.13. Ünlü Düşmeleri

“Kelimedeki bir seslinin düşmesi bir hecenin ortadan kalkması demektir.

Bunun sonucu olarak da o seslinin birleştiği sesteşler komsu hecelere mal olur.” (Banguoğlu, 1986: 63). Devrek yöresinde görülen hece düşmesi örneklerinde konuşmacının normal anlatım hızından daha hızlı şekilde konuşması sonucunda oluştuğu tespit edilmiştir.

verirleridi “verirlerdi”(1-17), nereden “nereden” (17-22).

2.2. Ünsüzler

“Ünsüzler, boğumlanmaları sırasında ses yolunda belirli bir temasın, bir takıntının olduğu seslerdir. Ünsüzlerin boğumlanmaları sırasında, ses yolunu kapatıp engel meydana getiren ses organları; ses telleri, küçük dil, dil, damak, disler ve dudaklardır. Ünsüzlerin boğumlanma noktaları da bu organların temas noktaları üzerinde sıralanır” (Günşen, 2000: 51).

Standart Türkçede; /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/ ünsüzlerinin bulunmasının yanı sıra Devrek yöresinde [Ç], [F], [ğ], [g], [h], [k], [k], /ñ/, [P], [T] ünsüzleri de bulunmaktadır.

2.2.1. Ünsüz Çeşitleri

[Ç]: Yarı tonlu ç-c arası bir ünsüzdür. “katı, patlamalı, tonlu diş eti ünsüzü /c/ ile yine katı, patlamalı, tonsuz diş eti ünsüzü /ç/ arasında boğumlanan, bir bakıma /c/ ile başlayıp /ç/ ile tamamlanan müşterek boğumlanmalı bir ünsüzdür.” (Sağır, 1997: 393-394). Yörede nadir görülür:

sadıÇ “sadiç” (1-6)

[ğ]: Tonlu orta damak sesidir. [k]>[ğ] değişmesi ile oluşur. Kalın ünlülerle sıkça kullanılır:

ğınâ “kına” (1-23), ğāve “kahve” (1-50), ğaşuk “kaşık” (3-14), ğarın “karın” (3-87) ğurşunu “kurşunu” (4-15), ğabak “kabak” (11-10) ğoruz (18-6). ğıyma “kıyma” (20-6)

[g]: Sedalı, süreksiz bir orta damak ünsüzüdür. “Bu ses, katı, patlamalı, tonlu, ön damak ünsüzü olan /g/ ünsüzünün yarı kalın seslilerin yanında boğumlanmasıyla oluşmuştur” (Demir, 2001:79). Devrek yöresinde fazla rastlanmamaktadır.

güzel “güzel” (5-16)

[h]: k> h değişmesi sonucu yörede yoğun bir şekilde görülür:

sokahta “sokakta” (6-7), yaħarız “yakarız” (6-15), duvâħ “duvak” (6-157)
yastuħ “yastık” (11-2), aħşam “akşam” (8-2). souħ “soğuk” (2-48)

[k]: Katı, patlayıcı, ötümsüz orta damak ünsüzüdür. Bu ünsüz genellikle yarı
art ünlülerle kullanılmaktadır:

´kóčekler “köçekler” (1-10), ´kóy “köy” (3-5), ´kócandan “kocandan” (3-74),
ǵalūken “kalırken” (6-308)

[k]: “Katı, patlamalı, normal art damak ünsüzüdür” (Demir, 2001:79).

yatāħanı “yatarken” (2-41), sıkılmaduħ “sıkılmadık” (1-115), ğorkmuyoduħ
“korkmuyorduk” (2-51), tanıduħ “tanıdık” (3-34)

/ñ/: “ñ ünsüzünün arka ve ön boğumluları olmak üzere iki türü vardır. Ön
boğumlanmalı ñ ünsüzü ince, ünlüler yanında bulunan bir ön damak ünsüzüdür.
Diğeri ise kalın ünlüler yanında bulunan bir art damak ünsüzüdür” (Eren, 1997:
33).

doñuz “domuz” (6-339), ğoñüllü “gönüllü” (6-298), soña “sonra” (8-14),
oña “ona” (16-10).

[P]: p-b arası bir ünsüzdür:

yaParduħ “yapardık” (17-25), ğaPġaranlık “kapkaranlık” (2-15), řaPġā (6-
139)

[T]: Yarı tonlu, /d/ ve /t/ arası duyulan bir ünsüzdür:

daTlu “tatlı” (1-70), saTTü “sattı” (6-110), zaTen “zaten” (13-6).

[F]: f-v arası ünsüzdür.

etraFa “etrafa” (2-45), mıstaFa “Mustafa” (9-19), haFa “hava” (2-47), ğaFga
“kavga” (2-58)

2.2.2. Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları

2.2.2.1. Ötümsüzleşme

Ötümlü ünsüzlerin, kendi karşılığı olan ötümsüz ünsüzlerle değişme olayıdır. Devrek ağzında, ötümsüzleşme olayına fazla rastlanmamaktadır:

/d/ ~ /t/: Yörede sıkça görülmemektedir.

patışahçı “padişahçı” (6-298)

/z/ ~ /s/: Genellikle kelime sonunda görülür.

olmas “olmaz” (4-52), etmes “etmez” (13-3). yapmmassan “yapmazsan” (2-68)

/v/ ~ /f/: Genellikle kelime ortasında görülür. v>f değişmesi yarıda kalarak F şeklinde oluşur.

haFa “hava” (2-47), ğaFga “kavga”,

/b/ ~ /p/: Çok yaygın görülmemektedir.

paklavası “baklavası” (6-173).

2.2.2.2. Ötümlüleşme

Ötümsüz ünsüzlerin, ötümsüz ünsüzlerle değişme olayıdır. Devrek ağzında, ötümlüleşme olayı, ön seste, iç seste ve son seste farklı şekillerde görülür.

/k/ ~ /ğ/: Anadolu ağızlarının genelinde görülen bu değişim Devrek yöresinde de sıkça görülür.

ğadā “kadar” (1-1), ğardāşı “kardeşi” (1-7), ğınā “kına” (1-23), ğorkmaz “korkmaz” (2-51), ğaşuk “kaşık” (3-13), ğuyruk “kuyruk” (4-39),

İç seste de /k/ ~ /ğ/ değişimine rastlanmaktadır:

başğa “başka” (6-66), dağarah “takrak” (6-336) yuğaru “yukarı” (8-20).

/k/ ~ /g/: Genelde kelime ortasında rastlanmakla beraber kelime sonunda da görülmektedir:

asger “asker” (2-51), keşgek “keşkek” (4-48), egşisi “ekşisi” (6-193).

Kelime sonunda;

yemeg “yemek” (4-49), ekmeg “ekmek” (6-167),

/t/ ~ /d/: Genellikle kelime başında görülür. Nadiren kelime ortasında da rastlanır.

daTlu “tatlı” (1-67), dud “dut” (6-39), dabak “tabak” (1-40), davuk “tavuk” (1-68), dakâyım “takayım” (6-81), daş “taş” (1-97), dane “tane” (1-99), darlada “tarlada” (3-79).

Kelime içinde:

yõhdu “yoktu” (6-205), çaldum “çaldım” (17-14).

/p/ ~ /b/: Genellikle kelime ortasında ve sonunda görülür. Kelime sonunda görülen şekli zarf-fiil olan –Ip ekindeki /p/ sesini /b/ sesine dönüşmesiyle oluşur.

vurub “vurup” (1-32), oturub “oturup” (6-336), heb “hep” (1-126) sahiblendũ “sahiplendi” (6-132), birleştirüb “birleştirip” (6-280), bişiyadı “pişiyordu” (4-32) çabut “çaput” (3-10)

/f/ ~ /v/: Kelime ortasında /f/ nadiren /v/ olur.

havta “hafta” (4-42), yuvkalā “yufkalar” (1-125).

/s/ ~ /z/: Yörede sabah örneği dışında fazla görülmemektedir.

zabahı “sabahı” (2-17),

/ç/ ~ /c/: Genellikle kelime sonunda rastlanmaktadır.

hic “hiç” (4-13), gılic “kılıç” (6-127), arapca “arapça” (6-320).

2.2.2.3. Sızıcılaşmalar

“Patlayıcı ve akıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüz hâline gelmesine sızıcılaşma denir.” (Özkan, 1996:74)

/k/~/h/: Genellikle iç seste görülür. Son seste I. Çoğul şahıs eki olan –duK ekinde sıkça rastlanır.

tarahlı “taraklı” (11-2), ahşam “akşam” (8-2). soḡḡ “soğuk” (2-48). basıḡ “basık” (6-167), çıkıyoduḡ “çıkıyorduk” (4-299), yıkaduḡtan “yıkadıktan” (6-22).

/k/~/ğ/~/ğ/: İç seste görülmektedir.

çoğ _olūsā “çok olursa” (3-89), yoğumuḡ “yokmuş” (6-84).

2.2.2.4. Ünsüzlerde Artılılaşmalar

/g/ ve /k/ ön damak ünsüzleri Devrek yöresinde orta damakta boğumlandığı gözlemlenmiştir. Önlük-artlık uyumunun etkisiyle ön damak ünsüzleri /k/ ve /g/’nin art damakta boğumlanmaktadır.

/g/~/g̃/: Fazla rastlanmamaktadır. Ön seste görülür.

g̃üzel “güzel” (5-16)

/k/~/k̃/: Ön seste ve son seste görülür.

ğalūken “kalırken” (6-308), yaptırırdūk “yaptırırdık” (2-57).

2.2.2.5. Ünsüz Benzeşmeleri

Bir ünsüzün kendisine komşu olan diğer ünsüzlerin etkisine girerek o ünsüzleri kısmen ya da tamamen kendisine benzetmesi olayıdır. Devrek ağzında, genellikle komşu ünsüzler arasındaki değişimlerle benzeşme olayı meydana gelir.

-nl-~-nn-: Sıkça karşılaşılan bir durumdur. Sistemli bir şekilde görülür:

yānniḡ “yanlış” (2-35), ānnaḡamıya “anlaşamıyor” (3-61), annāttuḡuna “anlattığına” (6-69).

-rl-~ -ll-: Devrek yöresinde iç sesteki /r/'nin erimesi sıkça görülür. -rl sesi bu etkiden dolayı sıkça -ll şeklinde benzeşmeye uğrar. Geniş zamanın 3.çoğul ekinde -rl sesi bu etkiden dolayı sıkça -ll şeklinde benzeşmeye uğrar

yapallādı “yaparlardı” (1-27), oynallādı “oynarlardı” (1-48), satallādı “satarlardı” (6-280), gelillēdi “gelirlerdi” (1-26), kesellēdi “keserlerdi” (6-216). gelmeyolla “gelmiyorlar” (21-59).

-nd-~ -nn-: Genellikle şahıs zamirlerinde görülür.

bunnan “bundan” (6-371), onnan “ondan” (5-11)

-ñl-~ -ğn-: Fazla rastlanmamaktadır.

ağnaturlādı “anlatırlardı” (6-330).

2.2.2.6. Ünsüz Türemeleri

Ünsüz türemelerinin hepsinin sebebini belirlemek güçtür; ancak genel olarak sözcüğün telaffuzunu kolaylaştırmak, vurgusu düşük olan heceyi güçlendirmek için türemeler kullanılmaktadır. Sözcüğün ön, iç ve son seslerinde sözcüğün aslında bulunmayan bir ünsüzün sonradan ortaya çıkmasına ünsüz türemesi denilmektedir (Özkan vd., 2013:69).

/n/ Türemesi:

onnan “ondan” (5-11),

/h/ Türemesi:

zahten “zaten” (17-2)

2.2.2.7. Ünsüz Düşmeleri

Devrek ağzında ünsüz düşmesi olayı çok sık görülmektedir. Daha çok iç seste meydana gelen ünsüz düşmeleri sonucunda düşen ünlüden önceki ünlü ses karakteristik olarak uzadığı tespit edilmiştir.

/r/ Düşmesi: Devrek yöresinde en sık görülen ünsüz düşmesidir. Kelime ortasında ve sonunda sıkça görülür. Şimdiki zamanın 3. teklik şahsında (-yor<-ya) geniş zamanın 3. teklik şahıslarında ve çokluk eklerinde /r/ ünsüzü düşer ve kendinden önceki ünlüde uzamaya sebep olur.

Kelime ortasında:

bālāsın “bağlarsın” (1-138), yapıyālā “yapıyorlar” (2-48), gidiyālā “gidiyorlar” (3-1),

Kelime sonunda:

yuvkalā “yufkalar”(1-125), çıkıyā “çıkıyor” (4-5), oturuyā “oturuyor” (6-75), ekerlē “ekerler” (6-163), dişlē “dişler” (6-178), domatislē “domatesler” (6-214), işlē “işler” (16-12).

/y/ Düşmesi: İç seste görülür.

öle “öyle” (7-8), öylēdi “öyleydi” (1-13), ōnaladı “oynarlardı” (1-35), ahlīla “aklıyla” (6-75)

/ğ/ Düşmesi: Devrek yöresinde yaygın bir şekilde görülür.

yiyece “yiyeceği” (2-69) bacānu “bacağını” (1-108), bālamadım “bağlamadım” (1-140), ciērli “ciğerli” (6-169) ayā “ayağa” (1-71), dā “dağ” (1-133), ārısı ağrısı (1-133), yāmur “yağmur” (4-26).

/h/ Düşmesi: Kelime ortasında görülür.

silānı “silahını” (2-42), bōça “bohça” (3-62), gāvemiz “kahvehanemiz” (6-51), mālēlēde “mahallelerde” (6-206), pastānēsi “pastahanesi” (6-54), pēlivan “pehlivan” (6-246).

an” (1-25).

/ñ/ Düşmesi:

sōra “sonra” (1-112), bā “bana” (2-32).

/k/ Düşmesi:

tüfelē “tüfikle” (7-8), eşisini “ekşisini” (6-197), yōdu “yoktu” (1-14), çōdu “çoktu” (1-114).

ş/ Düşmesi: Sadece bir örnekte rastlanmıştır.

āçılarının “aşçılarının” (6-23)

2.2.2.8. Sürekli Ünsüzler Arasında Nöbetleşmeler

/ğ/~/y/: Yörede sıkça görülür.

deyerlendirmeleri “değerlendirmeleri” (8-32), beyenip “beğenip” (1-21), deyil “değil” (6-47), mesleye “mesleğe” (8-10), eyer “eğer” (9-35), deyiya “değiyor” (4-18).

/ğ/~/v/: Bir örnekte rastlanmıştır.

bavurdı “bağırdı” (2-25).

2.2.2.9. Yörede Rastlanan Diğer Nöbetleşmeler

/j/~/c/: Karakteristik bir şekilde “jandarma” örneğinde görülür.

candarma “jandarma” (6-86)

2.2.2.10. Göçüşme

Yörede sadece bir örnek tespit edilmiştir. “memlekete” sözcüğünde görülür. Bir yakın göçüşmedir. “Sözcüğün içinde yan yana bulunan iki sesin yer değiştirmesi olayıdır” (Karaağaç, 2016: 130).

melmekete “memlekete” (6-306)

2.2.2.11. Hece Yutulması

“Bir sözcük içinde yan yana olan ve sesleri boğumlanma özellikleri bakımından birbirine eşit ya da çok yakın olan iki hecenin söylenişte tek heceye düşürülmesine hece yutumu denir.” (Korkmaz, 1994b:100).

Devrek ağzında /ğ/ ünsüzü hece yutulmasında etkili bir ses olmasıyla beraber eklerin yutulmasıyla da hece yutulması görülür.

/ğ/ ünsüzü etkisiyle hece yutulması:

dedimüz “dediğimiz” (6-39), bilemeycem “bilemeyeceğim” (7-3), babacumun “babacığımın” (1-108).

Devrek yöresinde gelecek zamanın ikinci şahıs emir kipinde –eceksin eki

–cen ekine dönüşür ve hece yutulmasına sebebiyet verir:

gidecen “gideceksin” (1-119).

3. ŞEKİL BİLGİSİ

3.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+CI: Standart Türkçede olduğu gibi Devrek ağzında da +CI eki meslek uğraşı ve taraftarlık ili ilgili isimlerini karşılamak için kullanılır. +cı, +ci, +çı, +çi, +cu, +cü, +çu, +çü şekillerinde kullanımlarına rastlanmaktadır.

işçi (2-71), patişahçı (6-298), çaycı (2-96), aracı (3-37), galaycı (6-2), gaveci (6-112), gınacı (6-146), avdacı (6-183), demirci (6-234), gıvâyî milliyeci (6-290), çalgıcı (8-10), kemanici (17-1), görüyücü (6-296), dâvulcu (9-19), görücü (3-27) dövüşçü (21-33).

+IİK: İsimden isim yapım eki olarak kullanılır. Bu ek yer ve meslek isimleri sıfat yapmaktadır.

başlık (1-55), ustalık (2-2), gâPğaranlık (2-15), ağalık (2-61), galaycılık (6-1), tenekecilik (6-68), düşmanlık (6-92), gômşuluk (6-83) avculuk (6-332), çeküklük (6-118), görümlük (19-15), tahtalıkta (10-7).

+II: Genellikle ismi sıfat yapmakla beraber aitlik anlamı da katan bir ektir.

adanalı (2-118), ahlaklı (3-30), sağlıklı (3-93), mizaçlı (6-94), daTlu (1-67), gatlu (8-25) devamlı (17-14).

+sİz: Bu ek +II ekinin olumsuzudur. Olumsuz sıfat yapma eki olarak kullanılır.

habersiz (3-44), rahatsız (4-17), masrafsuz (6-158), seçimsüz (6-132).

+cıK: Bu ek isme küçültme anlamı katar.

incecik (20-8), birazcık (5-14).

+dAş: Bu ek mensubiyet, ortaklık ve eşlik ifade eden isimler yapmaktadır.

vadandaş (9-6), āgadaş (21-10) gādeş (1-92).

+Incl: Bu ek asıl sayı sıfatlarından derece ve sıra ifade eden sayı kelimeleri yapmaktadır.

birinci (6-23), ikinci (6-139), üçüncü (19-13).

+(ş)Ar: Üleştirme sayı sıfatında kelimeler yapmaktadır.

üçerden (9-20)

+CA: Dil, eşitlik, yer ve benzerlik isimleri türetmek için kullanılan bir ektir.

arapca (6-320) olunca (2-48), bolca (5-10), yıllarca (6-101)

+gil: Bu ek grup ve aile isimleri yapmaktadır.

ziyagil (17-4).

+mAn: Bu ek, eklendiği kelimeye abartma anlamı katmaktadır.

gocaman (20-7).

3.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+IA: İsim kök olan kelimelere eklenerek kelime olma veya yapma anlamını kazandırmaktadır.

başladı (2-5), anlatırlā (6-87), hazırladuktan (6-163).

+lAn: gurtlanmasın (6-258), doplandu (2-26).

+ lAş: yakınlaştı (1-123), inşaatlaşmalā (6-59), ānnaşamıya (3-61).

3.1.1.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-(I)K: küçük (3-72), büyük (6-24).

-(I)m: bölümde (17-5), seçimsüz (6-132).

- aK: yatak (1-72).

- GI: çalguculā (6-145), bitkinin (1-182).

- gA: bölge (6-53), sömürge (6-345).
- ıcı: görücü (19-5).
- enek: gelenektir (19-17), göreneklerin (6-114).

3.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

- der -: gönderirdi (6-176)
- ala: Yörede fazla kullanılmamaktadır.
- (ü)k: Yörede fazla kullanılmamaktadır.

3.4. İsim Çekimi

3.4.1. Çokluk Eki

Çokluk eki Devrek yöresinde, standart Türkçedeki haliyle görülmekle birlikte /r/ ünsüzünün düşmesi ve kendinden önce gelen sesi uzatmasıyla +lā/+lē şeklinde görülür.

+lAr: Standart Türkçedeki gibi kalın ünlüler barındıran isimlerde +lar şeklinde ince ve yarı kalın ünlüler barındıran isimlerde +ler şeklinde görülür. Yörede genelde +lAr ekindeki /r/ sesi düşmekte olup bazen de korunmaktadır.

zamanlar (1-11), torunlar (9-38), altınlar (1-42), arayanlar (1-136), telsizler (2-5), demirciler (6-7).

+lā/+lē: Yörede, standart Türkçedeki +lAr ekinde /r/ genelde düşer ve kendinden önceki ünlüyü uzatır.

osmanlılā (6-173), çalguculā (6-145), gadınlā (1-33), davuklā (4-9), gözlemelē (4-31), tepsülē (6-26), gençlē (6-45). incirlē (19-18)

3.4.2. Aitlik Eki

Devrek yöresinde standart Türkçede olduğu gibi +ki şeklinde görülmektedir.

etrafındaki (6-126), şimdiki (6-127), buradaki (6-129).

3.4.3. İyelik Ekleri

Tablo 3.1: İyelik ekleri

Birinci Teklik Şahıs	+m
İkinci Teklik Şahıs	+n
Üçüncü Teklik Şahıs	+ı, +i, +u, +ü; +sı, +si, +su, +sü
Birinci Çokluk Şahıs	+mız, +miz, +muz, +müz
İkinci Çokluk Şahıs	+nXz
Üçüncü Çokluk Şahıs	+lArI

Birinci Teklik Şahıs: +m:

meleğim (1-79), eşimin (1-119), babamın (6-1), önüme (6-318), gönlüm (14-6), gözüm (14-10).

İkinci Teklik Şahıs: +n:

deyzeni (16-7).

Üçüncü Teklik Şahıs: +ı, +i, +u, +ü; +sı, +si, +su, +sü

evi (8-25), oğlu (9-33), sırası (13-4), parası (1-55), teyzesi (1-121), gorkusu “korkusu” (2-44), tüküsü “türküsü” (1-37).

Birinci Çokluk Şahıs: +mız, +miz, +muz, +müz

istediğimiz (1-50), işimiz (1-115), gometanımız (2-9), eniştemiz (6-314), koyunumuz (1-115), gomsşumuz (6-23), dünümüz “düşünümüz”(1-67).

İkinci Çokluk Şahıs: +nXz

deyzenizin (16-14)

Üçüncü Çokluk Şahıs: +lArI

dabakları “tabakları” (1-47), gumaşları “kumaşları” (1-75), gözleri (1-82), dizleri (4-26).

3.4.4. Hâl Ekleri

Devrek yöresinde kullanılan hâl ekleri standart Türkçedeki hâl eklerinden farklılık göstermemektedir.

3.4.4.1. Yalın Hâl

“Yalın durumdaki isim karşıladığı nesne ve kendisine tabi olan isimden başka hiçbir ilişki ifade etmemektedir. Yalın durumdaki isim çokluk ve iyelik eki alsa dahi yalın hâlde bulunur” (Buran, 1996:37).

damat (1-2), osmanlılā (6-173).

3.4.4.2. İlgi Hâli: +Xn, +nXn, +Xn, +nXn

“İlgi durum eki; ismi isme, ismi fiile ve zamirleri edatlara bağlayarak üç farklı yerde kullanılmaktadır. Ekin asıl görevi ismi isme bağlamaktır. İyelik grubunun tamlanan kısmı kullanılmadığı zaman tamlayan kısmı doğruca fiile bağlanabilmektedir. İlgi durum ekinin, zamirleri edatlara bağladığı görevinde, ek anlam bakımından değil yalnızca şekil açısından görev alır” (Ergin, 2013:230-231).

onuñ (1-120), çocuğun (2-22), eşimin (1-120), gomutanın “komutanın” (2-39), insanların (4-118)

Nadiren kelime kökünde son ünsüz olan /k/ ve /h/ sesinin düşmesi ile önceki ünlüde bir uzama meydana gelir ve ilgi hâli ekinin ünlüsü de düşer.

silānı “silahını” (2-42), bacānu “bacağını” (1-109)

3.4.4.3. Belirtme Hâli: +ı, +i, +u, +ü

lahanayı (5-14), elbiseyi (6-81) gāmyonu “kamyonu” (6-100), albümü (6-322).

3.4.4.4. Bulunma Hâli: +DA

Bazen ünsüz uyumdan dolayı +ta, +te şeklinde de görülür ama genelde +dA şeklinde görülür.

haritalāda “haritalarda” (6-323), aşağıda (6-362), ğaranlıkta (6-372)

3.4.4.5. Vasıta Hâli: +la, +le

atla (1-1), damatla (1-66), hilale (1-123).

3.4.4.6. Eşitlik Hâli

evvelce (6-249), bolca (5-10),

3.4.4.7. Yön Gösterme Hâli: +arı, +eri, +ra

sōra “sonra” (1-112), içeri (3-38), yukarı (8-18).

Bazen benzeşmeden dolayı ikiz ünsüzün birinin düşmesiyle +na şekli görülür.

sōna (1-38)

3.5. Fiil Çekimi

3.5.1. Şahıs Ekleri

3.5.1.1. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri

Zamir kaynaklı şahıs ekleri; geniş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde kullanılmaktadır.

Tablo 3.2: Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-m
İkinci Teklik Şahıs	-sın, -sin, -sun, -sün -ın, -in, -un, -ün; -n
Üçüncü Teklik Şahıs	Ø
Birinci Çokluk Şahıs	-ız, -iz, -uz, -üz; -z
İkinci Çokluk Şahıs	-sınız, -sınız
Üçüncü Çokluk Şahıs	-lar, -ler; -lā, -lē

Birinci Teklik Şahıs: -m

ben de aynısını cuvâplanduruyom “ben de aynısını cevaplandırıyorum” (9-10)

İkinci Teklik Şahıs: -sın, -sin, -sun, -sün -ın, -in, -un, -ün; -n

Şimdiki zaman ikinci teklik şahıs çekiminde genellikle yalnızca –n, kullanılır.

tanıdıkla gidiyân “tanıdıkla gidiyorsun” (3-41)

üç buçuk gibi uyanıyan “üç buçuk gibi uyanıyorsun” (2-41)

oraya bālıyon “oraya bağlıyorsun” (1-35)

su göyuyon “su koyuyorsun” (4-2)

Geniş zaman ikinci teklik şahıs çekiminde, -sXn şekliyle kullanılır.

dökēsın “dökersin” (4-9)

doğru durmazsın (6-307)

eve neşe verūsün “eve neşe verirsin” (1-84)

ölūsün “ölürsün” (4-8)

Gelecek zaman ikinci teklik şahıs çekiminde de –sXn ekiyle beraber genellikle –n kullanılır

vercen “vereceksin” (1-41)

nere gidecen “nereye gideceksin” (1-119)

Üçüncü Teklik Şahıs: -Ø

bırakıya “bırakıyor” (7-11)

oluyā “oluyor” (6-140)

almış (6-123)

bilecek (1-49)

Birinci Çokluk Şahıs: -ız, -iz, -uz, -üz; -z

dualar okuyoz “dualar okuyoruz” (4-1)

ölüyo “ölüyoruz” (6-80)

içünde ğaynatırız “içinde kaynatırız” (6-13)

temizleriz “temizleriz” (6-17)

severüz “severiz” (1-92)

giderüz “gideriz” (6-22)

yaparuz “yaparız” (9-24)

İkinci Çokluk Şahıs: -sınız, -siniz

vimezsınız “vermezsiniz” (3-33)

atamazsınız (3-94)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -lar, -ler; -lā, - lē

Genelde -lar, -ler şeklinde kullanımı yaygın olmayıp /r/ ünsüzü düşerek; -lā, -lē şeklinde kullanımı yaygınlık göstermektedir.

dökerler (6-20)

yapıyolā “yapıyorlar” (13-13)

yapālā “yaparlar” (6-186)

çabut bağlālā “çaput bağlarlar” (3-10)

gidēlē “giderler” (6-154)

süzerlē “süzerler” (6-212)

3.5.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman ve şart ekleri ile iyelik eki kaynaklı şahıs ekleri kullanılmaktadır.

Tablo 3.3: İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri ve Emir Ekleri.

	İyelik Eki Kaynaklı	Emir Ekleri
Birinci Teklik Şahıs	-m	-yim, -m
İkinci Teklik Şahıs	-n	-Ø
Üçüncü Teklik Şahıs	-Ø	-sın, -sin, -sun, -sün
Birinci Çokluk Şahıs	-k, -k, -h	-alım, -elim
İkinci Çokluk Şahıs	-nız, -nüz	-n
Üçüncü Çokluk Şahıs	-lar, -ler, -lā, -lē	-sınlā

“Şart çekiminde Eski Türkçe devresinden sonra kullanılmaya başlayan bu iyelik benzeri eklerin görülen geçmiş zamanda kullanımı, görülen geçmiş zaman ekinin ad kaynaklı olduğu yolundaki görüşü desteklemektedir.” (Karaağaç, 2016:357).

Birinci Teklik Şahıs: -m

evlendim (1-15)

gördüm (4-19)

İkinci Teklik Şahıs: -n

gidiyodun (3-43)

oldun (8-12)

Üçüncü Teklik Şahıs: -Ø

arkadaşım öldü (9-12)

gördü (14-7)

galdı “kaldı” (16-14)

Birinci Çokluk Şahıs: -k, -k, -h

sıkılmaduk “sıkılmadık” (1-115)

tanıduḵ “tanıdık” (3-14)

çıkıyoduḵ “çıkıyorduk” (4-29)

veriyoduk “veriyorduk” (5-24)

çocuken daş ònadık. “çocukken taş oynardık” (1-97)

İkinci Çokluk Şahıs: -nız, -nüz

hoş geldinüz “hoş geldiniz” (3-1)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -lar, -ler, -lā, -lē

gittiler (17-20)

beğendilē “beğendiler” (3-45)

dedilē “dediler” (6-82)

çoaldılā “çoğaldılar” (17-2)

Emir Ekleri

Birinci Teklik Şahıs: -yim, -m

söyleyeyim (6-39)

bileyim (6-339)

İkinci Teklik Şahıs: -Ø

gel cingözüm meleğim (1-79)

bana güzel muhabbet yap (9-18)

Üçüncü Teklik Şahıs: -sın, -sin, -sun, -sün

güzel olsun (3-30)

benim yavrum böyüsün “benim yavrum büyüsün” (1-96)

gitsin (1-133)

olmasın (3-83)

Birinci Çokluk Şahıs: -alım, -elim

başlayalım (3-1)

İkinci Çokluk Şahıs: -n

gidin (3-97)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -sınlā,

oynasınlā “oynasınlar” (9-38)

3.5.2. Fiillerin Basit Çekimleri

3.5.2.1. Bildirme Kipleri

3.5.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki -dı, -di, -du, -dü; -tı, -ti, -tu, -tü şeklindedir. –mA eki ile olumsuz yapılır. Aşağıdaki tabloda detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Görülen Geçmiş Zaman Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-dım, -dim, -dum, -düm; -tım, -tim, -tum, -tüm
İkinci Teklik Şahıs	-n
Üçüncü Teklik Şahıs	-dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü
Birinci Çokluk Şahıs	-dık, -dik, -dık -duk, -duk -dük, -tık, -tik, -tuk, -tük
İkinci Çokluk Şahıs	-dinüz
Üçüncü Çokluk Şahıs	-dıılā, -dilē

Birinci Teklik Şahıs: -dım, -dim, -dum, -düm; -tım, -tim, -tum, -tüm

on yedi yaşımda evlendim (1-15)

bālamadım “bağlamadım” (1-140)

ğurtuldum “kurtuldum” (2-32)

bizim orda var bi tane gadın onu gördüm “bizim orada var bir tane kadın onu gördüm” (4-19)

rahattım (2-37)

içtim (2-44)

ğınā tūküsü mü deyon geçti benden unuttum “kına türküsü mü diyorsun geçti benden unuttum” (1-37)

geçen sene hasta bi nineye döktüm (4-6)

İkinci Teklik Şahıs: -n

bağladım (2-59)

dömeçle oradan ihtiyacına göre alırdım (6-221)

önce iyi karşılāla habersiz gidiyodun “önce iyi karşılarlar habersiz gidiyordun”(3-43)

Üçüncü Teklik Şahıs: -dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü

gözlemelē keşkeklē bişiyadı “gözlemeler keşkekler pişiyordu” (4-31)

yapādı “yapardı” (1-39)

ğızların analāna gidēdi “kızların analarına giderdi”(1-126)

ğadir gecesı herkes camide olūdu “kadir gecesı herkes camide olurdu” (1-128)

gelūdū “gelirdi” (1-18)

geçti (1-12)

rahmetlinlen o böyüttü “rahmetliyle o büyüttü” (7-2)

Birinci Çokluk Şahıs: -dık, -dik, -dık -duğ, -duk -dük, -tık, -tik, -tuğ, -tük

oraya gidē buraya gidē tanuşduk “oraya gider buraya gider tanıştık” (1-17)

şere gidemezdük “şehire gidemezdük” (1-118)

“gelinin evinden damadın evine gadā atla gidēdik “gelinin evinden damadın evine kadar atla giderdik” (1-1)

giyerdik (1-74)

ğuyu kâzādık, yuva yapādık “kuyu kazardık, yuva yapardık” (1-98)

böyle bir anıları dedeme soramazduk “böyle bir anıları dedeme soramazdık” (6-93)

kırk elli sene evvel biliyoduğ “kırk elli sene evvel biliyoduk” (6-339)

çocukla zar zor ānāştık “çocukla zar zor anlaştık” (2-23)

düştük (16-3)

İkinci Çokluk Şahıs: -dinüz

hoş geldinüz “hoş geldiniz” (3-1)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -dılā, -dilē,

dedilē “dediler” (6-82)

geldilē “geldiler” (16-7)

başga yōdu áma şimdi çoaldilā “başka yoktu ama şimdi çoaldılar” (17-2)

3.5.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki –mXş’tır. Öğrenilen geçmiş zaman, zamir kaynaklı şahıs ekleri ile çekimlenir. Olumsuzu –mA eki ile yapılır.

Tablo 3.5: Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-muşum
İkinci Teklik Şahıs	-mışın
Üçüncü Teklik Şahıs	-miş, -miş, -muş, -müş
Birinci Çokluk Şahıs	-mişiz
İkinci Çokluk Şahıs	-müşünüz
Üçüncü Çokluk Şahıs	-mişlar, -mişler, -mişlê

Birinci Teklik Şahıs: -muşum,

yani ben böyle duymuşum. (3-99)

İkinci Teklik Şahıs: -mışın

meydana çıkmışın para kazanmak için “meydana çıkmışsın para kazanmak için” (9-17)

Üçüncü Teklik Şahıs: -miş, -miş, -muş, -müş

gitmiş (6-58)

teyzesine gelin gelmiş (1-70)

dedem babaannemlene evlenmiş “dedem babaannemle evlenmiş” (6-85)

ilgisini kesmemiş yıllarca gelip gitmiş “ilgisini kesmemeiş yıllarca gelip gitmiş”(6-101)

ince hastalıktan oğlu çok eski ölmüş (6-141)

emekli olmuş (6-232)

Birinci Çokluk Şahıs: -mişiz,

istenmemişizdir (3-95)

İkinci Çokluk Şahıs: -müşünüz

bir kere öyle görmüşünüz “bir kere öyle görmüşünüz” (3-26)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -mışlar, -mişler, -mişlē

teskereyi aldım bir bucuk ay sōna ğarakolu basmışlar “teskereyi aldım bir buçuk ay sonra karakolu basmışlar”(2-52)

deyzemi ğene getirmişlē geri üçüncü daĝa ğaldırmışlar “teyzemi gene getirmişler geri üçüncü daĝa kaldırmışlar” (16-9)

osmanlı askerleri hicaz yemen cephesinde al gelmişler (6-319)

3.5.2.1.3. Şimdiki Zaman

Devrek yöresinde şimdiki zaman eki -ya, yā, -yān, -yon şekillerinde kullanılmaktadır. Standart Türkçedeki şimdiki zaman eki –yor’un son sesi olan /r/ ünsüzü kullanımdan düşmüş o>a deĝişimi gerçekleşmiştir. Yer yer /r/ sesinin düşmesiyle /a/ uzamış -yā, -yān şekilleri meydana gelmiştir.

Tablo 3.6: Şimdiki Zaman Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-yom, -yorum
İkinci Teklik Şahıs	-yān, -yon
Üçüncü Teklik Şahıs	–yā, -ya
Birinci Çokluk Şahıs	-yoz
İkinci Çokluk Şahıs	-yānız
Üçüncü Çokluk Şahıs	-yālā, -yalā, -yola, -yolā

Birinci Teklik Şahıs: -yom, -yorum

kız kayınpedere duzlu kahve yapāsa ben istemiyom demiş olūdu “kız kayınpedere tuzlu kahve yaparsa ben istemiyorum demiş olurdu” (1-51)

ben adamı da yakinen tanıyom “ben adamı da yakinen tanıyorum” (6-143)

esire yesir dediklerini biliyom “esire yesir dediklerini biliyorum”(6-331)

hesap et işte sene atmış beş yaşına geliyom “hesap et işte sene atmış beş yaşına geliyorum”(17-19)

ee tabiki zilleri bırakıyorum (9-11)

artık elli sene civaru çaldım ara sıra yine tek tük çıktı mı gidiyorum (17-16)

İkinci Teklik Şahıs: -yān, -yon

ğınā tūküsü mü deyon “kına türküsü mü diyorsun”(1-37)

dabağın içine su göyuyon kafana çarşaf geriyeon “tabağın içine su koyuyorsun kafana çarşaf geriyeorsun”(4-4)

gızın sen bu olanla evlenmek istiyān “kızım sen bu oğlanla evlenmek istiyorsun”(3-48)

Üçüncü Teklik Şahıs: -yā, -ya

kóçeklē geliyā “köçekler geliyor” (3-70)

dabağın içine su göyuyon kafana çarşaf geriyeon gulfu okuyon elham okuyon yasin okuyon çozz çıkıyā artık öndan nazar varsa iğne alıyā “”(4-5)

şimdilik ondan sonā tesadüf sorarken çocukluk ahlīla işte dedemin annesi oturuyā (6-75)

efendime söyleyeyim kendi ihtiyacı görececek zerzavatı yetiştirüya “efendime söyleyeyim kendi ihtiyacımı görececek zerzevatı yetiştiriyor” (6-238)

Birinci Çokluk Şahıs: -yoz

eritiyoz (4-1)

okuyoz (4-10)

paklava tepsülē bunların tencereleri fālān ğalaylıyoz “baklava tepsiler bunların tencereleri falan kalaylıyoruz” (6-40)

İkinci Çokluk Şahıs: -yānız

siz nelē yapıyānız “siz neler yapıyorsunuz” (3-70)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -yālā, - yalā, -yola, -yolā

Standart Türkçede –yorlar olan ek Devrek ağzında /r/ ünsüzünün düşmesi sonucu -yālā, - yalā, -yola ve –yolā biçimini almıştır.

beş de bırakıya bir saat yapıyālā “beş de bırakıya bir saat yapıyorlar” (2-48)

asgere gidiyālā ondan sōna evleniyālā “askere gidiyorlar ondan sonra evleniyorlar”(3-1)

yıkıyālā (6-300)

silānı al giyin saat dört iki saat nöbet tutturıyalā “silahını al giyin saat dört iki saat nöbet tutturuyorlar” (2-42)

deyalā (6-344)

yaşlılā yanındakilēde gidiyola “yaşlılar yanındakilerde gidiyorlar”(1-46)

yani merak etmeyolā “yani merak etmiyorlar ” (6-46)

3.5.2.1.4. Geniş Zaman

Yörede kullanılan geniş zaman ekleri –r ve –Ar’ dır. Olumsuzu ise –mAz ile yapılmaktadır.

Tablo 3.7: Geniş Zaman Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-arım, -erim, -rım, -rim, -rum
İkinci Teklik Şahıs	-arsın, -ersin, -rsın, -rsin, -ūsün, -ēsın
Üçüncü Teklik Şahıs	-ar, -er, -r
Birinci Çokluk Şahıs	-arız, -eriz, -rız -rüz, -ruz
İkinci Çokluk Şahıs	-ersiniz
Üçüncü Çokluk Şahıs	-arlā, -erlē, -rlē, -rlā, –ēlē, -ālā

Birinci Teklik Şahıs: -arım, -erim, -rım, -rim, -rum

ben gülü çok severim (1-88)

oturub merasim geçişi de yaptıklarını bilirim “oturup merasim geçişi de yaptıklarını bilirim” (6-336)

artuk gücüm yettũũnce yapabildiğim ğadar yaparum “artık gücüm yettiğince yapabildiğim kadar yaparım”(6-42)

getirir kendini fālān yere götürürüm (8-13)

İkinci Teklik Şahıs: -arsın, -ersin, -rsm, -rsin, -ũsün

alırsın zilleri elini muhabbet yaparsın (9-17)

o binalarda çekebilirsin (6-55)

bir bir buçuk sene olmaz bir senin içinde alırsın (9-17)

eve neşe verũsün “eve neşe verirsin” (1-84)

beni eylendürũsün “beni eğlendirirsin” (1-85)

ölũsün “ölürsün” (4-8)

dökẽsin “dökersin” (4-9)

Üçüncü Teklik Şahıs: -ar, -er, -r

olur (6-146)

yenir (6-171)

bizde kiran denir (6-194)

topak topak ğonur “topak topak konur” (6-212)

sadıç ne yapar (1-66)

eder (6-275)

Birinci Çokluk Şahıs: -arız, -eriz, -riz -rüz, -ruz

ağaç gömürü ile tavlarız (6-13)

pislünün gitmesi ve sirayet eden o bulaşukların gitmesi için yağarız.
“pisliğinin gitmesi ve sirayet eden o bulaşukların gitmesi için yakarız”(6-14)

ğapları yaptıktan sonra dêmürcülêrûn yapmuş olduû maden gömürünû
yanmışını da döverek onla sürçeriz (6-15)

temizleriz (6-17)

güzel yıkaduhtan sonā giderüz “güzel yıkadıktan sonra gideriz” (6-22)

keçeyle çövalına gor vatandaşa teslim ederüz “keçeyle çuvalına kor
vatandaşa teslim ederiz”(6-22)

temizleme faslı bittükten sonā örslerimizde doğruluruz (6-17)

İkinci Çokluk Şahıs: -ersiniz

siz nelê yapıyânız edersiniz “siz neler yaparsınız edersiniz” (3-70)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -arlā, -erlê, -rlê, -rlā, -ēlē, -ālā

Standart Türkçede -arlar olan ek Devrek ağzında /r/ ünsüzünün düşmesi
sonucu -arlā, -erlê, -rlê, -rlā, -ēlē, -ālā biçimini almıştır.

ondan onun eşisini yaparlā (6-197)

gurtlanmasın dei onu ayrı bir yere gorlā “kurtlanmasın diye onu ayrı bir yere
korlar”(6-191)

çocuğun güzel olması için ayva yerlê (6-91)

çörek efendim üzerine susam ekerlê (6-163)

ne yapacanız bizim buralāda hocaya da gidēlē (3-75)

şışürülerek yapılanından şeylerde göbekler dövēlē (6-254)

davuk yollālā (1-69)

3.5.2.1.5. Gelecek Zaman

Devrek yöresinde standart Türkçede olduğu gibi Gelecek zaman eki –AcAk’ tır.

Tablo 3.8: Geniş Zaman Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-ecem,- ecēm
İkinci Teklik Şahıs	-acağsın, -eceksin, -acan, -ecen, -acān, -ecēn,
Üçüncü Teklik Şahıs	-acak, -ecek, -cak, -cek
Birinci Çokluk Şahıs	-cez
İkinci Çokluk Şahıs	-acanız, -eceniz
Üçüncü Çokluk Şahıs	-acakla, -ecele, -ecekler, -caklā

Birinci Teklik Şahıs: -ecem,- ecēm

kurban kesecēm (2-6),

İkinci Teklik Şahıs: -acağsın, -eceksin, -acan, -ecen, -acān, -ecēn.

şehre nere gidecen “şehire nereye gideceksin” (1-119)

hesaplācān “hesaplayacaksın” (1-102)

içecēn “içeceksin” (2-43)

Üçüncü Teklik Şahıs: -acak, -ecek, -cak, -cek

yapacak (3-5)

yağmur yağacak (4-20)

geriden gelen yetiſecek (6-31)

bizlen bitecek (6-38)

evercek (1-48)

başlık parası mı vercek (1-59)

Birinci Çokluk Şahıs: -cez

kız almaya gidecez “kız almaya gideceğiz” (3-51)

İkinci Çokluk Şahıs: -acanız, -eceniz,

ne yapacanız (3-75)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -acakla, -ecele, -ecekler, -caklā

tanıdık olmadan nasıl alcaklā seni içeri. (3-38)

3.5.2.2. Tasarlama Kipleri

Tablo 3.9: Emir ve Dilek-Şart Kipi

	Emir Kipi	Dilek-Şart Kipi
Birinci Teklik Şahıs	-yim, -m	-sam, -sem
İkinci Teklik Şahıs	-Ø	-san, -sen
Üçüncü Teklik Şahıs	-sın, -sin, -sun, -sün	-sa, -se
Birinci Çokluk Şahıs	-alım, -elim	-sak, -sek
İkinci Çokluk Şahıs	-n	-seniz
Üçüncü Çokluk Şahıs	-sınlā	-salar, -seler

3.5.2.2.1. Emir Kipi

Birinci Teklik Şahıs: -yim, -m

keşkek dedimüz buğdayın yapılması efendime söyleyeyim pekmez yapmak için dud pekmezi (6-39)

o zamanki insanın doñuz beslediğini ne bileyim (6-339)

İkinci Teklik Şahıs: -Ø

gel cingözüm meleğim (1-79)

bana güzel muhabbet yap (9-18)

Üçüncü Teklik Şahıs: -sın, -sin, -sun, -sün

güzel olsun (3-30)

benim yavrum böyüsün (1-96)

tepede bi dā vā orda dilek ağaç vā uçkur bālālā başının ārısı gitsin diye (1-133)

çikin olmasın diye (3-83)

Birinci Çokluk Şahıs: -alım, -elim

hoş geldinüz, nerden başlayalım (3-1)

İkinci Çokluk Şahıs: -n

doktora gidin desele gidecekle (3-97)

Üçüncü Çokluk Şahıs: sınılā

benim torunlar vā şimdi dedesi kóçek ya bi oynasınılā da bi gör (9-38)

3.5.2.2.2. Dilek-Şart Kipi

-sA eki ile yapılmaktadır. İyelik kaynaklı şahıs ekleri kullanılır.

Birinci Teklik Şahıs: -sam, -sem

ben orada adak adadım dedim ki ben buradan sağ çıkarsam ğurban kesecēm (2-6)

İkinci Teklik Şahıs: -san, -sen

ağanın dediğini yapmımassan (2-68)

sen Zakire'yi sorāsan (11-4)

mecbur gidecēn gitmezsen sana zulüm yapālādı. “mecbur gideceksin gitmezsen sana zulüm yaparlardı”(2-72)

hic bi şey vermezsen (4-13)

Üçüncü Teklik Şahıs: -sa, -se

nazar varsa (4-5)

iğne yoksa (4-11)

yağmur yağmazsa (4-53)

tek bi kişi gitse (4-52)

görse (6-92)

bi işim olmas derse (9-37)

iki ekip giderse (17-26)

Birinci Çokluk Şahıs: -sak, -sek

dersek (2-53)

İkinci Çokluk Şahıs: -seniz

bizi bildirmiyālā habersiz gidilmez şimdi gitseniz ayıp karşularlar “bizi bildirmiyorlar habersiz gidilmez şimdi gitseniz ayıp karşularlar”(3-44)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -salar, -seler

gafamıza sıksalar vāya zor bulūlā (2-7)

3.5.3. Birleşik Zaman Çekimleri

3.5.3.1. Hikâye

3.5.3.1.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Devrek ağzında şimdiki zamanın hikâyesinde, şimdiki zaman ekinin /r/ ünsüzü düşmüş hâlde kullanılmaktadır.

Tablo 3.10: Şimdiki Zamanın Hikâyesi Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-yodum
İkinci Teklik Şahıs	-yodun
Üçüncü Teklik Şahıs	-yodu, -yādı,
Birinci Çokluk Şahıs	-yoduḵ, -yoduḥ, -yoduk
İkinci Çokluk Şahıs	-yādınız
Üçüncü Çokluk Şahıs	-yālādı, -yalādı, -yalādı, -yōlādı

Birinci Teklik Şahıs: -yodum

burda öyle bir şey olduğunu bilmiyodum (6-340)

pazar gün pazartesi bağlayan ahşam madende olurdum ama tabiki oraya
gidēkende boş gitmiyodum (9-3)

İkinci Teklik Şahıs: -yodun

önce iyi karşıla habersiz gidiyodun (3-43)

o zaman istediğin zaman alıp götürüyodun (17-3)

Üçüncü Teklik Şahıs: -yodu, -yādı,

terör olayları bizim zamanımızda yeni yeni oluyodu (2-49)

tabii onunla o zaman sıkma yağı yapıyodu (6-226)

o zaman iki üç kóçek zor bulüyodu (17-3)

misā gozludan vādı bōle her bölümde vādı en fazla tellioğludan çığıyodu
kóçekler çıkıyodu (17-5)

ediyodu (17-25)

alabalık öle pazarlık yaptı mı gidiyādı. (17-28)

bir ekip giderse dört kişi olursa dört ekip giderse misal on beş on altı kişi
oluyādı (17-27)

Birinci Çokluk Şahıs: -yoduk, -yoduḥ, -yoduk

ğorkmuyoduk asger ğorkmaz (2-51)

yāmur duası önceden çıkıyoduḥ (4-29)

orda yiyoduk ğazanlarla. amin derlēdi (4-32)

giyiniyoduk (4-45)

hediye veriyoduk (5-24)

İkinci Çokluk Şahıs: yādınız

önceden gidiyādınız “önceden gidiyordunuz” (3-44)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -yālādı, -yalādı, -yalādı, -yōlādı

bizim zamanımızda ğırmızı üst ğoyālādı “bizim zamanımızda kırmızı üst koyarlardı” (1-73)

ğızlāda önceden on altı on yedide evleniyālādı “kızlarda önceden on altı on yedide evleniyorlardı”(3-2)

evde ğaldın filan diyālādı “evde kaldın filan diyorlardı” (3-4)

ğız evine gidēken daha önce haber vermiyālādı “kız evine giderken daha önce haber vermiyorlardı” (3-35)

söyliyalādı (4-36)

şimdiki gibi ğınā yakmıyōlādı (1-23)

3.5.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

Tablo 3.11: Geniş Zamanın Hikâyesi Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-ēdim, -ardım, -erdim, - (ı)r(ı)dım
İkinci Teklik Şahıs	-dın, -ēdin, -(ı)rdın
Üçüncü Teklik Şahıs	-ūdū
Birinci Çokluk Şahıs	-ūdük, -ērdük, -ēdük
İkinci Çokluk Şahıs	-dınız
Üçüncü Çokluk Şahıs	-arlardı, -arlādı, -ālādı, -ılādı

Birinci Teklik Şahıs: -ēdim, -ardım, -erdim, - (ı)r(ı)dım

benim çocukluğumda da gördüm annemden gidēdim (6-147)

otuz bir yılımı tam madenden burayā dúúnlere gide gelerdim (9-2)

ben giderdim (13-3)

evine haber yollardım (13-3)

oğuldan giderdim hocadan izin alırdım (17-8)

İkinci Teklik Şahıs: -dın, -ēdin, -(ı)rdın

yimek yimeden düünden ayrılamāzdın (5-23)

şehre nere gidecen yürüsen gidēdin (1-119)

oradan ihtiyacına göre alırdın (6-221)

Üçüncü Teklik Şahıs: -ūdū

biz birbirimizi görūdük, teyzesinin yanına gelūdū. (1-19)

bayram zamanı erkeklē birbirini görūdū (1-131)

Birinci Çokluk Şahıs: -ūdük, -ērdük, -ēdük

biz birbirimizi görūdük (1-19)

ondan sonracına öyle giyērdük (1-75)

düğünler osun ata binēdük (5-27)

gelin almāya gidēdük ata binmeye gelūdük (5-28)

İkinci Çokluk Şahıs: -dınız

dedi bana öyle oldu işte ne ğadā ğaldınız “dedi bana öyle oldu işte ne kadar kaldınız” (21-22)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -arlardı, -arlādı, -ālādı, -īlādı

eveyikler çok ona oynarlardı (13-9)

bide duvak yaparlādı cuma günü (1-62)

bizim zamanımızda ğırmızı üst ğoyālādı (1-73)

atlarla işçi alīlādı, tarla kaldīlādı (2-71)

3.5.3.1.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Standart Türkçeden farklı olarak yörede gelecek zamanın hikâyesinde, gelecek zaman eki –AcAk’ın /k/ ünsüzü düşer.

çocuğun askerliği yanacadı “çocuğun askerliği yanacaktı” (2-22).

3.5.3.2. Rivayet

3.5.3.2.1. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Standart Türkçe ile aynı kullanılmaktadır.

ava gidince cemile orda odun yapāyormuş (7-4)

3.5.3.2.2. Gelecek Zamanın Rivayeti

mal bölünmesin diye zorla evlendiriyālā mal bölünmeyecemiş “mal bölünmesin diye zorla evlendiriyorlar mal bölünmeyecekmiş” (3-25)

3.5.3.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti

burada at yarışları pēlivan güreşi panayırlā olūmuş (6-246)

samanı çok yakālāmış (2-67)

üzerinden siyah elbiseyi çıkartmazlarmış. (6-81)

doñuz beslēlēmīş (6-339)

keman çalāmīş (6-370)

3.5.3.3. Şart

3.5.3.3.1. Geniş Zamanın Şartı

Birinci Teklik Şahıs: -rsam

ben orada adak adadım dedim ki ben buradan sağ çıkarsam ğurban kesecēm
(2-6)

İkinci Teklik Şahıs: -āsan

sen Zakire'yi sorāsan (11-4)

Üçüncü Teklik Şahıs: -rse, -arsa, -erse, -āsa

bi işim olmas derse (9-37)

iki ekip giderse (17-26)

kız kayınpedere duzlu kahve yapāsa (1-51)

kimin daşı önce dolarsa (1-103)

bir ekip giderse dört kişi olursa dört ekip giderse misal on beş on altı kişi
oluyādı (17-27)

beyenirse dünürlüğe gidiyālā (3-47)

Birinci Çokluk Şahıs: -rsek

ya şimdi davranmadık dersek yalan olu (2-53)

3.5.3.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

başın āriyosa uçkur bālāsın (1-138)

kóy yerinde yapacak bir iş yoksa çocukta okumıyasa evlendiriyālā (3-5)

beyeniyasa gızı beğendilē ailesi önce bi gösteriyālā (3-45)

çok seviyāsa bazıları gacıriyā (3-50)

eyer onu tercih ediyorsa (9-35)

öğrenmek istiyorsa rahat yapar (9-36)

3.5.3.3.3. Gelecek Zamanın Şartı

Üçüncü Teklik Şahıs: -acāsa

sağlıklı olsunla da ne olacāsa olsun (3-93)

3.5.4. Cevher Fiili

3.5.4.1. Geniş/Şimdiki Zaman

Tablo 3.12: Geniş/Şimdiki Zaman Ekleri.

Birinci Teklik Şahıs	-(y)ım, -(y)im, -(y)üm, -im, -üm
İkinci Teklik Şahıs	-sın, -sin, -sun, -sün
Üçüncü Teklik Şahıs	Ø
Birinci Çokluk Şahıs	-(y)uz
İkinci Çokluk Şahıs	-sınız, -siniz, -sunuz, -sünüz
Üçüncü Çokluk Şahıs	-lā

Birinci Teklik Şahıs: -(y)ım, -(y)im, -(y)üm, -im, -üm

ben gülün ağabeyiyim (1-87)

ben kendim emekliyim (6-42)

İkinci Teklik Şahıs: -sın, -sin, -sun, -sün

gız demiz mi pissin mi diye (3-36)

Üçüncü Teklik Şahıs: Ø

var (6-162)

yanahılā ğırmızı (14-2)

Birinci Çokluk Şahıs: -(y)uz

yani irtibatlıyuz (6-117)

İkinci Çokluk Şahıs: -sınız

iş olmayana vermiyālā sizde vimezsiniz akıllısınız (3-33)

Üçüncü Çokluk Şahıs: -lā

bizim bura küçük yer çocuğu olmayanı hor görölē. meraklılā “bizim burası küçük yer çocuğu olmayanı hor görürler. meraklılar” (3-72)

3.5.4.2. Görülen Geçmiş Zaman

Birinci Teklik Şahıs: -dım

rahattım (2-37)

Üçüncü Teklik Şahıs: -ydi, -ydi, -ydu, -ydü

hastaydı onun dizleri (4-27)

o zamanlar öyleydi (1-11)

o mahalle ermeni mahallesiydi (6-80)

düzceli ekrem ustanın birisi de nihat sivişoğlu'nun o yerliydi (6-224)

oğluydu (9-18)

pazenin tülü içindēn dividin dışından tüylüydü (1-76)

Birinci Çokluk Şahıs: -ıduk, -uduk,

Standart Türkçe ile aynı kullanılmaktadır.

3.5.4.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Üçüncü Teklik Şahıs: -ımış, -imiş, -umuş, -ümüş, -muş, -ymış

önyargı yoğumuş (6-84)

eski ermeni kilisesiymiş (6-72)

gomşulukları gaet eyiymiş (6-83)

yerdeymiş (6-97)

3.5.4.4. Şart

Üçüncü Teklik Şahıs: -sa, -yse

kýy yerinde yapacak bir iş yoksa çocukta okumıyasa (3-5)

önceden ana baba uygunsa ben de aluyām dēlēdi (3-19)

düğüne davet ederiken özel biriyse daTlu göndēlirdi, dūnümüz vā diye (1-67)

3.6. Zarf-Fiil

-ken, -kene -ke,

Standart Türkçede tek şekilli (-ken) olarak kullanılmaktadır. Devrek ağzında –ken, ve sonda ünlü türemesiyle –kene şekilleri görüldüğü gibi sadece bir örnekte /n/ sesi düşmesiyle –ke şekli de görülür

bazen de çay içeri**ken** bardağa gaşuk daldırıyālā (3-14)

gız evine gidēken daha önce haber vermiyālādı (3-34)

ben de ordan hatırladum annem söylerkene (16-15)

düğüne davet ederiken özel biriyse daTlu göndēlirdi (1-67)

davar güdēkene (16-12)

sanantkarlā ōrenūke “sanaatkarlarla ōğrenirken” (6-13)

3.7. Edatlar

İçün: Standart Türkçeden farklı olarak için edatı Devrek yöresinde “içün” şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

“için edatı XI. yüzyılda Kaşgarlı tarafından da tespit edildiği gibi var olan ve Kıpçak ve Oğuzlar’ın kullandığı bir edattı. Bu edat daha sonraki dönemlerde “neden-sebep” anlamı taşıyan üçün edatıyla karışmaya başlamış ve yapısal benzerliğinin de yardımıyla Kaşgarlı’nın gösterdiği anlamından uzaklaşıp “neden-sebep” anlamı ifade etmeye başlamıştır. üçün ve için edatları arasında görülen için şekli bu karışma devresinin bir ürünüdür ve her iki edattan da izler taşımaktadır.” (Nalbant, 2012:93).

Allah rızası **içün** döküyo. (4-1)

türklere mahsus sporunu ölmemesi **içün** bi gurallara ve gaidelere sohtu (6-253)

yetüştümek için dört senede ilgilendim (6-265)

SONUÇ

Bu çalışmada Zonguldak İlinin Devrek ilçesi ağız incelenmiştir. Çalışmada Devrek ilçesinin farklı konumdaki on yedi köyünden derleme yapılmıştır. Kaynak kişilerin seçiminde, yöre ağızını tam olarak yansıtabilecek, köyden dışarıya askerlik gibi mecburiyetler dışında çok fazla çıkmamış, okuryazarlığı olmayan ya da üst kademelerde eğitim görmemiş, kadınlar için farklı şehirlerden gelin olarak gelmemiş doğduğu köyde büyüüp evlenmiş kişiler seçilmiştir. Derleme yapılan yerlerdeki yirmi iki kaynak kişiden yöre ağızını yansıtan kayıtlar toplanarak yazıya aktarılmıştır.

Kaynak kişilerle yemekler, evlilik, yöresel oyunlar, halk hekimliği, askerlik anıları, hatıralar, türküler, ninniler, maniler, köçeklik geleneği, bölgenin tarihi gibi konularda derleme yapılmıştır. Ağız çalışması malzemeleri toplanmasının yanı sıra yöreye ait halk kültürü ve sözlü kültürü hakkında bilgiler kayıt altına alınmıştır. Yazıya aktırılan metinler doğrultusunda yöre ağızının fonetik ve morfolojik özellikleri tespit edilmeye çalışılmış, Standart Türkçeden farklı olan özellikleri üzerine durulmuş ve Ses Bilgisi ile Şekil Bilgisi adı altında iki temel başlıkta incelenmiştir.

Ses Bilgisi:

1. Devrek ağızında, standart Türkçede bulunan a, ı, o, u; e, i, ö, ü temel 8 ünlünün yanı sıra standart Türkçede bulunmayan “ â, á, â, ê, ê, í, î, ï, ó, ô, ú.” ünlüleriyle birlikte toplam 19 ünlü bulunmaktadır.

Bazı ünsüzlerin düşmesinden veya erimesinden dolayı ortaya çıkmış uzun ünlüleri sık sık görülür:

kāzādīk “kazardık” (1-98), söylîyā “söylüyor”(7-11), ēlencesi “eğlencesi” (1-29).

2. Türk diline özellikle Arapçadan geçmiş kelimelerdeki aslî uzunluklar, Devrek ağızında korunmaktadır:

hārp “ harp” (6-317), yāni “yani” (6-153).

3. Devrek ağızında kapalı e ünlüsü varlığını devam ettirmektedir:

d il “değil” (1-53), etti “etti” (6-256).

4. Devrek ağzında kısa  nl ler g r l r:

y ri “yeri” (4-17) giy rd k “giyerdik” (1-75), yum rtadan “yumurtadan” (6-27).

5. Genellikle /ę/ ve /y/  ns zlerinin d şmesiyle birlikte ikiz  nl ler ortaya  ıkmaktadır:

ya lu “yağlı” (6-251) tuttu u “tuttuğu” (6-321). ded  m z “dediğimiz” (6-13),  e ere “ ehire” (1-118).

6. Devrek ağzında eklerin yuvarlak  nl l   ekillerinin kullanılması nedeniyle d zl k yuvarlaklık uyumu bozulur:

 algucul  (6-145), avculuk (6-332), kar şuluklu (12-1).

7. Devrek y resinde –ken zarf-fiil ekinden sonra son seste  nl  t remesi g r l r.

g d kene “giderken” (16-11), s yl kene “s ylerken” (16-13).

8. Devrek ağzında Standart T rk ede olduğu gibi “ile” edatı ekleşmeye meyillidir. Standart T rk eden ayrı olarak +InAn +ylAn, +lA  ekillerinin de ekleşerek kullanıldığı g r l r:

ęamasıylan “kamasıyla” (6-308), bennen “benimle” (6-43), bizlen “bizimle” (6-38)

9. imek fiili ekleşmiş ve tam olarak  nl k-artlık uyumuna girmiştir.

yokudu “yoktu” (8-26), olurudu “olurdu” (13-6)

10. D zl k – yuvarlaklık uyumu, g r l r, fakat y renin en tipik  zelliklerinden biri Eski T rk ede olduğu gibi d zl k – yuvarlaklık uyumunun tam olmadığı g r lmektedir.

al ladı “alırlardı” (1-28), gel p “gelip” (6-100), er k “erik” (14-9).

11. Devrek ağzında, incelme, kalınlaşma, darlaşma, genişleme, yuvarlaklaşma ve düzleşme doğrultusunda gelişen ünlü değişimleri gözüktür:

Kalın ünlülerin incelmesi;

gorlê “korlar” (6-189), búydáy “buğday” (4-21), fálán “falan” (6-25).

İnce ünlülerin kalınlaşması;

gózel “güzel” (1-80) gók góz “gök göz” (4-18) kóçek “köçek” (9-38).

Geniş ünlülerin daralması;

kócandan “kocandan” (3-74), óndan “ondan” (4-1), ğınanın “kınının” (1-26).

Dar ünlülerin genişlemesi;

böyük “büyük” (6-24), deġel “değil” (21-60)

Düz ünlülerin yuvarlaklaşması;

dāvullā “davullar” (6-154), duvâĥ “duvak” (6-156),

Düz ünlülerin yuvarlaklaşması;

misafîrlê “misafirler” (6-80), erîk “erik” (14-9).

Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi

bêyle “böyle” (6-324), oliyâ “oluyor” (1-80), düşîyâ “düşüyor”(6-339).

12. Standart Türkçede 21 ünsüze ek olarak çeşitli sebeplerden dolayı yine bu ünsüzlerden az çok farklılaşmış; /ç/, /f/, /ğ/ /g/, /h/, /k/, /k/, /ñ/, /p/, /t/ ünsüzleri de bulunmaktadır.

13. Ön damak ünsüzü olan /k/, yarı arthılaştan ünlülerin yanında orta damağa doğru kayar ve [k] şeklinde kullanılır:

kóçek “köçek” (9-38), kóylü “köylü” (13-6).

14. Kelime başında ve iç seste; $k > g$, $k > ǵ$ değişimleri (Ötümleşme) devam etmektedir:

asger “asker” (2-51), keşgek “keşkek” (4-48), egşisi “ekşisi” (6-193), ğadā “kadar” (1-1), ğardāşı “kardeşi” (1-7), ğinā “kına” (1-23).

15. $k > ħ$ değişimi doğrultusunda gelişen iç ve son sesteki sızıcılaşma olayı bölge ağızında yaygın olarak görülmektedir. Son seste I. Çoğul şahıs eki olan –duK ekinde sıkça rastlanır:

tarahlı “taraklı” (11-2), aḥşam “akşam” (8-2). soḥḥ “soğuk” (2-48). basıḥ “basık” (6-167), çıkıyoduḥ “çıkıyorduk” (4-299), yıkaduḥtan “yıkadıktan” (6-22).

16. $t > d$ değişimi genellikle kelime başında olmakla beraber nadiren kelime sonunda da rastlanır.

daTlu “tatlı” (1-67), dud “dut” (6-39), dabak “tabak” (1-40), davuk “tavuk” (1-68), dakāyım “takayım” (6-81).

17. Devrek yöresinde iç sesteki /r/’nin erimesi sıkça görülür. Geniş zamanın 3.çoğul ekinde –rl sesi bu etkiden dolayı sıkça –ll şeklinde benzeşmeye uğrar:

yapallādı “yaparlardı” (1-27), oynallādı “oynarlardı” (1-48), satallādı “satarlardı” (6-280), kesellēdi “keserlerdi” (6-216).

18. Devrek yöresinin tamamında, $nl > nn$ ilerleyici ünsüz benzeşmesi yoğun olarak görülmektedir:

yānnış “yanlış” (2-35), ānnaşamıya “anlaşamıyor” (3-61), annāttuğuna “anlattığına” (6-69).

19. Devrek yöresinde iç seste ve son seste ünsüz düşmesi sık görülür:

bālāsın “bağlarsın” (1-138), ekerlē “ekerler” (6-163), ōnaladı “oynarlardı” (1-35).

20. Devrek ağızında ünsüz yer değiştirmesi (göçüşme) olayına fazla rastlanmamaktadır.

melmekete “memlekete” (6-306)

21. Devrek ağzında meydana gelen ünsüz düşmesi olayı sıkça görülmektedir. Daha çok iç seste meydana gelen ünsüz düşmeleri sonucunda düşen ünlüden önceki ünlü ses karakteristik olarak uzadığı tespit edilmiştir.

yapıyālā “yapıyorlar” (2-48), ōnaladı “oynarlardı” (1-35), ahlīla “aklıyla” (6-75), yāmūr “yağmur” (4-26), silānı “silahını” (2-42), bōça “bohça” (3-62).

22. Devrek ağzında /ğ/ ünsüzü hece yutulmasında etkili bir ses olmasından dolayı hece yutulması sıkça görülür.

dedimüz “dediğimiz” (6-39), bilemeycem “bilemeyeceğim” (7-3), babacumun “babacığımın” (1-108).

Şekil Bilgisi:

1. Çokluk eki Devrek yöresinde, standart Türkçedeki haliyle görülmekle birlikte /r/ ünsüzünün düşmesi ve kendinden önce gelen sesi uzatmasıyla sıkça +lā/+lē şeklinde görülür:

davuklā “tavuklar” (4-9), gözlemelē “gözlemeler” (4-31).

2. Standart Türkçeden farklı olarak için edatı Devrek yöresinde “içün” şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Allah rızası için döküyo “için” (4-1), Türklere mahsus sporunu ölmemesi için bi ğurallara ve ğaidelere sohtu “için” (6-253) meydana çıkmışın para ğazanmak için “için” (9-17)

3. Devrek ağzında, standart Türkçedeki şimdiki zaman eki –yor’un son sesi olan /r/ ünsüzü kullanımdan düşmüş o>a değişimi gerçekleşmiştir. Yer yer /r/ sesinin düşmesiyle /a/ uzamış -yā, -yān şekilleri meydana gelmiştir.

istiyān “istiyorsun” (3-48), geliyā “geliyor” (3-70), yetiştirüya “yetiştiriyor” (6-238).

4. Devrek ağzında fiil çekimlerinin 3. çoğul şahıs çekimlerinde, şahıs ekinin son ünsüzü olan /r/'nin düştüğü ve kendisinden önceki ünlüyü uzattığı görülür:

yapıyolā “yapıyorlar” (13-13), çabut bağlālā “çaput bağlarlar” (3-10), dedilē “dediler” (6-82) çoaldılā “çoğaldılar” (17-2).

5. Devrek ağzında; gelecek zaman eki, 1.teklik ve 2.teklik çekimlerinde hece kaynaşmasına uğramış olarak görülür.

kurban kesecēm (2-6), gidecen “gideceksin” (1-119) içecēn “içeceksin” (2-43), hesaplācān “hesaplayacaksın” (1-102),

6. Standart Türkçede “-ken” tek şekilli olarak kullanılmaktadır. Devrek ağzında -ken, ve sonda ünlü türemesiyle -kene şekilleri görüldüğü gibi sadece bir örnekte /n/ sesi düşmesiyle -ke şekli de görülür.

güdēkene “güderken” (16-12) örenüke “öğrenirken” (6-13), söylerkene “söylerken” (16-15), gidēken “giderken” (3-34).

7. Geniş zamanın hikâye ve şartının olumlu çekimlerinde, -r geniş zaman eki çoğunlukla düşmüş ve kendinden önceki ünlüde uzama meydana gelmiştir.

gidēdim “giderdim” (6-147), gelūdū “gelirdi” (1-19), binēdük “binerdik” (5-27).

8. Geniş zamanın hikâye ve şart birleşiminin olumlu çekimlerinde, geniş zaman eki -r çoğunlukla düşmüş ve kendinden önceki ünlüde uzama meydana gelmiştir:

sen zakire'yi sorāsan “sen Zakire'yi sorarsan” (11-4), kahve yapāsa “kahve yaparsa” (1-51).

KAYNAKÇA

- Ballı, Eda Elif (2019); “Devrek Yöresinden Derlenmiş Atasözleri ve Deyimlerin Tematik Açısından Değerlendirilmesi,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Banguoğlu, Tahsin (1986); *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Buran, Ahmet (1996); *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Buran, Ahmet (2008); *Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağzlarında İkincil Uzun Ünlüler*, Makaleler (Haz.: Ercan Alkaya, Süleyman Kaan Yalçın, Murat Şengül), Turkish Studies Yayınları, Ankara.
- Çamurcu, Duygu (2011); “Zonguldak Merkez Ağzı,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Gazimağusa.
- Çelikdönmez, Ömür (2000); *Devrek Tarihi*, Devrek Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara.
- Çetinkaya, Erkut (2019); “Zonguldak İlinde Köçeklik Geleneği Üzerine Bir Araştırma,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Demir, Necati (2001); *Ordu İli ve Yöresi Ağzları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Demir, Necati (2006); *Tokat İli ve Yöresi Ağzları*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Demir, Nurettin ve Emine Yılmaz (2014); *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- DEVREK (2020); “İlçemiz Tarihi”, <http://www.devrek.gov.tr/ilcemiz-tarihi>, (Erişim Tarihi 16.10.2020)
- Ercilasun, Ahmet B. (1999); *Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri*, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK Yayınları, Ankara.
- Eren, Muhammet Emin (1997); *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağzları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara.
- Ergin, Muharrem (1969); *Dede Korkut Kitabı* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ergin, Muharrem (2013); *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İstanbul.
- Ertem, Cengiz (1994); “Devrek Bastonunun Sanatsal ve Kültürel Boyutu”, *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde ve Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- Evirgen, Ömer Faruk (2008); “*Balkan Savaşları’ndan Millî Mücadeleye Vatan Savunmasında Şehit Olan Devrekliler (Devrek Vefâyâta Mahsus Vukuat Defterlerine Göre)*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Gülensoy, Tuncer (1988); *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer (1996); “*Türk Dünyası ve Anadolu’da Ortak Yer Adları*,” *Erdem Dergisi*, Cilt 2, Sayı 26, s.693-710.
- Günşen, Ahmet (2000); *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Karaağaç, Günay (2016); *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karagel, Hulusi (2010); “*Devrek İlçesi’nde Yerleşmelerin Kuruluş Yeri Seçiminde Etkili Olan Coğrafi Faktörler*,” *NWSA Cilt:5, Sayı: 2*, s. 77-97.
- Karahan, Leyla (2014); *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara.
- Karauğuz, Güngör (2013); *Tarih Sohbetleri Devrek’le İlgili Bir Çift Sözümler Var*, Aybil Yayınları, Konya.
- Kongar, Emre (1986); *Türkiye Üzerine Araştırmalar*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep (1994); *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2005); *Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar II, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (2017); *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları Ankara.
- Köktekin, Kazım (2007); “*Doğubayazıt Ağzının Ses Özellikleri*,” *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 33, s. 1-9.
- Nalbant, Mehmet Vefa (2012); “*üçün ve için Edatları Üzerine Yeni Bir Değerlendirme*,” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, Sayı 19, s. 87-94.
- Özkan, Abdurrahman, Ufuk Deniz Aşçı ve Mustafa Toker (2013); *Türk Dili –Dil ve Anlatım*, Palet Yayınları, Konya.
- Özkan, Nevzat (1996); *Gagavuz Türkçesi Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Sağır, Mukim (1997); *Anadolu Ağızlarında Ünsüzler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Sevim, Ali ve Yaşar Yücel (1989); *Türkiye Tarihi, Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- TDK (2020); “*Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü)*”, sozluk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 16.10.2020).

- Tekin, Talat (1995); “*Türkçede Morfofonemik Değişmeler: Dar Ünlü Ø Nöbetleşmesi*,” *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 6, s. 103-109
- Tığ, İbrahim (2019); *Kiraz Aldım Dikmeden / Devrek Türküleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Umar Bilge (1993); *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Üçok, Necip (1951); *Genel Fonetik*, İbrahim Horoz Matbaası, İstanbul.
- WIKİMEDİA (2020); “Zonguldak ili ve İlçeleri”, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a7/Zonguldak_location_districts.png, (Erişim Tarihi: 15.10.2020),
- Yurt Ansiklopedisi (1984); “*Zonguldak*”, Cilt 10, (Haz.: Yücel Yaman), Anadolu Yayıncılık, İstanbul, s.7734.
- ZONGULDAK (2020); “Nüfus”, <http://www.zonguldak.gov.tr/nufus> , (Erişim Tarihi: 15.10.2020).

EKLER

Ek 1. Metinler

-1-

Konuşan: Habibe Böcekli (Okuma yazması yok)

Doğum Tarihi: 1941 (79 yaş)

Derleme Yeri: Yeniköy

Derleme Tarihi: 22.02.2020

Konu: Düğün, Kına Gecesi, Kız İsteme, eyiz, Tekerlemeler, Ninni, Anbar Oyunu, Genel sohbet, Ramazan Ayı, Dilek Ağacı

Düğün

1 gelinin evinden damadın evine ğadā atla gidēdik. 2 damat nēde damat gelmez. 3 damat evde durū. 4 damadın gelmesini, gelini gmesini istemezlē. 5 bütün mahalle gidē kadın ēkek. 6 gelin atda başında sadıç olūdu. 7 gelinin ğardāřı varsa ğardāřı tutādı. 8 sadıç tutādı. 9 bizim zamanımızda at vādı. 10 dāvul zurna vādı köçekler vādı. 11 O zamanlar öyleydi. 12 çok geçti be ne zaman du evleneli oğlum. 13 oğlum çikolata iek bi řey yok, o zaman öylēdi. 14 kuafr filanda ydu. 15 on yedi yaşımda evlendim. 16 benim eşimin onun deyzesi benim ğardeşime gelin du. 17 orayā gidē burayā gidē tanuşduk. 18 bize geld deyzesine geld o zaman ařk ydu seni verirlerdi birine yanına yatasına ğadar haberin ydu. 19 biz birbirimizi grdk, teyzesinin yanına geld. 20 büyükler ne dise o oldu. 21 le beyenip beyenmemek gibi bi şeyler ydu. 22 byklē tanıdı mı tamam byklē neyi uygun görüşe tamamdı.

Kına Gecesi

23 şimdiki gibi ğınā yakmıylādı. 24 annem ğınālāda tenekeye alā vur alā vur tk söylēdi ğınālāda. 25 dan sonra bikaç kişide ble ēkek kıyafeti giyēdi 26 onlāda ēkek gibi gelillēdi ğınānın içine oynāladı 27 orda tiyatro yapallādı yani sakal makal ble şey yapalādı. 28 ellerine sigara migara alıladı. 29

o ğınanın ēelencesi oydu. **30** ŗimdi yōk ŗimdi ğınalarda ēeklede oluyo o zaman iŗte ŗidi tiyatro yapāladı **31** bikaç kiŗi komik olūdu. **32** annem tūkū sōylēdi, tenekeye vurub vurub ēek gimezdi **33** ğadınlā ğınā yakādı **34** adam ğıyafeti giyēledi. **35** oynamayaları çekēdi genara kaŗı kaŗı ōnaladı. **36** yēde oturan ğadınları ğādılılādı. **37** ğınā tūkūŗu mū deyon geçti benden unuttum gitti **38** bu yaŗtan sōna ne tūkūŗu benim annem tūrkū sōylēdi **39** adam yapādı ğadınları. **40** bide bi bezin arkasına dabak ğordu. **41** ğızların analāna gidēdi ğızını bana vercen mi dēdi **42** ğızı ver altınlar bōle ŗıkır ŗıkır ediyō belimde dēdi. **43** altınlarım vā belimde dēdi **44** ondan sonra baŗka ğarıya giderdi iki tene vēcek ya ammaan vē derdi. **45** benim uŗaklar almanyadan geldi dēdi **46** vē ğızlarını vē dēdi uŗaklarına istēdi. **47** dabakları ŗırdım onu uŗaklarıma oyuna çikārīdı **48** ğarı evercek ya bēēendiği zaman dēdi oyuna çikıyōdu oynallādı eski usul.

Kız İsteme

49 gelinin akılı baŗında olacak, yemek yapmayı bilecek, soyu sopu belli olacak. **50** kızı istediğimiz zaman kız ğāve yapā. **51** kız kayınpedere duzlu kahve yapāsa ben istemiyom demiŗ olūdu. **52** eskiden istemeye damat gelmezdi. **53** ŗimdi duzlu ğāveyi damada veriyōlā ama istemiyom anlamında dēil. **54** önceden gelin istemediği zaman duzlu kahve yapılıdı. **55** eskiden baŗlık parası vādı. **56** yirmi üç bin liraya gelin geldim ben. **57** kayınpeder ödēdi baŗlık parasını **58** geline çeyiz alınırdı. **59** kız güzel oldu mu baŗlık parasıda artıyōdu ama vicdan lazım ōlan sana baŗlık parası mı vercek ğızına mı bakacak. **60** bizim zamanımızda iki bayram arasında dūğun olmuyōdu. **61** gelin ölür dēlēdi. **62** bide duvak yaparlādı cuma ğünü. **63** ondan sōna pazartesi ğünleri, ğınası olmazdı. **64** cumartesi ğınā olurdu. **65** pazar gelin alınırdı, ğadın erkek ata binerdi, dūğun yapılırdı. **66** sadıç ne yapar atı tutar, damatla gezer. **67** dūğüne davet ederiken özel biriyse daTlu göndēlirdi, dūnümüz vā diye. **68** çok özelse davuk göndēlirdi. **69** sıradan biriyse sōylenirdi. **70** ŗimdide de kart yollıyalā ama özel biriyse daTlu ya da davuk yollālā.

Çeyiz

71 ceyizū baŗtan ayā urba derler. **72** üst baŗ vādı, yatak yōgan fazla da biŗey yōdu yani. **73** bizim zamanımızda ğırmızı üst ğoyālādı. **74** uzun giyerdik,

ğapalı olıdu. 75 ondan sonracına öyle giyërdük biz basma pazen bide dividin o gumaşları aludúk. 76 pazenin tülü içindēn dividin dışından tüylüydü.

Tekerlemeler

a.

77 pisi gel pisi pisi

78 vā mı senin gibisi

79 gel cingözüm meleşim

80 güzel kedim gel boynuma bakâyım

81 mavi boncuk dakâyım

82 pırıl pırıl gözleri

83 mırıl mırıl sözleri

84 eve neşe verūsün

85 beni eylendürūsün

b.

86 benim adım can, gül benim gādaşımdır

87 ben gülün ağabeyiyim

88 ben gülü çok severim

89 cingöz bizim kedimizdir

90 cingöz uslu dūda

91 bizi hiç tīmalama

92 biz cingözü iki gādeş çok severüz

Ninni

93 eeee

94 uyusunda böyüsün

95 çimenlerde yörüsün

96 benim yavrum böyüsün

Anbar Oyunu

97 çocuken daş önadık. 98 guyu kâzādık, yuva yapādık beş dane yuvālak. 99 doğuz dane daş alıdık ana gıyuya beş dane daş gıyuyōsun 100 diğerkışıde daş gıyuyo 101 sōna diğerkört gıyuya bi dane bi dane daş gıyuyōsun 102 daşın bitti yēde onu emma hesaplācān daşı kendi anbarına gıyucān 103 ōdan sōna kimin daşı önce dolarsa anbarını o gızanıyo. 104 kâşının daşı bitıyo 105 en fazla kendi ambarını toplamāya çalışıyōsun 106 mangala değıl bu oyunādan çıkmış mangala 107 bunun adı anbar

Genel Sohbet

108 benim kōyüm būda oğlum babamın evimin evi būda. 109 ay oğlum benim babacumun bacānu kestulē. 110 bir yēde çalışamadı. 111 biz yetum galdük. 112 anacüğumun ondan sōra bize inek bakādu, davuk bakādu. 113 bizi öyle böyüttü. 114 biz baba parası görmedük emma malımız vādı, yerimiz çōdu, 115 koyunumuz vādı, ineğimiz vādı, bi şeyē sıkılmadıķ yani emma işimiz ārdı. 116 işcimiz çoh oldu. 117 o zaman tālada çalışūduk. 118 şeēre gidemezdük. 119 şehre nere gidecen yūrūsen gidēdin araba yoh, eşek olacak. 120 benim eşimin onuñ teyzesi benim gādeşime gelin oldu. 121 orayā gide burayā gide tanuşduk. 122 bize gelūdü teyzesine gelūdü.

Ramazan Ayı

123 razaman ayı yakınlāşdı mı aya bakādık, hilale bakādık, 124 hilalse ramazandı. 125 yuvkalā açardık, camilere gidēdik, namaza gidēdik. 126 erkekler gaveye gidēdi heb gündüz. 127 kōyde herkes birbirine iftara gidēdi. 128 gadir

gecesi herkes camide olüdü. **129** sōna evine gidēdi. **130** son oruç günü toplu iftar yapādık. **131** bayram zamanı erkeklē birbirini görüdü. **132** büyüklere gidilirdi.

Dilek Ağacı

133 tepede bi dā vā orda dilek ağaç vā uçkur bālālā başının ārısı gitsin diye. **134** ip bālāyalā, tepede uçkuru bālāyalā, başımın āğrısı gitsin diye **135** dua yapıyon orayā bālıyon bezi. **136** göca arāyanlar bağlālā. **137** çocuğu olmāyanlar bağlālā, **138** üç felak üç nas okulā başın ārıyosa uçkur bālāsın **139** anneleri kızları evlensin diye bālālā. **140** ben hiç bālamadım.

-2-

Konuşan: Şahin Böcekli (Lise)

Doğum Tarihi: 1970 (50 yaş)

Derleme Yeri: Yeniköy

Derleme Tarihi: 22.02.2020

Konu: Askerlik anısı, Ağalık Sistemi

Askerlik Anısı

1 asgerliği acemiliği devrekte yaptım. **2** şansıma bura çıgtı ustalık ğars candama. **3** abimde devrekte yaptı. **4** akşam tim olarak kóye gittik orada çatışma çıktı. **5** böyle vā ya şeyler çalışmamā başladı telsizler. **6** ben orada adak adadım dedim ki ben buradan sağ çıkarsam ğurban kesecēm **7** ğafamıza sıksalar vāya zor bulülā. **8** neyse tim ortada ğaldı **9** ğomutanımız güvenli bir yer göstēdi bize. **10** orayā gidin diye. **11** gece göz gözü görmüya. **12** terör de dā yeni yeni başladığı zamanlā. **15** ğaPgaranlık ğısıldık öle. **16** zabā ğadar bekledik. **17** zabahı ettik ama zor ettik. **18** bölüğe geri döndük ama ne oldu bi adanalı bi arkadaş vādı önder. **19** telsizini dağda unutmuş. **20** ğomutana sōle diyoruz söylemem diyo. **21** bizim dedelerde öğrendi. **22** çocuğun askerliği yanacadı. **23** çocukla zar zor ānāştık **24** bizim eyüp ğomutana söyledi. **25** ğomutan buna baya azarladı, bavurdı. **26** tim tekrar doplandu gittik araziye. **27** önder yüzüne dört beş saat telsizi aradık. **28** hepsinin ğaydu ğuydu vā ğayboldu mu sıkıntı. **29** baya basgu vādu üzerimizde bi

merminin bile hesabını verisün. **30** neyse bulduhta rahatladık **31** gumutan o günden sōna dōrt altı nōbetlerini önder'e yazdı **32** bende gurtuldum. gomutan hep bā yazardı dōrt altı nōbetlerini. **33** bi kere disgoda galdım **34** bir hafta ondan dolayı gomutan bā gıcıktı **35** yānnış vakitte sigara içtiğim için aldım cezayı **36**. disgoda beni çaycı yaptılar. **37** rahattım spora eğitime gitmedim. **38** disgodan dönünce tatil yaptık dedim. **39** gomutanın gulağına gitti bu herhalde çıkınca dōrt altı nōbetlerini yazmaya başladı bā. **40** çok zordu. **41** saat dōrtteki nōbet için yatākanı üç üç buçuk gibi uyanıyan. **42** silānı al giyin saat dōrt iki saat nōbet tutturıyalā. **43** iki saat gardā gışta sigarada içemen çaktırmadan içecēn **44** ben zaTen nōbette sigara içtim diye atmışlardı disgoya ee onunda gorkusu vā zā zō sigara içerdik. **45** iki saat etraFa bakardık. **46** bazen saat altıda bitmezdi üst devrede altı nōbetinde ise yarım saat onuda beklerdik. **47** çok zordu, çok. haFa soḡ oldu mu daha zor. **48** ha ama gışın çok soḡ olunca beş de bırakıya bir saat yapıyālā nōbeti. **49** terör olayları bizim zamanımızda yeni yeni oluyodu **50** ben doksan bir doksan iki de yaptım asgerliğı. **51** görkmuyoduğ asger gorkmaz. **52** ben teskereyi aldım bir buçuk ay sōna garakolu basmışlar. **53** ya şimdi davranmadık dersek yalan olū. **54** asgerliklte öledir devrecilik vādı. **55** pis işler torunlara yığılır bize de öyle yaptulā aluştuh. **56** mintika temizliğı yaptuk. **57** torunlarada biz yaptırırdúk. **58** garşı çıkanlā olūdu tabi ama gaFga etmezdük. **59** sen benle mi bot bağladın dēdik. **60** devrecilik işin biraz eylencesi.

Ağalık Sistemi

61 burda ağalık vāmiş ağalık **62** ağalık olan yerde ne imece usulu olū. **63** şu ilēde ağalar kōyü var. **64** son ağa deli cemal. **65** yok öldü. **66** ağa diyō yarın işimiz vā istēsen gitme ya samanı yakıyōlā ya dövüyōlā. **67** samanı çok yakālāmış önceden **68** ağanın dediğini yapmmassan. **69** hayvanın bir kış yiyecē gidiya işte. **70** onlar her yeri gezeledi. **71** atlarla işçi alilādı, tarla kaldilādı. **72** mecbur gidecēn gitmezsen sana zulum yapālādı.

Konuşan: Dursune Davulcu (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1976 (44 yaş)

Derleme Yeri: Velibeyler K y 

Derleme Tarihi: 29.02.2020

Konu: Evlilik Adetleri, Doğum Adetleri

Evlilik Adetleri

1 hoş geldiniz, nerden başlayalım, asgere gidiy l  ondan s na evleniy l . 2 ęizl da  nceden on altı on yedide evleniy l dı. 3 şimdi geç yirmi d rt yirmi beş  le evleniy l . 4 evde ęaldın filan diy l dı. 5 k y yerinde yapacak bir iş yoksa çocukta okumıyasa evlendiriy l . 6 iş yaptırıy l . 7 çoğu okuy l , akıllanıy l , evlenmek istemiy l . 8 başka yere gidiyala ordan bulıy l  9 bazıl   nce baya şimdi aynı yasta evleniyala  nceden erken evleniyadula 10 abut bağl l  11 hocaya filan gidiy l . 12 dua filan okutturıy l , hocaya çok gided le 13  nceden sıra filan olıy  da şimdi sıra g zetmiy l . 14 babalarına s l yala  nceden bazen de çay ieriken bardağa ęařuk daldırıy l . 15 şimdi babalarına s liy l . 16 direk s le ben bu kızla evlenmek istiy m diye evlenil di. 17 bazen ęa l dı. 18 ailel  kimi uygun g r se onla evleniy l dı 19  nceden ana baba uygunsa ben de aluy m d l di. 20 yok s ylemezl di 21 babal  ne derse oydu. 22 şimdi s liy l . 23 genl  şimdi kendil  buluya. 24 k y içinde yapılay l . 25 mal b l nmesin diye zorla evlendiriy l  mal b l nmeyec miş 26 uzaktan evlendirmiy l dı bir kere  yle g m ş n z 27  nce hep g r c  usuludu. 28 şimdi pek g r c   sulu olmya. 29 şimdi anlaşamıy l  ayrılıy l . 30 g zel olsun becerekli olsun ahlaklı olsun diyola. 31 k yde ise darlası filan olsun diyenl  v . 32 k yde değilse iş olsun diy l  33 iş olm yana vermiy l  sizde vimezsiniz akıllısınız 34 ęız danıdukl  diy  tanıduğ yerde ęız var mı bi gonuşsak diy la. 35 ęız evine gid ken daha  nce haber vermiy l dı. 36 ęız demiz mi pissin mi diye. 37 aracı kişil l  alıy l  38 tanıduğ olmadan nasıl alcakl  seni içeri. 39  k k ilk başta g remez. 40 istediğin zaman gidiy la. 41  nce şurdan geldi    l n oldu filan oldu da tanıdukla gidiy n 42 ya

direk sōlemezlē sōna sōlēlē. **43** önce iyi karşıllāla habersiz gidiyodun **44** bizi bildirmiyālā habersiz gidilmez şimdi. gitseniz ayıp karşıllarlar önceden gidiyādınız **45** beyeniyasa gızı beğendilē ailesi önce bi gösteriyālā **46** tanıduķ olunca önce gızın anası babası olıya **47** beyenirse dünürlüģe gidiyālā. **48** gızın sen bu olanla evlenmek istiyān mı diye soruyālā. **49** dünürlüģe gidiyālā gız ğave pişiriyā. **50** ailelē beyenmiyosa istemiyālā gızla olan biribirini çok seviyāsa bazıları ğaçırıyā. **51** beyendin hemen beyendin haftaya istemeye gidiyāla. **52** eskiden sadece baba gidēdi, kız almaya gidecez derledi **53** şimdi anası babası gidiyālā. **54** bi hafta iki hafta sōna söz kesilir. **55** ağız dadu dēlē. **56** gızın ya anası ya gız ğardeşı biri bulınıya. **57** ilk önce elbise alınıya terliģidi yüzüģüdü çantasıydı. **58** gız darafı olana takım ēlbise saat yüzük ayakkabı picamasını alıya. **59** tıraş daģımı alıya. **60** ānaşamazsā bozılıya. **61** gızla olan ānaşamıya. **62** bōça attı diyala hep öyle demişlē **63** nişanlıdan ayrıldı diyāla. **64** laf ediyala. **65** zor olıya başka tanımaduklā yere gidiyāla evleniyala. **66** ağız dadu yemeģine gidiyāla dünürlē. **67** eskiden alıyaladı şimdi başlık almıyālā. **68** ēkek darafı öder olan babası ikisi birden öder. **69** bazılē beklıyālā kızla oģlan belirliyā. bi seneye yapıliya. **70** kōçeklē geliyā. daTlu gönderilē davet için. siz nelē yapıyānız edersiniz

Doğum

71 sorun, evlendikten bi sene sōna bekliniya. **72** bizim bura küçük yer çocuģu olmāyanı hor görölē. meraklılē **73** çocuk olmazsa etrafta sorulā gelir. **74** çocuģun olmiya mı senin senden mi kōcandan mı diye. **75** ne yapacanız bizim buralāda hocaya da gidēlē çabut baālālā **76** ebelē filan gidelē. **77** göbeģ düşük mü diye bakıyālā. **78** doktora en son giden olıya. Olmayanla her yere gitmişle **79** ağır ğaldırıyālā çok hap alıyālā darlada çalışıyālā çocuk düşüya. **80** bi hastalık olıyā düşüya. **81** önce ğocasına sōlē görümcesine ğaynanasına annesine eltilere sōluyālā . **82** ciğer filan yiya yüzünü filan ğaşımazlē **83** çocuģun yüzü ciger çıkmasın elini sürmezlē **84** çikine bakmazlē. **85** çikin olmasın diye. **86** saç kestirmezlē kestirmecekle ömrü ğısa olū diyālā. **87** ğarın önce büyük olūsā gız olıya. **88** ğalçası büyük olūsā olan olıya diyālā. **89** hareketi çoģ _ olūsā ēkek diyālā. **90** az olūsā gız diyālā. **91** çocuģun ğüzel olması için ayva yerlē. **92** erkek olması için daTlu yiyālā. **93** sağıklı olsunla da ne olacāsa olsun **94** erkek kız fark etmez evlat

bu atamazsınız 95 sağlıklı büyüsünle başka bişey istenmemişizdir. 96 dua edecekle bekleyecekle bence 97 doktora gidin desele gidecekle. 98 kaderde yoksa ne kadar beklesek olmaz. 99 yani ben böyle duymuşum.

-4-

Konuşan: Hayriye Birgen (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1960 (60 yaş)

Derleme Yeri: Eğerci

Derleme Tarihi: 01.03.2020

Konu: Kurşun dökme ansısı, Yağmur Duası

Kurşun dökme ansısı

1 eritiyoz dualar okuyoz öndan sōna Allah rızası için döküyoz. 2 bir dabān içine su göyuyon, suyun içine çooz diye döküyon, nazar oldū çatır çatır belli oluya. 3 o sudan içiyosun, elini yüzünü yıkıyosun, arkana bakmadan döküp geliyon. 4 dōktükten sōna sağa sola bakmadan yürüyosun. 5 dabağın içine su göyuyon kafana çarşaf geriyon gulfu okuyon elham okuyon yasin okuyon çozz çıkıyā artık öndan nazar varsa iğne alıyā. 6 geçen sene hasta bi nineye dōktüm. 7 dabakta çukur çıktı. 8 ölūsün dedim, öldü geçen sene. 9 hayvanlar hasta olunca hayvanlara da döküyoz. davuklā yumurtlamaz dōkēsın. 10 aynı duaları okuyoz. 11 sen bana kurşun dōktürdün ya illa bir şey vermen lazım a ámmá bir lira ámmá bi iğne yoksa bütün hastalık bana geçē. 12 çatal iğne bir metal parçası vermen lazım. 13 hic bi şey vermezsen senin hastalığın bana geçer. 14 çok tül perdelerimiz yandı. 15 gürşunu döküyosun sıçıya. her yere. 16 birinde nazar olduğunu anlıyoz. 17 her yēri ağrıya, yorgun olıya. rahatsız olıya. 18 gók góz insanların nazarı çok deyiya. 19 bizim orda var bi tane gadın onu gördüm mü eve giderken o gün her yerim ağırır.

Yağmur Duası

20 bizim dikmen garardı mı yağmur yağacak dēdik. 21 biz búydáy ekēdik, biçerdik. 22 yağmur yağdı mı başlardık toplmāya. 23 bizim orda türbe gibi bir yer

vâdı. 24 orası ğarardı mı tarlâya gidēdik, toplardık herşeyi. 25 bi de çıtlık hüseyin vâdı. 26 onun dizleri ağrıdı mı yâmur yağardı, kemal sunal'ın filmindeki gibi. 27 hastaydı onun dizleri 28 sonra öldü oda. 29 yâmur duası önceden çıkıyodu. 30 çıktık dualar okunıyadı, kuran okunıyadı 31 gözlemelē keşkeklē bişiyadı 32 orda yiyoduğ ğazanlarla. amin derlēdi. 33 yağmur yağmazdı dua çıkardık. 34 kóylü karar verirdi yağmur duasına. 35 kóylü para toplardı kendi arasında yağmur duasına çıkılırdı. 36 apörlöre söyliyâlâdı. 37 her kóylü gelirdi. 38 camii önünde yapādık. 39 aşure zamanına geldiği zaman hep guyruk olūdu. 40 yağmur duasına ğarışik herkes katılđı. 41 çocuklar olūdu, erkek kadın olūdu. 42 bugün bizim camide oliya öbür havta tabaklar camiinde oliya 43 böyle hafta havta ğaç cami varsa oluyadı. 44 öğle namazında sōna gündüz yapardık yazın. 45 normal giyiniyoduk. 46 yaşlılâ yanındakilēde gidiyola, eskiden araba mı vâdı. 47 daş doblâdı eskiden yâmur duasında. 48 keşgek bişiyadı, gözleme bişēdi, komposta yaparlâdı 49 datlı oludu. ğazan ğazan yemeg yēdik. 50 ayran yapâlâdı. 51 yağmur duasından sonra bazen iki gün içinde yağıyordu. 52 tek bi kişi gitse olmas ğalabalık olacak. 53 yağmur yağmazsa yağana kadar başka camiilere giderdik.

5-

Konuşan: Hayriye Terzicik (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1962 (58 yaş)

Derleme Yeri: Eğerci

Derleme Tarihi: 01.03.2020

Konu: Yemek Tarifleri, Düğün

Yemek Tarifleri

Cevizli Kömeç

1 keşkek vâ börek üstü davuk vâ bide cōüzlü gömeç. 2 hamuru yufka gibi açıyosun içine cēüzü göyuyōsun. 3 yağluyōsun cēüzü dolduruyōsun içine 4 yağladıktan sōna cēüzü koyuyōsun. 5 börek gibi doluyōsun tepsiye kıvra kıvıra

yerleřtiryōsun. **6** onnan sōna fırında ekmek fırınlarında olıya. **7** daş fırında yapâyorsun.

Malay

8 suyu ğaynatıyōsun **9** içine mısır unu dōküyōsun **10** bolca bōle o çok ğoyu bir ğıvam alıya onu ğarıştırı ğarıştırı pişiya. **11** onnan sōna onu depsiye yiyecēn ğaba ğaşıkla dōküyōsun **12** üstüne terayağı sarımsaklı yumūta içine pişirip koyuyōsun. **13** pekmezle de yiyoruz

ğara mancar

14 lahanayı birazcık hařlıyōsun dōrayıpta. **15** o pişeken üstüne bulgur atıyōsun **16** o bi ğüzel pişiyo **17** sōna üstüne salçalı biberli yahni yapâyōsun onun işi bitti.

Düğün

18 düğün davetleri söyleniyadı kōyde oluyadı **19** evlerde hısım akraba geliyadı. **20** düğün evinde yimek çıkıyadı **21** kōçekler düğünlēde oynālādı. **22** yime içme olūdu. **23** yimek yimeden düünden ayrılamāzdın. **24** hediye veriyoduk. **25** şimdi at yok araba vā. eskiden atla alīlādı ben atla geldim. **26** bizim zamanımızda atlar çōdu **27** düğünler osun ata binēdük **28** gelin almāya gidēdük ata binmeye gelūdük.

-6-

Konuşan: Hüseyin Macit Çekeneci (Lise)

Doğum Tarihi: 1956 (64 yaş)

Derleme Yeri: Çaydeğirmeni

Derleme Tarihi: 21.07.2020

Konu: Kalaycılık mesleği, Devrek'te Ermeni Nüfusu, Hayat Hikayesi, Abdullah Sabri Efendi ve Kurtuluş Savaşı, Devrek Evlilik Adetleri, Yemek Tarifleri (Cevizli Kōmeç, Kuzu İçli Bulgur Pilavı, Avda Tatlısı, Saraylı Tatlısı, Nişasta

Helvası ve Kışa Hazırlık), Devrek Ekonomisi, Devrek'te Güreş Spor, Eşkiya
Hacı Ali'nin Muharrem ve Kurtuluş Savaşı, Devrekli Şair Rüştü Onur ve Müfide
Güzin Anadol

Kalaycılık mesleği

1 bin dokuz yüz yetmiş üç yılında liseden ayrılıp okul tahsilime devam etmeden devrek'te babamın sanatı olan galaycılık mesleğine çırağ olarak durdum. **2** o zamanlar da devrek merkezinde on iki tane galaycı vardı. **3** on iki tane sonra askere gidüp geldükten sonā memuriyete filan girmedim. **4** memuriyete girmedim. **5** babamın yanında bu meseleyi devam ettüdüm. **6** babamın mesleği babamın bōyük amcası mesleği ayrıca amcasını bir de benim bōyük biraderim dokuz yaş büyük abimin mesleği biz sülalede tenekecilik ve galaycılık ağırlıklı bir meslekte uğraşmaya başladım. **7** yetmiş üç senesinden sonra on sekiz ay askerlik hariç devamlı şeir merkezinde bu demirciler sokahta galaycılık yapmaktayız. **8** bu meslek burada ermeniler vāmiş. **9** dokuz yüz yirmi beş de buradan gitmişlē. **10** bu ermenilerden geçme yani onlardan öğrenilen bir sanat oldu **11** eskiler der dedemin amcası galaycı mehmet'in de ustasının bir ermeni olduğunu sōlēlē çocukları **12** bu meslek bakır ğapların galay ile ğaplama sanatı kōylünün geçirdiği vatandaşların kōylerden gittiği çovallāla ğaplā burada gelir. **13** bize pazarlığını yaptıktan sonā bunları bir sudkostik dedüümüz bir asitin içinde ğaynatırız yağ ve pislik bulaşunu ğaynattıktan sonā ağaç gömürü ile tavlınız **14** pislünün gitmesi ve sirayet eden o bulaşukların gitmesi için yaħarız. **15** ğapları yaptıktan sonra dēmürcülērün yapmuş oldūu maden gömürünū yanmışını da döverek onla sürçeriz. **16** yani onu parlatırız. **17** temizleriz temizleme faslı bittükten sonā örslerimizde doğruluruz. **18** yumuşuk yerlerini ondan sonra da ğalaya ğalayda sn rumuzlu bir metal cava adası'nda yurtdışından ithal olarak gelir. **19** Türkiye'ye çubuklara külçe halinde gelir İstanbul'daki tüccarlar onu çubuk halinde dökerler **20** biz de oradan alırız veya burada satanlardan sonra nişadī denen ğalayın hem yapışmasını hem de sulanmasını sağlayan ısısını ayarlayan bir maddedir **21** nişadī denen araç sonā ondan sonā biz bunu ğalayladığımız zaman kōyümüzde vādır ateşte güzel içe dışı ğalaylı suya soğarız **22** güzel yıkadıktan sonā giderüz bir keçeyle çovalına ğor vatandaşa teslim ederüz **23** bakır ğaplı yapālan yemeğin lezzetü tartuşulmaz yağın ğomşumuz mengen ğazasının açılarının nam salmasında birinci faktör bu bakır

ğaplarda yapmaları onlarda etleri ğavurmaları **24** büyük uşane diye tabir edilen tencerelerde pilav yapālā **25** etli pilav fālān bu bu çok lezzetlidū **26** revani tepsülē vā **27** kenarları enli bunun içinde yumūrtadan yapālan revani tatlısı özel devreye māsustur **28** burānın yani yerlisūnūn yaptı en zor olanı da çırpı ile çıkmasıdır **29** sarı yumurtasını beyazlarının bu şekilde yapılması **30** bu meslekte şu anda artık körelme her mesleki çōō meslekleri körelme ye başlamıştır **31** geriden gelen yetişecek çırak da yok bu işte biz iki tane ğalaycı ğaldık dervek merkezinde **32** bu meslek biz de çok eskiden ibrik imalatı yapān yani yapan sonra ğaradenizli trabzon of'lu taka lakablı yusuf taka isminde bir abimiz **33** yetmiş dört de vefat etti **34** o da memleketinde öğrendiği bakır imalini yapan tek kişi oydu **35** trabzon'dan doğumu bakır işleri yapācak hala işlerine son oğlu vefat etti **36** çocuklarda gitti **37** yani bu meslek bizden hitam olacak son devrin son temsūlcüsü son trenin son vagonu yetūşdük gidiyoz **38** bizlen bitecek velhasılıkelam böyle **39** şu anda kōylerden gelen bu ğaplar gene bayramlarda vesaire günlerde şey günlerde bu ğazan işte keşkek dedimūz buĝdayın yapālması efendime söyleyeyim pekmez yapmak için dud pekmezi **40** çünkü tavalar ğazan ondan sonā dūūnlerde ve bayramlarda ğavurma davaları kıyma davalar filan biz bunları yoĝurt bakraçları tepsiler efenim paklava tepsülē bunların tencereleri fālān ğalaylıyoz **41** yeni bir hale götüre kullanılabilecek şekilde şu anda idare edip dū. **42** ben kendim emekliyim yaş atmış dört artuk gücüm yettūūnce yapabildiğim ğadar yaparum **43** bu meslekte bennen de son bulur **44** yok benim mesleği bırak başka popüler meslekleri daha iyi **45** bu nesil durmuya yani el sanatına böyle uğraşı olan işleri gençlē tahsili olmamasına raĝmen gene de benimseyip de şey yapmıyolā. **46** yani merak etmeyolā **47** yani artuk sanat olayı sadece benim mesleğim ğalaycılıkla alakalı deyil. **48** birçok mesleklerde bazı meslekler söndü. **49** Terzilik de bizim meslek son demlerini yaşıyan nalbantlık bittiği semercilik bitti bitti burada vādı. **50** Bunlā benim çocukluĝumda atlar gelirdi nallanır. **51** Şūda ğāvemiz vādı velhasılı kelam bōle.

Devrek'te Ermeni Nūfusu

52 Ermeni nufusu vāmiş **53** sinemanın olduĝu bölge ermenilerin bulunduĝu bir yer merkezde şūda naşit sezer vādır **54** ekol pastānēsi yani **55** o binalarda çekebilirsin. **56** ermeni binalar ondan diĝer evlerinin olduĝu yerler o zamandan

mübadele sebebiyle gittükten sonā gerçi ermenilerin ğarşılığı burayā gelen olmamış **57** o bulgaristan'da yunanistan'da yugoslavya olan yēlēden gelen Türkler bu tarafa gelincē mülteci olarak bu taraftan da orayı becayiş deneyi yani deĝiş dokuş o devri burada onun ğarşılığı bir kimse gelmemiş **58** o gitmiş o zamanlādan o azınlıktan kalan yerlerde devrekilē almış. **59** Sonradan Almancı başlıyınca inşaatlaşmalā orada bir tane Ermeni binası ğalmadı **60** bir sinema olarak bina ermeni eseri o vādı. **61** Bir de şurada ekol pastanesinin burasında binalā vā. **62** orayā ermeni binası iki tane net oradadır. **63** yani canlı olacak bir ermeni binası orası. **64** yok amcam ustası durdurmuş da eski belediye başkanı mustafa semerci'nin dedesinin yanında öğrenmiş amcam amcamdan babama öğreniyor. **65** babamdan birader ben öğrendim **66** yani burada öyle yani aileme şey gibi bir şey oldu bizim diĝer mesleklerde vā da başĝa ĝalaycılık ĝalbur yapma olayı var. **67** soba imalatı vādı. **68** bōle bir şey de ona tenekecilik. **69** babaannemün annāttuĝuna göre çocukluĝumda yani babaannem derken bir dedemin işte babamın annesi bir bir dedemin anneside sādı **70** yani benim babaannem teyzesine oĝluna evlenmiş teyzesine gelin gelmiş **71** çocukluĝumda aklımın erdiĝi ĝadar babaannem bir ĝün ĝonuşurken etfāye ĝarajı idi. **72** eski ermeni kilisesiymiş. **73** o ben tabii bilmiyorum böyle bir mevzu da oldu **74** bir vesileyle benim yaşı olan babaannem atmış dokuz öldüĝü sene yetmiş de öldü. **75** şimdilik ondan sonā tesadüf sorarken çocukluk ahlıla işte dedemin annesi oturuyā. **76** tabi ben küçük diyorum ona tesadüf sorarken eskiden ne vādı filan derken hatta ben o etfāye ĝarajın kilise olduĝunu bilmiyordum. **77** belediyenin biz kilisede oy kullanılırduk deyincē babaanne orası kilise deyil. **78** etfāye ĝarajı. **79** yok oĝul burada eskiden ermeniler vādı **80** o mahalle ermeni mahallesiydi bize de misafirlē gelirlerdi. **81** onların gelenekleri cenazeleri olduĝu zaman ĝırh ĝün üzerinden siyah elbiseyi çıkartmazlarmış. **82** bir de kendi inançlarına göre hacca gitd⁹ilē zaman artık efes'e mi nereye giderse oradan bize hediye sakız götürürlēdi dedilē ifadesine göre. **83** yani o ĝomşuluk ilişkilerinde ĝomşulukları ĝaet eyymiş. **84** yani sen gayrimüslimsin inancın itikadın farklı gibisindene biz de öyle önyargı yoĝumuş. **85** onların ifadesini göre hatta dedem babaannemlene evlenmiş askere sonra gidiyā. **86** çanakkale'de candarma sonra istanbul'da yıldız sarayında askerken buradan giden ermenüler istanbul ve romanya'ya ĝöç etmişlē. **87** bir cumartesi ĝünü atlarına binerek yağmurlu bir ĝünde zonguldak'tan doĝru gittiklerini gemiye binip buradan gittüklerini anlatırlā. tesadüfen dedemin asker elbisesinde o giden

ermenî ğadınlardan biri görüyor. **88** istanbul'da görünce filancının beyin dēyil misin? **89** evet dēyā orası bizim için devrek değildi devletti. **90** biz burada aç ölüyöz. **91** sen vatan kokuyorsun dēyi dedeme sarılup āğlamış ermeni ğarısı istanbul da **92** yani burda bi samimiyet bi iyi niyet olmamış olsa bir düşmanlık olsa onu görse o ona yanaşır mı yanaşmaz burada tabii ki bir iyi geçim iyi anāşma fālān olduğunu ifade ediyā **93** bu şekilde olmuş yani böyle bir ānıları dedeme soramazduk **94** dedem cevap vermez bize çıkışır asabi mizaçlı yaratılmış olup öyle bir eyi insandı **95** tesadüfen babaannemden öğrendim. **96** ermenilerin burda mezarlığına maşatlık denūlūmüş ermeni maşatlığı. **97** depo yandığı diye ānılan yerdeymiş. **98** onların mezarları hatta oradan inşaat sayesinde bir mezar taşı bir şeyde çıktı. **99** o kendi dillerine göre ve bu ermenilerden. **100** ben görmedim de belki çocukluğumda atmışlı yıllarda yıya isminde bir ermeni gelip devreye ğış ayında dağlarda yaban hayvanı bol olduğundan yaban doñuzunu vurdurup içine temizlertirip ğar doldurup içine hiç derisini yüzmeden ğamyonu yükleyip istanbul'da sattū da söylenir. **101** yakınlādan bilenlā vā yıya ismine bir ermeni yani burayā ilgisini kesmemiş yıllarca gelip gitmiş burayā bu şekil işte keşke olsaydı o ermenilē. **102** şimdi bu devrek'te merkezde ermeni var üniversitenin olduğu dedeoğlu kóyünde rum yaşamış çaycuma da rum bartin rum ağırlıklı. **103** ereĝli'de ermeniler yerli halkından bunlā. **104** bu devreĝin kuruluş safasında da burası da çok yerden göç almış.

Hayat Hikayesi

105 bizim kökenimiz de iran horasanından gelme oruçoĝlu kóyü var **106** devreĝin gebeşlere baĝlı oruçoĝlu mahallesi'nden burayı dedemin dedesi gelmiş derviş ibram **107** onun adı da mustafa fevzi soyadı ğanunu yok. **108** hatta dedemin tarihi mezar daşında mustafa fevzi dēyi çaydeĝirmeni'nin eski belediye başkanı enver uslubaş döneminde bir dane devrek ilgili kitap yazan bir tane öğretmen vādı onun ismi neydi ömür çelikdönmez deyi mezar dāşının çalındığını alındığını bizim akrabalar da kemal çanti deyi ona geri getirmesini tembihledi. **109** bu mezar taşı işlemeli ben kendim görmedim ama kitapçukda gördüm çok işlemeli. **110** bizim ğökenimizi dervüşlē denirmiş yani derviş ibramlā. **111** böyle bir şeyimiz bu baĝımız böyle sonradan devreye göç ediyālā burada işte. **112** dedem ğavecî babası hem terzilik hem bakkallık yapâyā. **113** hem de ustalık yapâyā. **114** babası

bir amcası terzi yakup bir amcası binali yakup şey yani bu ğinalı yakup diye anılıyā. **115** dini bütün bir adam bir tanesi de ğalaycı mehmet deyi dört ğādeş birini hiç çocuklā olmamış **116** diğerlerinin torunu torbası yakinen bizim de irtibatımız vā. **117** yani irtibatlıyuz **118** zaten eski yaşlı dedelerimizin fotoğrafta gördüğüm resmine göz simasını biraz çeküklük hani mangol ırkı gibi özbeklē gibi gözlē de biraz çeküklük olduğunu bir hissedebiliyoruz **119** yani iran horasanından gelme yani. **120** erzurum horasan'dan deyil. **120** türkiye içi göç deyil daha evveliyatından

Abdullah Sabri Efendi ve Kurtuluş Savaşı

121 ben devrekten bahsedeyim. **122** osmanlı ğazasıdır. **123** osmanlılā döneminde adı hamidiye sonra bir devreğin yakın kóyünün ismi olan devrek ismini almış **124** burası osmanlı ğazası olduğundan burada osmanlı eseri olarak ulu caminin arkasında bulunan tekke vādī. **125** tekke camii deyi. **126** halveti tarikatının tekkesidir etrafındaki ğabristanda da ğurtuluş harbinden sonra ilk cumhuriyet dönemi ğurulunca abdullah sabri efendi soyadı ğanunu dan sonra aytaç olur bu abdullah sabri efendi Türkiye istila edildiği zaman ibadete altında pardon yani türkiye işgal altında ibadet olmaz düyü cuma namazını ğıldırmayā. **127** şimdiki millet bahçesi denen yerde çıkıyor kürsüye elinde ğılıc ğüşanıyor **128** orada halkın atatürk'ün peşinde ğuvāyi milliye'nin ğurulmasının yardımcı olması için onun etrafında doplanması için burası destek vermiştir. **129** zonguldağ bölgesinde sonā destek verdükten sonā buradaki kuvayi milliye'nin ğurulmasına öncülük ediyor. **130** ilk hārplē bittikten sonā da bolu vilayetimiz olduğundan bolu mebusan meclisine giriyor. **131** ankara ulus'taki meclisi mebusanda dua ile açan adam ilk mecliste atatürk'e çok yardımcı olan böyle alim ulama. **132** yani dini bütün müslümanın sahiblendū o zamankú mecliste ilk teşkilatı onlar ğuruyā bütün türkiye'nin seçimsüz olarak tercihen onları Atatürk yanına alıyor. **133** bir ara emekli olarak geliya. **134** sonradan zonguldak'ta atatürk döneminin ilk cumhuriyetin vilayeti oluya. **135** o zaman burası vilayet deyil zonguldağ küçük bir yer o zaman bağı olacak bir yerde değıl. **136** zongalık diē adı geçen küçük bir yer yani ğaza bile deyil **137** sonradan direktman cumhuriyet döneminin sanayi şehri olarak sonradan da ğarabük demir çelik de ğurulunca burası bir şey oluyor itici gücü oluyor **138** çok kimseler geliyor yerleşiyor filan bu şekilde **139** ondan sonā

bu halveti tarikatı şeyhi olan abdullah sabri efendi iki evli bilinen kadarıyla bunun torunlarından oğlu iki hanımından ilk şehsinden üç tane gızı üç tane oğlu oluyor biri hacı abdullah şey pardon fahrettin hoca bi oğlu ziyattin'in bir oğlu abdullah bunlar ilk hanımından üç tane de kızleri vā. **139** ikinci hanımı da devrekli abaza fiyos tarafından evli hacı abdullah efendi bunun ilk hanım ikinci hanımından da olan memet öğretmen isminde başöğretmen de olan dedeoğlunda öğretmenlik yapmış göstērişli fiziklū guvvetli ğafasında amerikanlā gibi amerikan gibi fōtur şapġā giyen **140** bunun da üç tane oğlu oluyā **141** birisi hüseyin bir tanesi saffet bir tanesi de rüştü onur o tarihe geçen yazar yirmi iki yaşında vefat ediyā. **141** ince hastalıktan oğlu çok eski ölmüş bu saffet onur denen oğlu devlet tiyatroları genel müdürü hüseyin onur da bir devlet memuru sūlalesinden bile mustafa saraç milletvekili de vādı **142** demokrat parti döneminde demokrat parti'nin durumunun kritik olduğunu anlayınca ihtilal olacağını haberini aluyor chp'ye geçiyā hiç burnu ğanamadan **143** ben adamı da yakinen tanıyom avukat zonguldak'ta vefat etti.

Devrek Evlilik Adetleri

144 devrek gelenek göreneklerin de eskiden evlilik programında şimdi gibi salon düūleri yok **145** evlenecek erkeğin evinin bahçesinde masalar gurulur etrafında akrabasına eşine horata tabir edilen eğlence yani mehtar deniliyā çalguculā onlar çalā kóçeklē oynā kadın kılıġına girmiş erkekler giyi onlarla orada eğlence olur **146** kız evinde de ğınā gecesi bi bahçede geniş bir oda gibi bi yerde bir salaş yerlēde devrekte beş altı dane ğınacı ğadınlā vādı **147** bu ğadınlā cūmbüşlen orada benim çocukluğumda da gördüm annemden gidēdim meselā oturū cūmbüş çalā o ğadın eğlenceleri yapā **148** oradan eğlenceleri yapāken efendime söyleyeyim bu arada bāzı ğadınlā evlenecek bekar ğızları ortaya oyununa çekip alīlā **149** oğlu evlenecek çocuk o çocuklā anneleri de orada kendini yakışabilecek eli ayaġı düzgün bir ğızı oġluna münasip görür. **150** orada beyenir. **151** sonā onu istemeye gidēdi. **152** Böyle bir geleneġi vādı. **153** oyuna çıkarıyādu yāni oradan ğadınlā erkek yok. **154** hep ğadınlā kendi aralarında yarīnsu gün gelin almaya deyi erkek dakımı dāvullā birlikte çala çala arkada gençler ğız evinin önüne gidēlē **155** ōdan alınır arabaya biner devrek belediyesi nikah salonu nikah olur. **156** yarīnsu gün de duvāġ geleneġi vādır. **157** meselā ğız gelin geldiġi yēde duvāġ çikolata eşraftan

akraba sayısı duvâh yapā gene tekrar cümbüş veya tabii teyp havalara göre orada eğlence tertibini böyle bir geleneği vādı **158** şimdi hepsi sosyete oldu düğün salonlarında masrafsuz bu kóylerde de bu gelenek vādı şimdi ğalmadı gibi bir şey gelenekten ğalmadı gibi bir şey

Yemek Tarifleri

a)Cevizli Kömeç

159 şimdi devriğin yeme-içme kültürü genel yeme-içme kültürü çok zengindir **160** yaprak dolması etli yaprak dolma yalancı dolma kete Ermenilerden öğrenme çörek bir şeyini var **161** o oradan çıkıyor zaman yenir **162** sonra yalan midesi bir de çörek denen bir olay var **163** üç tane ekmeği tarçını karanfili hazurladuktan sonā bu üçünü yan yana dürellē üzerine yumurta çörek efendim üzerine susam ekerlē **164** iki fasılda fırını verürlē **165** ev furunları vādı merkezde kóylerde şu anda mevcuttur hususi bayram hazırlığı diē yapālādı **166** hidirellezde yaparlā ayrıca da somun ekmeği etrafta kóylerde reçbertlik çoktū yani buğday ekilirdi **167** göylüden de alınır o ekmeg hazır un gibi deyildi basılı olur siyah olur ama yemesi lezzetli **168** ondan sonra kúl gömeci cēüzlü rulo halinde yaparlā bir tepside döşerler ama o deĝmen gömeci dei fırında kúle Kómüldū zaman onu yimesi daha lezzetlūdū.

b) Kuzu İçli Bulgur Pilavı

169 ondan sonā buranın meşhur ğuzuyu bütün bir tavanın içinde içimi doldurup pirinçlen ciērlı pirinçten doldurur üzerine salçası önce suda haşladıktan sonā davaya ğorlā **170** ğoltuk denen yerini ateşin yandığı fırının oradan sāā ğoltuk denen yer pardon ateş yanan yere deil o eti orada yaħar dei sol darafına ğoltuk denen yarı ğoltuk belli bir şeyden sonra ğapatırlā. **171** nar gibi çıĝarduktan sonā evinde afiyetle yēlē. **172** ondan sonā yani evinde ikram edēlē ondan sonra

Avda Tatlısı

173 ondan sonā buranın özel beyaz paklavası vādı **174** tereyaĝından yapılı **175** cē üzlü yemesi de çok leziz olur. **176** kıyır kıyır bōle devrekte çok böyle eşraf yerli halkının tüm akrabalarına hediye gönderirdi de vakıf yani devreye akrabalarına ulaştırırlā birisi vasıtasıyla **177** meselā geleneksel olarak şakşak helva tarif edilen

avda c  zl  helva bir de sert olur **178**  ak  ak tabir edilen di l  zor keser onu bir tanesi yumu ak herkesin yiyebilec  **179** bir de avda v d  o aldı da belli  eyde  ı  ayı mahsustur **180** yemesi  ok   zel hatta bazı k yl de imal ederl  **181** b y k d vull  v d   apaklı iki tarafını atın  or a zunda  apak k y k y gezerl  avdacı geldi dei seslenirl di **182** bir   vensuyu denen bitkinin  aynatılmasıyla  ekerle birlikte bembeyaz k p r  **183** yemesi de  o  lezzetlidir **184** hatta  imdi tahin helvası bile o mezekl de imal ediliy  **185** devre in en eski helvacıları mezekl  k y nde hatta pazartesi g n nde d kkanda v  **186** d kkanda da v  bu gelenek

d) Saraylı Tatlısı

187 ondan sonra bizim buralarda saraylı datlısı  zel olarak  ırintı baklavayı yazdıktan sonra  ıkan  ırintıl dan rulo halinde yap l  **188** b yle dolama dolama onun i in de c  zl  ona da saraylı d l   ok   zel olurdu **189** fırına da  orl  **190** ondan son  buranın me hur  eysi v d  orijinal mısır unundan malay  ey de yaptıkları zaman bir taba ı bir  eyin i ine  orl  **191** bir b y k tepsinin ondan cierli tereya ında  zerine  orl  **192** en makbul  en m kemm l olur **193** ondan son  yanında yo urt bir de kiren e  isi ayrıca da  ızıcık deniliy  **194** bizde kiran denir **195** onun litar t r ismi  ızıcıktır **196** hatta bastonl  yapıld   ırmızı  ırmızı d l da filen  oktur **197** ondan onun   isini yaparl  **198** evde aynı  ey gibi diyemedim bekmez gibi onu   zel suyun ezerl  **199** onun tasl da b y k ayaklı yanında  yle   zel yenir **200** ondan sonra eri te denen mahalli makarnası v d  **201** buranın onu   zel tereya ında  ız tul  **202** bir seferle  st ne bir tereya ı o da yemesi  ok   zel.

e) Ni asta Helvası ve Kı a Hazırlık

202 sonra k yl rde de bazı mesel   o u kimsenin bilmedi i  almadı gibi ni asta helvası beyaz yaparl  **203** ni astalı burda bu day unundan  eysinden ezerl  b dayı  i  l l  **204**  i inc  pardon  i  r lerek yapılanından  eylerde g bekler d v l  **205** ondan bulgur ol du eskiden fabrikasyon bulgur y  du **206** bulgur sokulanan d bek m lel de d bek da ı orda bulgur d vel  **207** ak am serinli i  ı tı mı  alburdan do ru onun  ap  dı ından d ru gid di **208** onu g ne te  urutul  son dan   velenmesin  urtlanmasın dei onu ayrı bir yere  orl  **209** ondan son  da eskiden buydayl  b y k  azanın i ine doldurul  **210**  azan  i e

şışe patla **211** içinde bembeyaz onu süzerlê **212** süzdükten sonâ toprak üzerinde bunu ğuru bir yere bir bezin üzerine topak topak ğonur **213** o da nişasta olur yani devrek kendisi yapâdı **214** bunları en bilidük baklava ondan yapulû sonra domatislê evlêrin bahçelerinde böyük davalarda salça yaparlâ **215** ğışa hazırlık eskiden ğurbanın haricinde de panayırlâ olûdu **216** panayırlâda alurlâdu bi hayvan kesellêdi **217** bahçesinde ğüzel onları çekêlê **218** ğıyma dômêçlê olûdu **219** ğavurma ğıyma dômêçi fare şu bu yemesin dêi ya tel dolabı varsa tel dolaba ğor **220** o zaman buzdolabı da yok veya da asğıya iki çivi arasında asğuyâ tel çakâlâ **221** bir de böyle uzun boyu tahta ğalas ğalasın üzerine şeyler üzerine durdurulan şeyi dômêçle oradan ihtiyacına ğöre alırdın **222** böyle bir de hususi bu devrek'te böyle geneli

Devrek Ekonomisi

223 iki tane ayçiçeĝi yaĝı fabrikası vâdı **224** bir düzceli ekrem ustanın birisi de nihât sivişoĝlu'nun o yerliydi **225** ikisinin de yaĝ fabrikaları vâdı **226** tabii onunla o zaman sıkma yaĝı yapıyodu **227** ayçiçeĝinden beklemesi lazımdı o şekilde oluyordu **228** ondan sonra daha da bu gelenekleri tabii zamanla deĝişime uğradı **229** şeer böyüdü merkezi bir yer oldu **230** birçok yolun ereĝli, beycuma, çaycuma zonguldak ğarabük de dahil gökçebey bütün merkezin yerleri geçiş noktası olduĝundan burası ğabūunu açtı **231** çok geliştii almancı potansiyeli var aşırı maden ocaklarında çalışan vâ **232** en fazla da buradandır işçi yani endekslenmiş kendini babası emekli olmuş oĝlu girmiş bu şekilde devam ettiriyâ öyle **233** bu şekilde yani devrek şimdi kendi yaĝı ile kendini ğavuran işte kendi çapında sanayisi olan mümkün mertebe böyle inşaalaşma işte demircilik gibi el sanatı bu işlerle uğraşılır **234** meselâ kóylünün tarımda ğullandığı aletleri yapabilen ihtiyacı olan balta nacak ğazma kürek gibi inşaatta ğullanılan bütün hepsini yapan dört beş tane halihazırda aktif demirci de mevcut bu şekilde **235** başka da yani pek öyle de uğraşacak başka da bir şeylere reçberlik ğalmadı gibi **236** faĝat tarımla uğraşılıyor. **237** meyvacılık var **238** efendime söyleyeyim kendi ihtiyacı ğörecek zerzavatı yetiştirüya **239** pazartesi ğünleri çoĝ ğuvveti bir mahalle halk pazarı da vâdı **240** kóylü aĝırlıklı diĝer zerzavatlâda gelir.

Devrek'te Güreş Sporü

241 velasılı işte sıpor takımı var 242 burda bal ligi'nde oynıyā 243 eskiden çok yağlı güreşler oldu geleneksel 244 burası batı ğaradeniz'in en böyük güreş şeysiydi çok eskiden de at yarışlā olurdu 245 mahalli Abdullah Akın dei birisi vādı. 246 Demokrat parti milletvekili belediye onun döneminde çok burada at yarışları pēlivan güreşı panayırlā olūmuş 247 devreĝin altyapusu da vādı 248 vā eskilerden ğalma godoloğdu reşit aydın oĝlu deyi birisi bunlā eski pehlivanları vāmış yani bayaĝa eyi. 249 Evvelce yapulūdu 250 benim olmadıĝım zamanlā geneneksel bu tabi buna bu belediye sonra yıllar sonā daha ilgisizlikten tabii sōndü 251 bu bir tek Türkiye'de yağlu güreşı canlanduran kişı onda marifetli olan turgut özal'dır 252 edirne'ye medirneye böyük türübünlē yaptı. 253 bu geleneksel ananevi türklere mahsus sporunu ölmemesi için bi ğurallara ve ğaidelere soĝtu 254 şimdi de ğorona sebebiyle çođ yerde yapılmayā 255 eylül ayında da şeyde yapılacaĝını söyledi eylül ayında edirne'de yapılacaĝı söyleniyā 256 seksendört senesinde yaz ayı başlangıcında seksen dört den seksen dokuza kadar beş sene devam etti 257 eskiden seksen dokuzdan sonāda o sene den sonā belediye deĝişince bitti. 258 Yani şu zamanının en ünlü güreşçilerini abdullah akın'ın demokrat parti döneminde milletvekili dönemi devrek'te at yarışları panayırlar ve güreşleri yaptırdü 259 bilinen bir şey Türkiye'nin bütün meşhur pehlivanlarının tanudü milletvekilliĝi döneminde rāĥmetli yaşar doĝu'yu bile devreye hakem heyetine güreşe davet etmiş ve çok onlara sahip çıkmıştır 260 çok sevilen biri ydi 261 eşraftan biri hem belediye başkanı yapmış demokrat parti dönemi hem de milletvekilliĝi 262 ben minikleri de ben yetiştüdüm 263 o zaman belediye adına ğün tabii ben kendimde hobi olduĝundan Edirne'de filan da birebir gördüm 264 belediye de yardımcı oldum 265 devrekteki çocuklara da yetüştümek için dört senede ilgilendim 266 güreş sahası çim bir kule var hakem kulesi yüksek bir yerden yakinen görmesü için 267 bir de protokol tribünü sonādan betonarme olarak filan da yapıldı. 268 çaĝatay tor ismin de devrekli bir devreĝin damadı. 269 eskişehir hava meydanlarından burayā portatif tribünlē götürdü, çok ğüzel bir güreş sahası oldu ydu. 270 ilk önce güreş ğünü Atatürk ānıtında bando ile birlikte Atatürk ānıtına çelenk ĝonur. 271 edirne'den kırklareli'den dāvul zurna ekibi gelir halk peşinde güreşçiler önde ön tarafta da protokol ĝaymakamı davetler vesayiresi güreş sahasuna bando ile birlikte davullarla birlikte güreş sahsına gidilü 272 güreş

sahasına gitdikten sonā gūreşlerin başlama gūnuşması yapılır. **273** iki gūn devam ederdi. **274** ondan sonra başlama gūnuşmasından sonā eski pehlivanlā hakem heyeti gūreşcilē bando önde bayrakla birlikte protokol meydanda önünde bir saygı yürüyüşü yapādı **275** protokol açılış sonā iki gūn gūreşlē devam eder yeme içme faslı her şeylē var tuvaletlē her şeyi mevcut gūreşlē ondan sonra belediye yeme içme de gārşılā **276** halkada pehlivanlara da ondan sonā da gūreşlerin bitiminde tekrar protokol kemeri altunları şeylerini hediyelerini takdim eder sonāda bir son gūnuşmasıyla gūreşler biterdi **277** seneye gāvuşmak üzere dei cazgırlar filan salavatçıları onların gūreşçileri meydana salan kişiler bu şekilde olurdu **278** çok gūzel gūnleriydi devreğın cıvıl cıvıldı esnafta para gāzanırdı **279** hatta o zaman bu gūreş festivali gūreşcilēle baston festivali ayrı ayrı gūndü **280** ben o zamanın döneminde belediye başkanına iki işle uğraşmadan ikisini birleştirüb hem bastonu tanıtma āmāçlı hem gūreşe gelenlere hatta gūreş sahasının kenarında şeyde satallādı bastonlarını yaptukları imal etdiklerü bastonları da orada alacaklara gelen misāfirleri satarlādı. **281** bir daşla iki gūş vurma gibi vesile olur. **282** devrek er meydanı dei. **283** batı karadeniz'in kırkpınarı diğēr adıda. **284** bütün edirne'deki gūreşen gūreşçilerin hepsi buraya gelirdi. **285** tek partili dönemde de varmış. **286** evet basmağalup olarak demokrat parti endeksi deyil. **287** çünkü bu gelenekselcilik

Eşkıya Hacı Ali'nin Muharrem ve Kurtuluş Savaşı

288 bu hacı ali'nin muharrem'de devrek eşrafından ermenilerden de sevdū söyleniyā **289** eşkıya sonradan da bu atatürk saflarında bu bölgenin güvenlik guvveti oluyā **290** eski eşkıya guvāyi milliyeci oluyā **291** ereğli'de de gāpitūlasyon sebebinlen zonguldak kömür ocaklarının fransa işletmekte ereğli'ye açık da gemi demirliiyā **292** ereğli'e çığarma yapacağını bilincē būdan arkadaşlarıyla gelip gāradan doğru generali vurıyā **293** hacı ali'nin muharrem bizi burada beklelē önümüze iş çıkacak dei **294** orayī fransızlā çıkartma yapamıyālā ereğli'ye gidiyālā **295** ordan fransız generali gemide gāradan doğru vurıyā çok atıcılığū çok kesgūn yani bu şekilde onu orada temizliyā gidiyā şey yapmıyā **296** sonradan da bu bölgede ikinci güç olarak o goruyucu oluyor **297** milis genarali cevāt rıfat atılhan çaycuma havalisinde milis askeri toplıyā **298** milis askeri askerliğini yapıp da yazılan askerlerden yani sivilden halk gücü buldan'da

devrekte merasimle geçtükten sonā bolu'da hisar mektebinde bolu havalesi ondan patişahçı olduğu için orda baskın yapıp askerleri kesiyālā. **299** badana filan yapıyor **300** şeyde okulda bilahare güneş vurduğu zaman altundan ğan izlerinin çıktı söylenir ve bu hisar mektebini bolululā yıkıyālā. **301** ondan sonra bu düzce adapazarı bolu isyanlarından sonra bu tarafı da kesmē gelincē bu tarafı da yani şey yapmak bu hacı ali muharrem dorukhan'da ateş yakıyā beklıyā **302** o bölgenin de eşkıyası olan kel seyit diye birisi burayā kesmē gelīken senin dorukhan da hacı ali'nin muharrem önünü beklıyā deyincē onunla baş olmas diye dönüp gidiyā. **303** devreği böyle kurtarmış o. **304** hārpler bittükten sonā atatürk bunların islahu nefis edüp ordu saflarına yazılmasını söyliyā **305** bu hacı ali'nin muharrem'de ğastamonu'da askerlik artık ordu malı bir astsubay gibi bir şey oluyā **306** fakat bu ğabuna sığamamadan silahımı vē de ğomutanına ben melmekete gidim diyor **307** o zaman atlan yörū yörū o zaman yol yok bir şey yok dāālā dan doğru o da dei ki sen dei doğru durmazsın dei bir ğama veriyā beline **308** ğamasıylan safranbolu'da eski ğıran kóy denilen tarihi safranbolu'da bir han odasında ğalūken zaten tezgah ğurulmuş **309** işte deyilē hacı ali'nin muharrem şu odada aşadan doğru candarma askerleri ğurşuna tutuyālā orda. **310** bilmem muhittin paşa dēyi sen ğamayı ğapıya saplıyā orda ölüyā. **311** ölüsüde safranbolu mezarlığında hatta devrek ticaret sanayi odasının eski yönetim ğurulu başkanı samim yücel safranbolu'da mezarını da yapdurduğunu da duyduk ama gidip de görmüş deyiliz onunda mezarı orda velhasılı böyle. **312** birinci cihan hārbi'ne de giden var. **313** çanakkale şehitliğinde hindistan bombayda benim hanımın büyük dedesi ğalmış onun yanından dahi gelen var burada **314** sonradan bizim eniştemiz olan devrekli ankara'da vefat etti o. **315** cemil bartu birinci cihan harbi'ne subay olarak giriyor. **316** ingilize esir düşüyor iki sene ingiliz'den esaretten ğurtulduktan sonā ğurtuluş harbine giriyor. **317** iki hārp görmüş eniştemiz hatta ben cumhuriyetin ellinci yılında yetmiş üç senesinde ankara'da evine gittūde eniştem vefat ettiydi **318** deyzem de diyom babaannemin ğız ğardeşinin beyiydi ayrıcā da teyzem önüme büyük bir albüm çıkardı **319** osmanlı askerleri hicaz yemen cephesinde al gelmişler de voleybol bile oynarken resim var **320** orda subay elbiseli hatta askeri haritalā arapca yazılı haritalāda var **321** resimlē var çok resim çekilmiş ğurtuluş harbi'nde de izmir'den şeyi askeri ğovduğu zaman yunan askeri merasim onlar önlēlerini ğattū zaman bir yunan askerinin efsun askerin bir kızın çenesine tuttu resim çekilmiş bir resmi hatura dei aldığıını söyledi **322** deyzem bu resim bu dediği arşivi dedi bu şeyleri

dedi sen söyle albümü dedi genelgürmay dedi bizden isteyè dedi **323** üzerinde haritalāda vādı. **324** bir arşiv olacak antika gibi yani ya geçmişe dönük bēyle bu şekilde ğaldı. **325** tabii nihayetine ne yaptılar ne ettiler orasını ben bilmem. **326** o sonā çok şey şeyde çanakkale'de ölenlē sonā ğurtuluş harbine girinlē bizim eski bir ğavēmiz vādı. **327** tarihi bir ğaveydi bütün o devreĝin gazileri kiminin ğulaĝı işitmez kiminin ayaĝı topal kimi omuzundan. **328** hatta tekke camisi'nin imamı hasan efendi'nin yüzbaşı oldū söylenür. **329** karabaşlı tahir efendi'nin yüzbaşı bunlā becerileriyle biraz ön görüşüyle yani askeri okullarda okuyarak deĝil. **330** takdir beratı oyuyla birlikte bunlara yüzbaşı payesi verip gazi olduĝundan dolayı bunların bu şekilde hayatını idame ettirmeleri sonā o gazi olan yaşlı insanlā hatıraları çocukluĝumda ğavemiz de bana da aĝnaturlādı işte. **331** esire yesir dediklerini biliyom. **332** meselā tayyareye ateş etmiş avculuk da vāmiş teyyareyi vuruyā. **333** teyyareden paraşütle atlayolā esir aldıklarını yesir dediklerini yesirinde esir olduĝundan bu şekilde aĝnatırlādı. **334** böyle yaşlı adamlādan sorduydum tabi o devirlēde. **335** çok ğulaĝı işütmeyen top sesinden ğulak zarı patlamış birçok şeyi gazilē bizim ğāveye dedem mekan hatta çocukluĝumuzda atmışlı yıllarda devrek belediyesinin bir on kişilik bandosu vādı. **336** merasimi de gazilerin madalyalarını daĝaraĝ protokolde oturub merasim geçişi de yaptıklarını bilirim yani böyle sıralanırdı **337** gazilē bayram töreninde merasim geçerlēdi çocukluĝumda. **338** şindiki aklım olsa tabii çocukluk aklı ben onların askerlik hatıraları bir dētere yazıp da bir belge gibi çok ğüzeldi. **339** hangi cephede nasıl olduĝunu çok ğüzel bir şey olurdu ama çocukluk aklıylan işte o ğadar düşünemedik onu hatta burda ermeniler vāmiş da doñuz beslēlēmiş doñuz da bakālā mı dei sonradan jeton düşüiyā ben o zamanki insanın doñuz beslediğini ne bileyim doñuzuda daha yakına ğadā bi kırk elli sene evvel biliyoduk **340** burda öyle bir şey olduĝunu bilmiyodum. **341** tabii bu şekilde olurdu yani burda zaten fransızların gemiden çıkartma yapamayınca burda onların bir şey yapamamışlā **342** fakat istila edüldüğü zaman zonguldak istila ediyorlar. **343** o arada da müstemlekelerinden yani şeylikleri şeyler oliyā. **344** koloni deyalā bir de bir şey taha vādı. **345** ellerinde sömürge tabi şindiki ismi ölēde bizim türklere uyan müstemleke onların içerisinde koleni. **346** bu kaputulasyon sebebiyle zonguldaĝa çıkartma yapıyā. **347** hatta o arada bu hindistan'dan bölünme pakistan o zaman hindistan varmış sonādan bölünüyā. **348** bu hind askerlerinin içinde müslüman olanların devrek'te devreye gelip yakın olarak bu yeni camide namaz ğılduklarını

da söylēlēdi eskiler **349** yani burayā oradan gelmiş askeri müstemleke asker nasıl çanakkalede anzahlā vādı. **350** yeni zelanda avustralya askerlerini götürmüş müstemlekelerinden kendi askerini sokmayā **351** o da oranın askerlerini yani müstemleke askerlerini burayā götürmüş **352** fransız kendi gelmesin dei burda bir çatışma olmayā zonguldak'ta yani öyle çarpışma olmaya **353** tabii atatürk zaten gurtuluş harbiylen yunan'ı govdüktan sonā italyanlā antep yöresinden fransız vā **354** gene hatay yöresinde burda biraz fransız. **355** ağırlık yunan istanbul'a da ingiliz'in girmesi oliyā **356** gemilēlē hāni çanakkale sonā almanlālā müttefuk olduğumuz için bizi de mālup sayıp da birinci cihan harbinden sonā istanbul'un işgal edilmesi yedi sene çok şeyler de olmuş yani.

Devrekli Şair Rüştü Onur ve Müfide Güzin Anadol

357 rüştü onur'un babası öğretmendi **358** dedesi abduallah sabri efendi bolu mebusu bu rüştü onur lise mezunu istanbul'a gidiyor. **358** ince hastalıktan dolayı bir devlet memuriyetine giriyor. **359** bir de hastanede de bir gızı seviyor evleniyorlā. **360** fakat ömrü uzun olmuyā **361** ilkokuldayken öğretmenimiz bize bir rüştü onur'dan bahsederdi **362** aşağıda oturduğunu ama odun da bilmediğini bin dokuz yüz yirmi ikide doğmuş yirmi yaşında filan ölmüş çok genç öldüğünü babam da çok genç öldüğünü söylēdi. **363** yani çok genç öldüğünü ama daha da detaya girmezdi. **364** devrek'in yerlisiymiş o genç yaşta ince hastalıktan öldü yani yani çok istikbali parlak bir şair yazar **365** ondan sonā meydanda heykeli olan müfide güzin anadol öğretmenlik yapmış. **366** istanbul'da bir lisede hiç evlenmemiş. **367** devrek eşrafındandır o hatta kemal anadolu da amca çocuğudur **368** ondan da yakın ahraba da eski chp izmir milletvekili olan kemal anadol'un anda yakın ahrabadır **369** devreğin yerlisidi. **370** bunlar böyle şair eskilēden hamamcı deli hayri lakaplı hayri tuncer keman çalāmış ve beste de yapmış izmir radyosunda eserlē çalınmış bununla ilgili pek irtibat gürulmamış **371** yani bunnan pek bir bahseden olmuyā **372** yani bu o gāranlıkta gālma.

İ.T.A;

Konuşan: Mehmet Baltacı (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1950 (67 yaş)

Derleme Yeri: Hüseyin Çavuşuoğlu köyü

Derleme Tarihi: 08.10.2017

Konu: Tombulacık Halime Türküsü Hikâyesi

Tombulacık Halime Türküsü Hikâyesi

1 ben mehmet baltacı, halime'nin torunu. 2 ráhmetlinlen o böyüttü beni yani nasıl değem anam babam darlada işte güçte ben onun yanında böyüdüm. 3 şindi ráhmetli amcam vâmiş daha genç artık on iki on üç yaşlarında bilemeycem 4 onu almış deli mehmet ava götürmüş ava gidince cemile orda odun yapayormuş odun tam yüklenmek üzēēken ona ğalkıyā 5 dur bakem diya sen diya yeri yurda bā vercēn diyā 6 vermem diyā 7 ölürüm gene vermem 8 öle mi öle onu yıkıyā yuvalıyā tüfelē sakladı yerden alup onu vuruya 9 deli cemileyi vuriyā. ordan geliyā 10 amcamı bırakıya 11 o türkü söylıyā söylıyā gidiyā amcamın adı ismail subaşı ninemin göñlü yōdu göñlü olsaydı zaten boluya göndēmezdi.

İ.T.A;

Konuşan: Muzaffer Onur (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1959 (60 yaş)

Derleme Yeri: Eveyikli Köyü

Derleme Tarihi: 07.10.2019

Konu: Köçeklik, Türkü (Çam Dibinde Ayşem)

Çam Dibinde Ayşem

1 çam dibinde yatan ayşem

2 aman hasta mı oldun sen bu ahşam

3 aman hasta mı oldun sen bu ahşam

4 merdivenden tıgır mıgır ayşem gözleri de çakır ayşem

5 aman hasta mı oldun sen bu ahşam

6 aman ayşem yaman ayşem

7 aman hasta mı oldun sen bu ahşam

Köçeklik

8 ismin muzaffer onur eveyikli kóyünden. 9 bundan gırkdört sene önce bu argadaşla berābē başladık 10 ilk mesleye çalgıcı olarak başladık inşaatlara gidiyorduk. 11 burda bi yerde eylence vāmiş götürdü 12 bizi oraya gittik kóçeklik amaçlı değil yani orda çocuklukta gördükleri için beni oynarken burda dedi 13 getirir kendini fālān yere götürürüm götür dedim ondan sonra babasıyla devam ettuk 14 aşı yugaru üç sene gadar beraber ondan soña ráhmetli kerim amcadan sonra bunun dayısı olur 15 gödeş ziya torpil şaban derle 16 onunla bolulu cemal ingele mehmet ali topal osman bunlar tarihi gişiler eyitme. 17 biz sade buralāda çalışmadık bolu ankara beypazarı ğarabük bartın zonguldak civarında gitmediğimiz kóy kalmadı 18 yani hepsine aşı yukarı gittik. bir fiil yirmi beş sene çalışdım. 19 ara otuz sene tamamladuk. 20 ara ara gittim otuz seninin beş senesi aşı yugaru daulculukla geçti ondan sonra inşaatçılık devam ettuk. 21 kóçekçilik yaparken inşaatçılığa da devam ettuk. 22 yirmi iki yaşında askerden geldiğim zaman yirmi dört yaşında inşaatçılığa başladım 23 hem inşaatçılık hem kóçekliği devam ettim hem mütahitçiliği 24 para gazanduk değerlendirmedik hep argadaşların ğurbanuda olduk yanı çevremizin ğurbanı olduk. 25 tabi bu meslekten ekmeg yedik yirmi beş sene yani meselā evimi dahi bu kóydeki yaptığım bir gatlu evi bunun sayesinde yaptım. 26 dúún yapacak gişiler meselā eskiden telefon yokudu meselā habearleşidik 27 devrek pazartesi günleri devreğin

devamlı mekanımız belliydi belli semtimiz vadı o semtten bize ulaşırladı **28** o semtlerde buluşıduk. **29** çalgı beş kişiden oluşur bi kóçek bi keman bi çümbüş bi klanet bi dâvul arada darbuda olur **30** darbuka genelde bizde kóy düğünlerinde tutulmaz anca eyvence alanlarında oturak havalarda darbuka ara sıra bulundururduk dúúnlerde. **31** şimdi şu anda cingenlerin yaptı şey değil yani bizim asıl kóylerde halk arasında yapılan bie eyvenceydi **32** bu şimdi cingellere mal ediliyor ama diil aslında hallk kendisi yapıyordu yani deyerlendirmeleri

-9-

İ.T.A;

Konuşan: Ali İbrahim Davulcu (İkokul)

Doğum Tarihi: 1950 (69 yaş)

Derleme Yeri: Tellioğlu Köyü

Derleme Tarihi: 27.10.2019

Konu: Köçeklik

Köçeklik

1 tabiki tabiki sâa ne diyorum otuz bir yılımı verdim **2** otuz bir yılımı tam madenden burayâ dúúnlere gide gelerdim **3** pazar gün pazartesi bağlayan ahşam madende olurum ama tabiki orayâ gidēkende boş gitmiyodum. **4** o dönemlerdeki adetlerimiz oooo ya bilemediği şeyi biliyoduğ **5** biz ya bizim tutulduğumuz ğadarı bizim tutulduğumuz ğadarı ben hiç zannetmiyorum **6** yani adam bile bıçaklamaya döndü vatandaş tabi canım biz ōle bir mesleğimizdi vatandaş eylendimesini biliyorduk **7** yani her kóyde bulunmaz her kóyde bulunmaz vatandaş meselâ ereğli tarafı arumutcuma yani armutcuma deyi geçiyâ ama artuk o tarafın ekibi var meselâ o tarfin ekibi vâ **8** ki tabi bizim ğaydımızı onlar ereğli ereğli üzerinde gidiyâlâ **9** biz bildiklerümüzü söylıyoruz **10** vatandaş ğılarnetle bana söylüyor ben de aynısını cuvâplanduruyom **11** ee tabiki zilleri bırakıyorum aynen orda şey ediyorum söylüyorum vatandaşın muhabbetini yapıyorum. **12** o dönemden

hatırladığımız kóçekler o arkadaşım öldü vefat etti mehmet kóçek yani öldü adam **13** ersin kóçek vādı **14** mehmet kóçek vādı yakup vādı bizim başlardan yakup ğılarnetçiydi **15** o abduş kóçek abduş deledi ona muharrem kóçek sezer kóçek yani. **16** bir mehter ekibi yani ben sana şöyle söylüyim vatandaş özen veriyor **17** özen verdiği için o mesleğin üzerine şöyle bir bir buçuk sene olmaz bir senin içinde alırsın zilleri elini muhabbet yaparsın niçün meydana çıkmışın para ğazanmak için yani adam oynayamıyā deyi böyle senin yüzüne gonusur arkadaş **18** bana güzel muhabbet yap güzel paramı al deyi yani bizim būda mesela benden başga bu kóyün içinde abi tane vādı o amcān oğluydu o da vefat etti **19** mıstafa dāvulcu gitti. **20** abisini ee şimdi bir mehter ekibi üç kişiden teşkil eder üç kişi bu üç kişiden teşkili artık üçerden altı üç takımda mehter dokuz kişi yapar **21** biz giderdük mesela dört takım beş takım gidēdük tabiki anadın mı **22** işte içürden hesabını yap. **23** ya cingenlerin aramızdaki fark onlā yani iki şıkla para kopartmaya çalışır ama bizde o yok **24** biz vatandaşın muhabbetini yaparuz parasıda alırız yani biz şey ettiğimiz ğadarı oynasırken muhabbetimiz vatandaş zaten tanıımıyā cebimi cebini tanıımıyā **25** böyle sallıyā parayı çünkü muhabbeti seviyā adam **26** kafayı bulıyā **27** oh sen muhabbet yaptukca neşeleniyā adam **28** yani bizim burda zevk adamı diye birisi vādı ırza diye geçiyā aslında rıza dāvulcu ama vefat eti adam. **28** adam ğaç yaşında biliyo musun adam yetmiş iki yaşında yetmiş üç yaşında adam vefat etti **29** bir türkü söylesinde bi ğór. **30** bizim meskeğimizde deyil ha. **31** mesela çalgı çalan adamlān bir dāvulcu işte üç kişiden teşkil olur **32** bu biz yani kendi kendimize öğrenme deyil ama adam dāvulları çalıyo ordan öğreniyoruz **33** zillere vurma yerlerine mesela güzel zillere bi alıştıktan sonra öte yana gitsin bunun şeysi vatandaş o ırza dāvulcu dedediğim hani söylüyā dedim ya sana onun oğlu var şimdi böyle hani teyibi açıpta bi oynatsın bi ğór **34** adam bayılıyā adam **35** eyer onu tercih ediyorsa tabiki. **36** yapar tabi nēyi yapmasın öğrenmek istiyorsa rahat yapar. **37** ama yok benim bunla bi işim olmas derse onu öyle geçē çünkü öğrenme şeysi yok ha **38** benim torunlar vā şimdi dedesi kóçek ya bi oynasınlā da bi ğór.

İ.T.A;

Konuşan: Ayhan Alaz (Lise)

Doğum Tarihi: 1966 (54 yaş)

Derleme Yeri: Adatepe K y 

Derleme Tarihi: 26.02.2019

Konu: T rk  (Ak Koyunum Hastadır)

1 atım var alabula

2 tutuldum aē yāęmura

3 kız g l tenin  ş m ş

4 giriver yatağıma

5 kız g l tenin  ş m ş

6 girelim samanlığa

7 tahtalıkta tencere

8 nazar değdi hatęeme

9 zalım amcan duymasın

10 bizi  eker zencire

11 zalım amcan vuracak

12 a ık kalsın pencere

13 ak g yunum hastadır

14 al g yneğim basmadır

15 şu benim deli gönlüm

16 gece gündüz yastadır

17 şu benim deli gönlüm

18 gece gündüz yastadır

-11-

İ.T.A;

Konuşan: Fuat Atar (İkokul)

Doğum Tarihi: 1956 (63 yaş)

Derleme Yeri: Ahmetoğlu Köyü

Derleme Tarihi: 04.05.2019

Konu: Türkü (Çam Tepesi Taraklı)

Çam Tepesi Taraklı

1 çam tepesi tarahlı

2 çam tepesi tarahlı

3 zakire fındık yanağlı

4 sen zakire'yi sorāsan

5 askerlere merahlı

6 a güzelim kibarım

7 kapına varamadım

8 gecenin ayazında

9 yanına yatamadım

10 kara ğabak bā attı

11 dibinde yılan yattı

12 a benim zakirem

13 seni kimler ayarttı

-12-

İ.T.A;

Konuşan: Abdullah Kabakcı (Lise)

Doğum Tarihi: 1945 (70 yaş)

Derleme Yeri: Başlarkadı Köyü

Derleme Tarihi: 15.10.2015

Konu: Mani

1 çauruladı bize imecē oralarda bōle karşuluklu iddialı türkū söylēdi

Mani

2 elmalı sekiz dizdim

3 düştü çamura sildim

4 yar ğıymetini bilmezdim

5 ayrı düşünce bildim.

İ.T.A;

Konuşan: Hayati Ören (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1956 (59 yaş)

Derleme Yeri: Başlarkadı Köyü

Derleme Tarihi: 15.10.2015

Konu: Düğün

Düğün

1 selavatlād. biz onlara ama on ğuruş ama beş ğuruş selavatlāmā paralarını verirdik yani. 2 ikinci ğarşılama da şöyle olurdu. 3 ben giderdim direk senin evine senin evinde oturdum dúún evine haber yollardım bize yemek öbür şeyler gelirdi bizde onlara söylemek icabet etmes 4 anadın mı orada tekrar sırası gelirdi mehterler gelirdi ona vurardı çalādı 5 iki üç saat sonra beş sonā mı iki gün sonā mı ordan ğalkar giderdik işimizin başına böyledik yani 6 dalbastı gibi oyun oynardık sen orada herkes zaTen çifte telli vurdu mu kimseye yerde göremezdin herkes sahada olurdu. 7 yok mengengen ayırır yani buralarda mengengen ayırır oyun yani muktarlıkta sadece kóylü oynuya her bi arkadaş oynamazdı 8 herkes oynamazdı 9 eveyikler çok ona oynarlardı 10 bizden ona ğaçarlādı 11 oyundan böyle dúúne gitmekten filan muhabbet yapardı geri dönerdi 12 ya hep çifte telli şudur budur hatırlayamıyorum ki şimdi yani. 13 eski türküler şimdi arada sanantkarlā öğrenüke şey yapıyolā 14 bunu söylüyolā neçün diyalā zor türkü deyi işte evvelki türküler onun içinde yani.

İ.T.A;

Konuşan: Durkadın Lafakoz (Okuma yazma bilmiyor)

Doğum Tarihi: 1936 (77 yaş)

Derleme Yeri: Aksu Köyü

Derleme Tarihi: 21.09.2013

Konu: Türkü (Erik Senden Uzun Yok)

Erik Senden Uzun Yok

1 bu gelen kimin gızı

2 yanağlā gırmızı

3 selam verdim almadı

4 sanki gaymakam gızı

5 yanuğlarda at bitmez

6 gönlüm seni terketmez

7 ilk gozum seni gördü

8 başkası hayretmez

9 erik senden uzun yok

10 uzun yarda gözüm yok

İ.T.A;

Konuşanlar: Armağın Tığ, Zeynep Kart (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1951 (62 yaş), 1955 (58 yaş)

Derleme Yeri: Bakırcılar Köyü

Derleme Tarihi: 21.09.2013

Konu: Türkü (Bal Dudum)

Bal Dudum

1 deccallar'ın meşeleri uğlaya

2 dudu'm da düzağıl'dan uğruya

3 aman dudum bal dudum

4 fedime de seni ğandūdu

5 deccallar'ın meşeleri ğayrıldı

6 hakkı da dudu'dan ayrıldı

7 aman dudu bal dudu

8 fadime de seni ğandūdu

9 tatar'ın atının pantulu

10 dudu'nun da otuz iki altunu

11 aman dudu bal dudu

12 fadime de seni ğandūdu

İ.T.A;

Konuşan: Melahat Tığ (Okuma yazması yok)

Doğum Tarihi: 1950 (63 yaş)

Derleme Yeri: Oğuzhan Köyü

Derleme Tarihi: 08.10.2013

Konu: Türkü ve Hikayesi (Ağursan Yollarında)

Ağursan Yollarında

1 ağursan yollarında

2 gelen atlı candarma vay vay vay yarım

3 düştük alem diline aman

4 fermanım yazılacak vay vay vay yarım

5 dar gelirim devreğē aman

6 eminem ağır gızım dinmiyor sızı

Ağursan Yollarında Türküsü Hikayesi

7 annem dēdi ki ormana oduna gitdüklē zaman dedemin yanında dört kiři geldilē gızım deyzeni gaçūdülā dēdi. 8 deyzemi gaçūrunca işte dedem onlara baltayla müdahale etmiş ama dedemi şey yapamamışlā dağa galdırmışlā 9 deyzemi gēne getirmişlē geri üçüncü dağa galdırmışlar deyzemi ormana annem anlatırdı 10 gızım işte en sonun fakır birisine hamile galmış deyzemi fakır birisine yazıcıoğlundan deyzeni oña verdik derdi 11 annem bana dedem anlatırmış anneme işte 12 bu türküyü annem işte domuz göllerinde davar güdēkene gızım deyzenin başuna böyle işlē geldi deyi bana anlatūdu 13 bize annem söylēkene ağzından bizde dinlerdik böyle yani o söylēkene bizde söylerdik. 14 ordan

aklınızda ğaldı bizim annemin şeyleri deyzenizin başuna böyle olaylā geldi diye anlatırdı bize **15** ben de ordan hatırladım annem söylerkene.

-17-

İ.T.A;

Konuşan: Eşref Dereli (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1949 (70 yaş)

Derleme Yeri: Eveyikli Köyü

Derleme Tarihi: 07.10.2019

Konu: Köçeklik

Köçeklik

1 şimdi onlara ğaldı yani şimdi türkülerden önce iki üç kemanici oluyādu **2** başğa yōdu āmā şimdi çoaldılā **3** o zaman iki üç kōçek zor bulüyodu bizim türklerden çōdu o zaman istediĝin zaman alıp götürüyodun. **4** belli kōyler vādı mesalā tellioĝlu bizim bu eveyik ĝısımında sabunlarda ziyagil vā dı **5** misā gozludan vādı bōle her bölümde vādı en fazla tellioĝludan çıĝıyodu kōçekler çıkıyodu vādı **6** yani yok ĝibi bişeydi **7** tabi bir iki kemancı biliyodu şimdi görüyorsun hep onlara ğaldı türklerden kimse yok. **8** ben şimdi on yaşında başladım bu işi oĝuldan giderdim hocadan izin alırdım **9** aşıĝı yuĝar on yaşında on yedi yaşına kadarı gittim **10** ondan sonra işte boluya gittim **11** madene gittim **12** orda bir ay çalıştım ondan sonra zonguldaĝa gezdim **13** zonguldaktakta izin alū alū gelū gelū giderduk **14** yani aynı argaşılā devamlu devam ederdük aşıĝı yūkar elli sene civarında çaldım **15** ben dauļu şimdi yaşım atmış beşe geliyā **16** artık elli sene civaru çaldım ara sıra yine tek tük çıktı mı gidiyorum **17** genede devamlı gitmiyorum biliyon mu **18** ĝalp ĝırizi geçerdim hesap et on yaşında başladım **19** hesap et işte sene atmış beş yaşına geliyom. **20** bak şimdiki kōçeklē kōçek sayılmaz ki zahten eski kōçeklē nēde onlā nede bulacān ilk çıkma kōçekler almanyaya gittiler **21** almanyadan gelip de ölenlerde var. **22** meselā nerden bulcān onlar zor bulunur onlā bunları yetiştiler **23** çok eski kōçekler var. **24** şimdi pazartesi ĝünlē devreye

buluşma yerimiz vâdı **25** orda pazarlık yaparduk bugün kaç ekip gidecek üç ekip on bir on iki kişiden fark ediyodu **26** iki ekip giderse altı yedi kişi oluyodu **27** bir ekip giderse dört kişi olursa dört ekip giderse misal on beş on altı kişi oluyadı **28** galabalık öle pazarlık yaptı mı gidiyadı.

-18-

Konuşan: Ayşe Demir (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1969 (51 yaş)

Derleme Yeri: Akçasu Köyü

Derleme Tarihi: 20.11.2020

Konu: Yemek Tarifleri (Gözleme, Tavuklu Börek, Mancar, Merdane Tatlısı)

Gözleme

1 koca çorbası nasıl deyem sana kümeç gözleme yaparız **2** yani yağlı ama bir şey gatmayız içine **3** gözlemenin içine maya gatmalıyız **4** tuzla yūūruz ondan keri onu bekletiriz yumuşasın dēi açmā başlarız. **5** açınca yağları bir daha yağladuktan kere tekrar düreriz böyle üstüne goruz. **6** yağ goruz üstüme gözleme biz öyle yaparız **7** yani şimdi gözlemelē ispanaklı yapıyālā peynirli yapıyālā yine yaparız ama bizde böyle

Tavuklu Börek

8 davuklu börek davuklu yaparız **9** yazdan açıyon yuvkaları hazırlıyon kışa **10** yuvkaları ıslayon suyla az tuzlu suyla ıslıyan yada davuk pişiyor ya onun suyuyla ıslayon **11** davuk piştikten keri börek piştikten keri böreğin üstüne davuğu parça parça edersin **12** ondan keri pul biber garabiber artık ne atacaysan.

Mancar

13 mancar lahana yemeği işte mancar deriz bizim şeyde toplarız bahçeden **14** yoksa satın mı aluruz yani haşur haşur yıkaruz **15** yıkaduktan keri ince ince doğraruz doğraduktan keri dökeriz acı suyu gitsin dēi **16** tencereye yağını goruz zeytinyağı olsun ya da gıyma olsun. **17** çiğ soğan doğrarız **18** bolca sonra lahanayı

goyuktan keri mancarı salçada goyarız **19** tabi sonā mancarla güzel gidiyor yani ama yoğurtlu yapmıyoz **20** yani öyle yimeği giymalı gelen güzel oluyā.

Merdane Tatlısı

21 merdane tatlısı yapıyom. **22** merdane datlusuda işte malzemelerine gorsan içine artuk işte hamurunun mesela onu merdaneyle ya da o küçüh bir oklarına açıyon. **23** böyle altı pazı bōle küçüh küçüh yumurta sarısı gadar ya da on pazı **24** bōle bir de üstüne goyon ōle açıyon **25** tepsin büyüklüne göre demen gibi bir bir işte yetmiş seksen dane goyon bōle **26** bir biri üstüne kesiyon fırına goyon fırında pişiriyon **27** güzel bide şerbetini yapıyon.

-19-

Konuşan: Mustafa Masalcı (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1970 (50 yaş)

Derleme Yeri: Mahmutoğlu Köyü

Derleme Tarihi: 20.11.2020

Konu: Düğün, Bir Kız Sevdim Devrek'ten (Türkü), Asker Uğurlama

Düğün

1 görücü usulü artuk galmadı **2** eskidenmiş analarımız zamanunda büyüklerimiz zamanındaymış şimdi görücü usulü yok **3** şimdi internet usulü vā işte feysbuku meysbuk cart curt deyela ya instagram mıdır nedir o pek dilim dönmeye **4** öyle şeylere o usul şu anda devam ediyā **5** görücü usulü hemen hemen bu çevrede bu civarda bizim köy ile adam öyle de bitti yani **6** böyle bir şey galmadı **7** herkes şimdi büyüklerin dedik olmaya küçüklerin dediği oluya **8** şimdi kız istemeye giderken **9** önce damadı götürmezlē **10** ailelē gidē aile gidē ondan sonā damadı götürdülē tanışdurulā **11** ondan sonā tanuşduktan sonā tabii bir sefer gidersin vermezle **12** ikinci sefē gidersin gene vermezle **13** üçüncü sefē biraz naz edēlē üçüncü sefēde verilē genellikle işte verükene dē damat o evden bir şey istē bana mesela bir tane incir ağacını verdilē **14** o evden incir āacı benim oldu evde **15** görümlük gibi bi şey hani bayanlara da geline de görümlük oluyā **16** yüz

görümlüğü bizim benim de incir ağacı oldu orada tabii erkeklerde görünlük yollālā **17** orada söz kesildükten sonā yani bu bir gelenektir **18** işte her sene gidiyāsun topluyoāsun incirlē iyi beraber yiyoruz da işte gör usül olduğu için benim o şu anda yarın kimse bir şey garişamaz **19** işte gızı verildükten sonā işte nişan mı yapacan dūūn mü yapacaksın gün verūlē dūūn yaparsan urba dēlē **20** urbaā gızın urbasını düzēlē işte ūrba dedükleri bōle geysiydi şuydu buydu altunuydu saatiydi dahıydı.

Bir Kız Sevdim Devrek'ten (Türkü)

*Bu türkü ilk kez 11 Şubat 2017 tarihinde İbrahim Tığ tarafından Hatipler köyünde, Emine-Mustafa Taşçı kaynak kişilerinden derlenmiştir. Arif Çelik notaya almıştır. (Tığ, 2019: 96).

21 bir kız sevdim devrek'ten yarım gelmez gurbetten

22 beni yardan ayıran tosunların muhtarı

23 dādan kestim parlama gara gözlüm ağlama

24 beni yardan ayıran tosunları muhtarı

25 bir kız sevdim devrek'ten yarın gelip gurbetten

26 hatiplerin kızlarına ah çkerim yürekten

27 bir kız sevdim devrek'ten yarım gelir gurbetten

28 hatiplerin kızlarına ah çekerim yürekten

29 dādan kestim parlama kara gözlüm ağlama

30 beni yardan ayıran tosunların muhtarı

Asker Uğurlama

31 asker ūurlama tabii farklı şekilde oluyā **32** mesela elimize gına yakıya **33** kurban olsun diye buna yakalla **34** hayvana bile bir gurban keserken kına yakālā vatana gurban olsun dēi **35** buna yakālādı mesela argadaşlā toplanır **36** ya tabii

kur'an'da okunūdu argadaşlā toplanın da böyle işte en büyük asker bizim asker omuzları atarlādı hala devam ediyā

-20-

Konuşan: Yasemin Durmaz (Okuma yazması yok)

Doğum Tarihi: 1969 (51 yaş)

Derleme Yeri: Akçabey Köyü

Derleme Tarihi: 20.11.2020

Konu: Yemek Tarifi (Malay)

Malay Tarifi

1 lahana mancā vā. 2 malay vā mısır unundan da daha çok yapıliyā burada 3 su goyuyōsun duz ğatıyān içine onu güzel yavaş yavaş ekleyip bōle hafif bōle helvayı bilirsünüz öyle 4 olunca pişirip çeviriyāsın. 5 onu biraz zahmet bir iş ğūç guvvet lazīm 6 sonra tepsüye bi böyle kaşı ğaşı ğaşı ğaşı yapā istersen üstüne dōkerlē ğıyma dōkēlē istediğin gibi ye. 7 bakarsın artık istiyorsan bir dakika ama gocaman açıp ğūrutuyorsun 8 merdane gibi olmayā incecik incecik tek tek hamur ona en az yirme en az elli atmış yukfa açacaksın böyle açacaksın. 9 bölükteki bazıları kurutacak soru dōküyan aralarına ceviz veya fındık tekrarını kesip fırına veriyorsun ama onun üstüne de tekrar pişirirken böyle beyaz olması için yanmaması için yani baya bir şeylē gazete bir şeylē boya yālī kāt falan onu ısıtınca onu yemesi çok güzel oluya. 10 daha bi kadın oluya.

-21-

Konuşan: Ferhat Kiraz (İlkokul)

Doğum Tarihi: 1969 (51 yaş)

Derleme Yeri: Yağmurca Köyü

Derleme Tarihi: 20.11.2020

Konu: Askerlik Anısı, Düğün Gelenekleri

Askerlik Anısı

1 işte on beş ay yaptık. o ğadā başka da bir şey yok. 2 hangisini anlatayım ben şimdi vallahi bir ara işte.ufak şeye düştüm. ben o ne diyālā ona bir şey vā. 3 yani ceza yatıyom ya askerde şey ona düştüm. 4 o da işte cahillik işte ne yapāsın iki gün askere geç gittiğim bulamadım. 5 birliği dayım istanbul'da dayıma gidelim ki ben dayı dedim be şu dedim birliği bir arayayım dedim. 6 dayım da dedi ki lan iki günden ne olacaḥ bir şey ōmaz. 7 iki gün bunlā da bizim ya ondan sonra biz arıyoruz. 8 askerlik şubesine işte küçükçekmece mi ne diyālā orada bir şube varmış oraya git diyor 9 neyse abi ondan sonra bir tane polis orada git dedik abi dedik ya şu birliği biliyor mu dedim 10 adam da bakıyā bakıyā kağıda bulamayā Allah Allah lan dedim 11 burada öyle birlik yok hanım dedi ya sen dedi başka yere bir sor bakalım dedi neyse biz dayımla geç geri eve gittük 12 ondan sonā dayım işyerinden birkaç danesi argadaşına sormuş bu birliyi biliyor mu deḡ lan argadaşlarına soruyor. 13 onlar da bilmiyā. neyse hafta sonu olduḡ için. 14 sıkıntı olmazdı dayım. pazartesi dedi. 15 bir daha gideriz dedi birliğe bakma. 16 neyse bir şekilde bulduḡ. ondan sonra oraya gittik işte biz sonra bana dediler ki niye geç geldin sen dediler. 17 ben de dedim ki gomutanım dedim ya buraya biz bulamadıḡ dedi lan nasıl bulamıyosun. 18 senin okuma yazman yoḡ mu dedi bana dedim burası çok ters yerdeymiş. 19 onun için biraz zor zor bulduk dedim. 20 iyi dedim. 21 bir şey olmaz belki dedi iyi bak çantalarını biraḡ dedi 22 gamuflajın giy de dedi yanıma gel dedi bana öyle oldu işte ne ğadā ğaldınız ğonu şimdi vallahi ben altı ay falan askerliğimi yaptım ondan sonra bana şey dediler mahkemeye çıkacan dedi baḡ 23 benim argadaş vā şeyde yazıhanede lan dedim lan dedim ne mahkemesi lan dedim mehmet dedim ben dedim adam mı öldürdün be dedim nereye çıkıyā mahkemeyi dedim. 24 dedim burada işler abi dedi ya. iyi neyse altı ay sonra biz mahkemeye gittik. 25 mahkemede vaktin beş daha gomutan böyle yıldızları üç tane beş demem yani sayamazsın veya generalmiş hepsü 26 Allah Allah bana sordu da niye geç geldin askeri deḡ. 27 ben de dedim gomutanım dedim. 28 ben dedim şubeye bulamadım da dedi. 29 onun için dedim geç geldim. ondan sonra biraz bana ğızdı 30 daha falan neyse tamam çık dediler dışarı gomutan da dedi ki ölüm dedi bir ay sonra ceza yapacaktım 31 bana Allah'ım yarabbim dedim ya gomutanım ne cezası bu 32 ölüm dedi iki gün geç gelmişsin geldi de onun da yapacağım dedi. 33 ondan sonra bir ay sonra beni almaya

geldiler cezaevine arkadaş girer girmez bir dövüşçü o güzel beni anam anam eğer onlar şeymiş oranın gardiyanı **34** lan niye dövüyor mu diye soruyā kimse cevap vermeyā **35** bir dā buraya düşme dēi. **36** vallahi askerlikte başkaanım işte acemi birliğünde oldu. **37** izmir gaziemir deydi. **38** ondan sonra neyse bizi şoför yapacakmış lan dedim bizden şoför olur mu dedim ya ondan sonra ehliyet vereceğim. **39** işler bize orada sonra eğitim al biraz falan dēken direksiyonun ne olduğunu bilmeyām gazın ne olduğunu bilmem **40** neyse bunlā bize öğretmen başvuruları falan gömütanım biri dedi ki sen öğrendin gel al dedi abi göcaman şey neyse böyle altı āgadaş birbirimiz suriyā birbirimiz süriya. **41** neyse ben arabaya frene basıyām diye gaza bir basmışım mı böyle ahlına doğru atılan dediğimde on beş metre ilerisine çuğur yazmışlā. **42** böyle o çukuru dōru bir girdim. **43** araba bir saklan dolayı çıkarabilir misün ben gömütan söyledim argama dōru bir vurdu geçirmede. **44** sen de şoför mefor olmaz senden dedi öyle işte başga da öyle

Düğün Gelenekleri

45 vallahi bizim öyle işte dūñlere eskiden çok iyi oluyādu da benim zamanım da pek iyi olmadı. biz de ğırnata dēēllerdi de ben hep öyle hayal ederdüm. **46** babama dedim ki baba dedim bizim dedim dūñ nerede olacak dedim. neyi olacak **47** bir de normal dedi işte dedi dedi. **48** ondan sonra evlenecēsın işte dedi. neyse bizim günde hangi gündü ya **49** vallahi hafta sonu muydu? tam hatırlayamıyorum zamanda herhalde cumartesiydi. **50** neyse millet doplanmış işte beni hayırlı olsun falan da falan beni çağurdu. **51** baktım ben yemeği yedim sigara içem ben dedim dışarı çıktım dedim. ayakabum yok kimse bir şey demiyor. **52** ben dışarı ondan sonra bizim şey var orada. neydi onun ismi ya bizim köydeki bir argadaşım vādı. **53** ben dili sen bu dediğin şeyi bilmiyor mu dedi burada adet dedi. **54** damadın dedi böyle adeti başlarım dedim ya lan ben benim ayakkabımı dedim kimse bilmiyor dūñdeki o gelin tarafının şey vāmış işte **55** o ne diyorlar onlara kardeş. **56** onlar para vermek lazım işte beş on lira para verülē ayakkabının tekini bulursun dedi de öyle oldu işte o da o da geçtik bu bizim zamanımızda yapılyādu. **57** ben mesela alıp aklımda az çok bilirim gelin böyle eve girdiği zaman bardağından onun için de barda. tarlada böyle yere kırıldı da orada o bereket demekmiş. **58** meğer ondan sonra ekmeği biraz daha böyle birinin üstüne ekmek parçalar atālādı. **59** o da evine ekmek tutsun de ondan sonā daħa vā birkaç tane vā

da işini hemen aklıma gelmeyolla vā. **60** yani ğınalarda filan bir şey o da kız istemeye giderken nasıl oluyormuş kız istemeye değ de bizim şey yok komiğime giderdi benim o bizim eski evlerde çatının altı boşudu **61** o çatının altında yavaştan bōle bir ekle vardı ama şimdi o eski evler ğalmadı. **62** onun üstüne çıkardın. biz ğınalarda erkek sokmak yok. **63** nereye erkek sokuyorsun erkek sinek bile giremiyor

Ek 2. Sözlük

-A-

aḥ yağmura : “ak yağmura” dolu yağış türü 10-2

aḥlīla : akıyla 6-75

ahraba : akraba 6-368

aḥşam : akşam 8-2

alabula : karışık renkli 10-1

alīlā : alırlar 6-148

altunu : altını 15-10

altyapusu : altyapısı 6-247

alū : alır 17-13

ámá : ama 17-2

ámáčlı : amaçlı 6-280

ânılan : anılan 6-97

ânıları : anıları 6-93

anīliyā.: anılıyor 6-114

anzaḥlā : anzaklar 6-349

apörlöre : hoparlöre 4-36

ārdı : ağırdı 1-115

arḡadaşla : arkadaşla 8-9

artuk : artık 9-7

aşguyā : askıya 6-220

avculuk : avcılık 6-332

avda : bir çeşit tatlı 6-176

avdacı : avda satan kişi 6-181

ayrUldU : ayrıldı 15-6

-B-

bā : bana 2-3

bā_attu: bağ attı 11-10

bālālā : bağlarlar 1-133

başga : başka 17-2

baya_a: bayağı 6-248

bāzı : 6-148

bennen : benimle 6-43

berābē : beraber 8-9

beyenir : beğenir 6-150

bilincē : bilince, öğrenince 6-292

bōle : bōyle 1-25

bōyük : bōyük 1-22

burayā : buraya 1-17

búydáy : buğday 4-21

-C-

cēüzlü : cevizli 6-177

cingellere : şingenelere 8-32

cuvāplanduruyom : cevaplandırıyorum 9-10

-Ç-

çalışūduk : çalışırdık 1-117

çapa : çarpar 6-207

çāurulādı : çağırırıldı 12-1

çeküklük : çekiklik 6-118

çığarduktan : çıkardıktan 6-171

çığarma : gemi çıkarma 6-292

çığıyodu : çıkıyodu 17-5

çıhtı : çıktı 6-207

çıraḥ : çırak 6-1

çoaldılā : 17-2 çoğaldılar

çōdu :çoktu 17-3

çoh : çok 1-116

çoḥ : çok 6-183

çōō : çoğu 6-30

çōvalına : çuvalına 6-22

-D-

dā : dağ 1-133

dabağın : tabağın 4-5

dabān : tabağın 4-2

dağaraḥ : takarak 6-336

dakâyım : takayım 1-81

dakımı : takımı 6-154

dane : tane 1-99

darafına : tarafına 6-170

daş : taş 1-97

daTlu : tatlı 1-67

davuk : tavuk 1-68

dāvul : davul 1-10

davul : davul 8-29

dēmürcülērün : demircilerin 6-15

dedüümüz : 6-13

de'em : diyeyim 7-2

dèi : diye 6-170

dèil : değil 1-53

dèil : değil 6-170

dēlē : derler 6-188

depsi'e : tepsiye 5-11

dētere : deftere 6-338

diil : değil 8-32

doğuz : dokuz 1-99

dōmēçlē : dōmeçler 6-218

doñuz : domuz 6-339

durū : durur 1-3

dúún : düğün 8-26

duvâḥ : duvak 6-156

duz : tuz 1-54

-E-

ēkek : erkek 1-5

ēlence : eğlence 1-29

erīk : erik 14-9

etfāye : itfaiye 6-78

étmiş : etmiş 6-259

-F-

faġat : fakat 6-236

fakır : fakir 16-10

fōtur : fōtr şapka 6-139

furunları : fırınları 6-165

-G-

ġaba : kaba 5-11

ġabak : kabak 11-10

ġabristanda : kabristanda 6-126

ġabuna : kabuġuna 6-306

ġaç : kaç 4-43

ġadā : kadar 1-1

ġadın : kadın 1-36

ġadir : kadir 1-128

gaet: gayet 6-83

ġafasında : kafasında 6-139

ġaidelere : kaidelere 6-253

ġalabalık : kalabalık 17-28

ğalas : kalas 6-221

ğalay : kalay 6-12

ğalbur : kalbur 6-66

ğalp : kalp 17-18

ğalūken : kalırken 6-308

ğama : kama bıçağı 6- 307

ğamasıylan kamasıyla 6-308

ğamyonu : kamyonu 6-100

ğan : kan 6-300

ğandūdu : kandırdı 15-4

ğanunu : kanunu 6-107

ğapak : kapak 6-181

ğapalı : kapalı 1-74

ğaPatırlā : kapatırlar 6-170

ğaplı : kaplı : 6-23

ğar : kar 6-100

ğarabük : Karabük 6-137

ğaradan : karadan 6-292

ğaradenizli : Karadeniz’li 6-32

ğaranlıkta : karanlıkta 6-372

ğardeş : kardeş 1-16

ğarışık : karışık 4-40

ğarşılā : karşılar 6-276

ğastamonu'da : Kastomu’da 6-305

gatlu : katlı 8-25
ğattū : kattı 6-321
ğāve : kahve 1-50
ğavēmiz : kahvehanemiz 6-326
ğavurma : kavurma 6-40
ğavuşmak : kavuşmak 6-277
ğaymakam : kaymakam 14-4
ğaynatırız : kaynatırız 6-13
ğaza : kaza 6-136
ğazan : kazan 6-210
ğazma : kazma 6-234
gelū : gelir 17-13
gène : gene 16-9
genelğurmay : genelkurmay 6-322
ğılıc : kılıç 6-127
ğınā : kına 1-23
ğınā : kına 6-146
ğıran : kıran 6-308
ğırh : kırk 6-81
ğırıntı : kırıntı 6-187
ğırizi : krizi 17-18
ğırmızı : kırmızı 1-73
ğıvam : kıvam 5-10
ğıyma : kıyma 6-219

ğıymetini : kıymetini 12-4
ğız : kız 1-41
ğızılıcık : kızılıcık 6-193
ğızları : kızları 6-148
gidēdik : giderdik 1-1
ğılarnetçiydi : klarnetçiydi 9-14
ğoca : koca 1-136
gók : gök 4-18
ğoltuk : koltuk 6-170
gōmesini : görmesini 1-4
ğomşuluk : komşuluk 6-83
ğór : gör 9-29
ğorona : korona 6-254
góz : göz 4-18
gózel : güzel 1-80
ğozludan : kozludan 17-5
ğömece : kömeç 6-168
ğömürü : kömürü 6-14
göñlü : gönlü 7-11
göyneğim : gömleğim 10-14
ğurallara : kurallara 6-253
ğuruş : kuruş 13-1
ğuvâyi milliye : Kuvâ-yi Milliye 6-128
ğuyu : kuyu 1-98

-H-

hazırladuktan : hazırladıktan 6-162

havta : hafta 4-42

hatçe : Hatice 8-10

horata : düğün eğlencesi 6-145

--I-

-İ-

ibram : İbrahim 6-106

içün : için 6-253

istemezlē : istemezler 1-4

isteyē : istiyor 6-322

işütmeyen : işitmeyen 6-335

-J-

-K-

karşuluklu : karşılıklı 12-1

kāşının : karşının 1-104

katılīdı : kalırdı 4-40

kāzādīk : kazardık 1-98

kesgün : keskin 6-295

keşgek : keşkek 4-48

kitapçukda : kitapçıkta 6-110

klanet : klarnet 8-29

k y m : k y m 1-108

kuaf r : kuaf r 1-14

k l : k l 6-168

k  ekler : k  ekler 1-10

-L-

lakabl  : lakaplı 6-32

-M-

m lup : mağlup 6-356

m sustur : masustur 6-27

mehtar : mehter 6-145

melmekete : memlekete 6-306

Memet : Mehmet 6-139

merahl  : meraklı 8-5

meyvacılık : meyvecilik 6-237

m staFa : Mustafa

misaf rl  : misaf rler 6-80

muktarlıkta : muhtarlık 13-7

m ttef k : m ttefik 9-19

-N-

n de : nerede 17-20

ni   n : ni   n 9-17

-O-

 dan : ondan 1-25

 du : oldu 1-12

oğuldan : oğuldan 17-8

ōlan : oğlan 1-59

ōlēde : öylede 6-345

olmas : olmaz 6-303

oña : ona 16-10

ōndan : ondan 4-1

onnan : onunla 5-6

onuñ : onun 1-120

orayà : oraya 1-121

ózel : özel 6-27

-Ö-

ōrenūke : öğrenirken 13-13

ōle : öyle 1-21

ōlūsün : ölürsün 4-8

-P-

paklava : baklava 6-40

pişēken : pişerken 5-15

pēlivan : pehlivan 6-246

pislūnūn : pisliğinin 6-14

pantulu : pantolonu 15-9

-R-

rāḥmetli : rahmetli 8-13

-S-

sōna : sonra 1-38

sāā : sana 9-1

sonā :sonra 13-5

sokahta : sokakta 6-7

sadıÇ : sadıç 1-8

soña : sonra 8-14

sallıya : sallıyor 9-25

sōlēlē : söylerler 6-11

-Ş-

şaPgā : şapka 6-139

şer : şehir 1-118

şışincē : şışince 6-204

şūda : şurada 6-51

-T-

tahtalıkta : “tahtalıkta” eski köy evlerinde kapacak konulan yer. 10-7

tālada : tarlada 1-117

tarahlı : taraklı 11-1

temsülcüsü : temsilcisi 6-37

tepsülē : tepsiler 6-40

tūkū : türkū 1-32

tutādı : tutardı 1-8

-U-

uğrUya : uğruyor 15-2

-Ü-

üzēēken : üzereyken 7-5

-V-

vâdı : vardı 1-9

-Y-

yaalu : yağlı 6-251

yaḥar : yakar 6-169

yanahılā : yanakları 14-2

yanuḥlarda : yanıklarda 14-5

yaParduk : yapardık 17-25

yaratılmış : yaratılmış 6-94

yēde : yerde 1-36

yēdik.: yedik 4-49

yēlē.: yerler 6-171

yēlēden : yerlerden 6-56

yemeg : yemek 4-49

yesir : eseri 6-331

yētiştirüya : yetiştiriyor 6-238

yōdu : yoktu 1-14

yōgan : yorgan 1-72

yoh : yok 1-119

yōḥdu : yoktu 6-205

yörŭ : yŭrŭ 6-307

yuġar : yukarı 17-9

yuvkalā : yufkalar 1-125

-Z-

zaTen : zeten 2-44

zencire : zincire 10-10

zonguldaĥ : Zonguldak 6-129

Ek 3. Metinler Listesi

Kaynak Kişi

1. Metin 1: Habibe Böcekli
2. Metin 2: şahin Böcekli
3. Metin 3: Dursune Davulcu
4. Metin 4: Hayriye Birgen
5. Metin 5: Hayriye Terzicik
6. Metin 6: Hüseyin Macit ekeneci
7. Metin 7: Mehmet Baltacı
8. Metin 8: Muzaffer Onur
9. Metin 9: Ali İbrahim Davulcu
10. Metin 10: Ayhan Alaz
11. Metin 11: Fuat Atar
12. Metin 12: Abdullah Kabakcı
13. Metin 13: Hayati ren
14. Metin 14: Durkadın Lafakoz
15. Metin 15: Armağan Tığ, Zeynep Kart
16. Metin 16: Melahat Tığ
17. Metin 17: Eşref Dereli
18. Metin 18: Ayşe Demir
19. Metin 19: Mustafa Masalcı
20. Metin 20: Yasemin Durmaz
21. Metin 21: Ferhat Kiraz

Ek 4. Çeviri Yazı İşaretleri

Çalışmada çeviri yazı için Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un önerdiği işaretler kullanılmıştır. (Ercilasun, 1999).

[á] : /a/ ile /e/ arası düz, geniş, /a/ ünlüsüne yakın orta damak ünlüsü

[â] : /a/ ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü

[ã] : /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı yuvarlak ünlü

[ã̃] : damaksıl /a/

[ä] : /a/ ile /e/ arası düz, geniş, /e/’ye yakın ünlü

[è] : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü

[ê] : /e/ ile /ö/ arası ön, geniş, yarı yuvarlak ünlü

[í] : /ı/ ile /i/ arası dar, düz, yarı art ünlü

[î] : /ı/ ile /u/ arası dar, art, yarı yuvarlak ünlü

[ĩ] : /i/ ile /ü/ arası ön, dar, yarı yuvarlak ünlü

[ó] : /o/ ile /ö/ arası geniş, yuvarlak, yarı art ünlü

[ò] : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü

[ú] : /u/ ile /ü/ arası dar, yuvarlak, yarı art ünlü

[ç] : /c/ ile /j/ arası ötümlü yarı sızıcı ünsüz

[Ç] : /c/ ile /ç/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş eti ünsüzü

[F] : /f/ ile /v/ arası sızıcı, yarı ötümlü, dış-dudak ünsüzü

[ğ] : Patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü

[g] : Yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümlü orta damak ünsüzü

[h] : Sızıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü

[k'] : Patlayıcı, ötümsüz orta damak ünsüzü

[k] : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü

[K] : /g/ ile /k / arasında patlayıcı, yarı ötümlü ünsüz

[Ḳ] : Art ünlülerle hece kuran patlayıcı, yarı ötümlü [ḡ] ile [ḳ] arası ünsüz

[ḳ] : /ḳ/ ile /ḥ/ arasında yarı sızıcı, art damak ünsüzü

[ḷ] : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran akıcı, sızıcı, ötümlü art damak ünsüzü

[ṇ] : Art veya ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü genizsi /n/ ünsüzü

[P] : /b/ ile / p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü bir dudak ünsüzü

[S] : /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü bir diş ünsüzü

[T] : /d/ ile /t/ arası patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü

Ek 5. İşaretler

//	: Fonem işareti
[]	: Alt fonem işareti
~	: Varyasyon işareti
<	: Değişimin yönünü gösteren işaret
—	: Ünlülerin üzerinde uzunluk işareti
˘	: Ünlüler üzerinde kısalık işareti
•	: Ulama İşareti
•	: İki ünlü altında ikili ünlü işareti
Ø	: Bir gramer unsurunun telaffuz edilmeyen ancak fonksiyonu korunan şeklini temsil eder.
+	: İsme bağlanmayı, isim kategorisini gösterir.
-	: Fiile bağlanmayı, fiil kategorisini gösterir.
A	: /a/, /e/
I	: /ı/, /i/
U	: /u/, /ü/
X	: /ı/, /i/, /u/, /ü/
D	: /d/, /t/

ÖZ GEÇMİŞ

Muhammed Fatih Gülaydın 1995 yılında İstanbul’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul’da tamamladı. 2014 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimine başladı. 2018 yılında lisans eğitiminden mezun oldu ve aynı yıl Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim dalında yüksek lisans eğitimini başladı.

